

Van stereotiep naar meer gelijkwaardig?

De evolutie van genderrepresentatie in talige voorbeeldzinnen uit Nederlandstalige schoolboeken tussen 1985-1999 en 2000-2015

Gitte Leysen

R0852244

Masterproef aangeboden tot het behalen van de graad

MASTER IN DE BEDRIJFSCOMMUNICATIE

Promotor: Prof. Dr. Van de Velde

Verslaggever: Prof. Dr. Karen Lahousse

Academiejaar: 2024-2025

Word Count: 19.471

Inhoudstafel

Inhoudstafel	1
Dankwoord	3
Summary	4
Inleiding	6
1. Literatuurstudie	7
1.1 Basisconcepten en theorieën	7
1.1.1 Stereotypen	7
1.1.2 Genderstereotypen	7
1.1.3 De sociale leertheorie	8
1.2 Genderrepresentatie in de verscheidene media	9
1.2.1 Representatie van activiteit en passiviteit	9
1.2.2 Representatie van fysiek uiterlijk	9
1.2.3 Contextuele representaties	10
1.2.4 Representatie van beroepsrollen	11
1.2.5 Representatie van emoties	11
1.2.6 Representatie van afhankelijkheid en autonomie	12
1.2.7 Representatie van risicogedrag	12
1.2.8 Conclusie	13
1.3 Invloed van genderstereotypen op adolescenten	13
1.4 Genderrepresentatie in schoolboeken	14
1.4.1 Genderrepresentatie in schoolboeken uitgegeven voor 2000	15
1.4.2 Genderrepresentatie in schoolboeken uitgegeven na 2000	16
1.5 Conclusie en onderzoeksvragen	17
2. Methodologie	20
2.1 Doelstellingen	20
2.2 Onderzoeksoptzet	20
2.2.1 Sampling en dataverzameling	20
2.2.2 Operationalisering van de variabelen en codering	22
2.2.2.1 Passieve weergave	22
2.2.2.2 De vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk	22
2.2.2.3 Toegeschreven context	23
2.2.2.4 Type beroep	24
2.2.2.5 De vermelding en het type van de toegeschreven emotie	24
2.2.2.6 De toegeschreven rol	25
2.2.2.7 De uitgevoerde activiteiten	25
2.2.2.8 Het voorkomen van alcohol-, tabak- en drugsgebruik	26
2.2.3 Analyse van de data	26

3. Onderzoeksresultaten	28
3.1 Passieve weergave	28
3.2 Vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk	30
3.2.1 Vermelding fysiek uiterlijk	30
3.2.2 Specificatie fysiek uiterlijk	31
3.3 Toegeschreven context	32
3.3.1 Soort beroep	34
3.4 Vermelding en specificatie van emoties	36
3.4.1 Vermelding van emotie	36
3.4.2 Specificatie van emotie	37
3.5 Toegeschreven rollen	38
3.6 Toegeschreven activiteiten	40
3.6.1 Soort fysieke activiteit	42
3.7 Alcohol-, tabak- en drugsgebruik	43
4. Discussie	44
4.1 Reflectie over de resultaten en het theoretisch kader	44
4.2 Beperkingen van dit onderzoek	47
4.3 Praktische en theoretische implicaties	48
5. Conclusie	49
6. Bibliografie	50
6.1 Statement (Gen)AI	50
6.2 Referenties	50
7. Bijlagen	56
Bijlage A: Coderingschema	56
Bijlage B: Ouput RStudio	62
8. Voor leken toegankelijke samenvatting	69

Dankwoord

Deze masterproef vormt het sluitstuk van een intensieve maar enorm leerrijke periode. De voltooiing ervan is niet enkel het resultaat van mijn eigen inzet, maar ook van de onmisbare steun en bijdragen van velen.

Allereerst wil ik graag mijn promotor, Prof. Dr. Van de Velde, bedanken om me te inspireren met dit interessante onderwerp en me te begeleiden in dit onderzoek. Zijn snelle antwoorden op mijn vragen en onmisbare advies bij de statistische analyse hebben me enorm geholpen.

Daarnaast wil ik iedereen bedanken die me, op welke manier dan ook, steunde in dit proces. Mijn vrienden die luisterden tijdens moeilijke periodes en mijn familie die met veel geduld slachtoffer waren van mijn eindeloze brainstormsessies.

Mijn ouders verdienen een speciale dankjewel. Mama en papa, dankjewel voor alle kansen en jullie onvoorwaardelijke steun tijdens de meest uitdagende en moeilijke momenten. Zonder die steun had ik nooit de sprong naar deze opleiding durven wagen. Een extra woord van dank voor mijn mama voor haar eindeloos geduld, haar luisterend oor en de kritische blik die ze op mijn teksten geworpen heeft.

Ook wil ik mijn zus Emma bedanken. Zij inspireert me telkens om sprongen te durven wagen en moedigt me aan in elke uitdaging die ik aanga.

En tot slot, mijn vriend Jordy, die er altijd was om mijn koffie bij te tanken, te luisteren tijdens mijn eindeloze monologen met betrekking tot dit onderzoek en vele nachten in slaap viel op het geluid van mijn toetsenbord.

Summary

Adolescence is a phase in which young people undergo important cognitive, emotional and social changes. During this phase of life, they develop their own moral principles and critical thinking skills, their friendships begin to revolve more around shared values, and they often discover new interests and talents (Camfield et al., 2025). During this period, in which they develop their identity, the media and educational institutions play an influential role. However, numerous studies have shown that the media are not exempt from stereotypical views on gender and that such stereotypes can have a negative impact on young people's self-image and well-being (Ward & Grower, 2020). These potential negative influences highlight the importance of research into gender representation in various contexts.

Education, or more precisely secondary school, plays a central role in the social development of adolescents (Camfield et al., 2025). Despite the rise of digital learning resources, textbooks remain a prominent learning tool (Fuchs & Bock, 2018). Both earlier and recent studies have shown that textbooks, like other media, are not immune to reproducing gender stereotypes (Willeke & Sanders, 1978; Cheng & Ghajarieh, 2009). Nevertheless, textbooks remain relatively underrepresented in research on gender representation, especially in comparison to media such as television, radio and advertising. In addition, few studies on gender representation in textbooks focus on Dutch-language textbooks, secondary school textbooks or the evolution of gender representation within them. These gaps form the motivation for this master's thesis, in which the central research question is: "How did the representation of gender in linguistic example sentences in secondary school textbooks evolve between 1985-1999 and 2000-2015?" This research is guided by a number of sub-questions that tie in with existing literature on gender representation in both textbooks and other media.

Previous studies have identified a persistent association between women and passivity and men and activity (Kortenhaus & Demarest, 1993; Cawyer et al., 1994; Evans & Davies, 2000; Lee & Collins, 2008; Lee & Collins, 2009; Sovič & Hus, 2015; Pownall & Heflick, 2023). In addition, various studies showed a disproportional emphasis on women's physical appearance (Porreca, 1984; Sakita, 1995; Baker & Raney, 2007; Gerding & Signorielli, 2013; Smith et al., ca 2014; Rousseau et al., 2018). Research also shows that male characters appear more often in professional contexts (Hellinger, 1980; Porreca, 1984; Sakita, 1995; Guichot-Reina & De La Torre-Sierra, 2023), while female characters are more often presented in domestic contexts (Hellinger, 1980; Lee & Collins, 2008; Lee & Collins, 2009; Eisend, 2009; Pownall & Heflick, 2023).

The literature also suggests a widespread presence of stereotypical professional roles among men and women, with men being portrayed in more varied and diverse roles than women (Hellinger, 1980; Porreca, 1984; Sakita, 1995; Lee & Collins, 2008). When it comes to how both genders are linked to emotions, the literature is less clear. Some studies label men as more aggressive (Leaper et al., 2002) and women as generally more emotional (Porreca, 1984; Evans & Davies, 2000), while a recent study by Martin (2017) has shown a cautiously positive evolution of these stereotypical representations. In addition, earlier studies showed that women are more often presented in dependent and supportive roles than men (Eisend, 2009; Gilpatric, 2010). Men are more often associated with sports (Sakita, 1995; Lee & Collins, 2009; Ruiz-Cecilia et al., 2021), while women are more often associated with caring (Lee & Collins, 2009; Sakita, 1995) and domestic activities (Lee & Collins, 2009). Finally, some studies show that men are more often depicted in risky behaviour, such as the use of alcohol, tobacco and drugs (Ruiz-Cecilia et al., 2021; Sadza et al., 2023).

Based on these findings and to support the research question, a quantitative content analysis of linguistic example sentences from schoolbooks was conducted. This method made it possible to quantify and numerically analyse various trends and to analyse relationships between different variables (Sahu, 2013). The corpus consisted of 615 example sentences from eleven different Dutch language textbooks intended for the fourth, fifth and sixth years of secondary school. The selected books were published by

three different publishers that were represented in both periods studied: Plantyn, Pelckmans and De Sikkel/De Boeck. In this study, the term gender representation is broken down into eight various aspects that can be associated with men and women, including passivity, physical appearance, contexts, professions, emotions, roles, activities and the use of alcohol, tobacco and drugs. These aspects were operationalised into measurable variables using a coding scheme, after which the collected and coded data was analysed in RStudio. More specifically, the relationship between gender and each of these variables was analysed, both as a whole and in the individual periods, in order to identify potential changes between 1985-1999 and 2000-2015.

The results show a notable persistence of stereotypical gender representations in the analysed material. The comparison between 1985-1999 and 2000-2015 showed that for most variables, the stereotypes remained unchanged and for some variables were even reinforced. The study confirmed that women were more often associated with passivity, physical appearance and domestic contexts. Men, on the other hand, appeared more often in professional and authoritative contexts and were also presented in more varied professions than women. Finally, men were also more associated with law-breaking activities, legal contexts and alcohol, tobacco and drug use than women.

However, nuances were also found. Although the passivity of women remained stable between the periods, that of men decreased, widening the gap in terms of passivity between women and men in the more recent textbooks. Other notable and worrying shifts were the decline in the representation of women in leadership roles and in STEM professions in 2000-2015, which goes against the expectation of a positive evolution. Another noteworthy, but more positive finding is the disappearance of the gender gap in sports activities, with women being portrayed in sports more often than men in 2000-2015.

In conclusion, this master's thesis demonstrates the continued presence of stereotypical gender representations in the analysed schoolbooks from 2000-2015 compared to 1985-1999. The results therefore underline the continuing relevance of a critical approach to teaching materials.

Limitations of this study include the relatively limited scope of the data and the lack of an inter-coder reliability test, which may affect the detail of the analyses and the robustness of the results. However, this research offers concrete starting points for future studies. By working with multiple independent coders, adding a qualitative component or investigating students' perceptions of gender representation in school materials, a more complete and in-depth picture of gender representation in schoolbooks could be obtained.

Gender stereotypes can negatively influence the well-being of adolescents (Perry & Pauletti, 2011 ; Ward & Grower, 2020), as well as guide and limit their life goals (Ellemers, 2018). Therefore, this study encourages publishers, authors, teachers and anyone involved in the editing of schoolbooks to continue to consciously strive for a balanced representation of men and women.

Inleiding

Mannen worden gekarakteriseerd als onafhankelijk, actief, intelligent en logisch en vrouwen als het tegenovergestelde: afhankelijk, passief, emotioneel en onlogisch. Dat is een duidelijke tweedeling in stereotiepe opvattingen die door Willeke en Sanders (1978) wordt beschreven. Tal van onderzoeken concludeerden dat zulke stereotiepe opvattingen over gender doorsijpelen in media (Ward & Grower, 2020), waar adolescenten onderhevig aan zijn. De adolescentie, een periode die aanzienlijke veranderingen op zowel cognitief, sociaal als emotioneel vlak met zich meebrengt, is dan ook gevoelig voor de invloed van genderstereotypen in de media. Die kunnen namelijk niet alleen het welzijn van adolescenten negatief beïnvloeden (Perry & Pauletti, 2011 ; Ward & Grower, 2020), maar ook hun levensdoelen sturen en beperken (Ellemers, 2018). De sociale leertheorie biedt hierbij een relevant kader, aangezien die benadrukt dat mensen ook leren door het observeren van anderen en het belang van diversiteit in die observaties beklemtoont (Bandura, 1971).

Gezien de centrale rol van school in de sociale ontwikkeling van adolescenten (Camfield et al., 2025), is het relevant om de huidige stand van zaken met betrekking tot genderrepresentatie in schoolboeken te onderzoeken. Schoolboeken blijven immers, ook nu in tijden met digitale alternatieven, een cruciaal medium voor scholen (Fuchs & Bock, 2018). Niettemin gaan schoolboeken verder dan het louter overbrengen van kennis en bevatten ze ook onderliggende normen en waarden over de wereld (Fuchs & Bock, 2018) en sociale houdingen waar genderstereotypen in verwerkt kunnen zitten (Willeke & Sanders, 1978).

In tegenstelling tot het uitgebreide onderzoek naar genderrepresentatie in andere media, blijven schoolboeken een relatief onderbelicht onderzoeksmateriaal voor deze kwestie. Daarnaast bestaat er nog weinig literatuur over de evolutie van genderrepresentatie in schoolboeken en de representatie van gender in Nederlandstalige schoolboeken. Ook spitsen weinig studies naar genderrepresentatie in schoolboeken zich toe op leer materiaal van de middelbare school, ondanks de, nog steeds, vormende aard van de adolescentie. Rekening houdend met die lacunes, richt deze masterproef zich op de vraag "Hoe evolueerde de representatie van gender in talige voorbeeldzinnen in Nederlandstalige schoolboeken in het secundair onderwijs tussen 1985-1999 en 2000-2015?". Die vraag zal beantwoord worden aan de hand van een aantal deelvragen om de verschillende aspecten van genderrepresentatie te kunnen belichten.

Aan de hand van een kwantitatieve inhoudsanalyse tracht deze studie een bijdrage te leveren aan het opvullen van voornoemde lacunes in de bestaande literatuur. Daarnaast hoopt deze studie bruikbare inzichten te bieden aan uitgever, auteurs en docenten en hen zo te motiveren om bewuste keuzes te maken met betrekking tot de representatie van gender in toekomstig leer materiaal.

Deze masterproef is opgebouwd in vier delen. Het eerste deel legt de basis door de kernbegrippen stereotypen, genderstereotypen en de sociale leertheorie te introduceren. Ook wordt daarin de weergave van gender in diverse media en schoolboeken verkent en de impact van genderstereotypen op adolescenten belicht. Vervolgens presenteert het tweede deel het methodologisch kader, waarin de opzet van de inhoudsanalyse en de statistische analyses worden uiteengezet. Daaropvolgend presenteert het derde deel de onderzoeksresultaten. Ten slotte worden in het vierde deel de onderzoeksresultaten gekoppeld aan de literatuur en worden er adviezen voor toekomstig onderzoek en een algemene conclusie geformuleerd.

1. Literatuurstudie

1.1 Basisconcepten en theorieën

1.1.1 Stereotypen

Hoewel het begrip stereotype algemeen bekend is, is het in deze context essentieel om het concept nauwkeurig af te bakenen. Ashmore en Del Boca (1981/2015) analyseerden de uiteenlopende definities van het begrip in de sociale wetenschappen in hun systematische review en stelden een fundamentele tweedeling vast. Ongeveer de helft van de sociale wetenschappers die ze in hun review opnamen, beschouwden een stereotype als inherent slecht terwijl de andere helft het begrip zonder expliciet waardeoordeel definieerden. Om tot een overkoepelende definitie te komen die de gemeenschappelijke kern van het begrip omvat, definieerden ze een stereotype als "A set of beliefs about the personal attributes of a group of people." (Ashmore & Del Boca, 1981/2015, p. 16).

Dat waardeoordeel, dat door Ashmore en Del Boca (1981/2015) achterwege werd gelaten, blijft echter niet afwezig in meer hedendaagse definities van het begrip. Talbot (2008) maakt het onderscheid tussen sociale typering en stereotypen. Waar mensen bij sociale typering cultureel gevormde classificatiesystemen gebruiken om mensen en dingen in categorieën in te delen om de complexiteit van de wereld beter te kunnen begrijpen, zijn stereotypen meer rigide en gaan die een stap verder. Stereotypen vereenvoudigen, volgens hem, voornoemde complexe categorieën en kunnen zo leiden tot onterechte generalisaties over leden van een bepaalde groep. Naast die simplificatie ontstaat ook een onderscheid tussen wie of wat als normaal en acceptabel beschouwd wordt en wie of wat dat niet is. Individuen en groepen die niet in het normale plaatje passen, worden volgens Talbot (2008) uitgesloten.

1.1.2 Genderstereotypen

Toegesplitst op genderstereotypen, is het van belang om het onderscheid tussen sekse en gender te belichten. Sunderland (2008, zoals geciteerd in Cheng & Ghajarieh, 2009) beschrijft sekse als een beter af te bakenen concept dan gender. Sekse verwijst naar de biologische kenmerken die bepalen tot welk geslacht een persoon behoort, gender daarentegen is niet biologisch maar een sociaal geconstrueerd begrip. Gender verwijst naar de wijze waarop de samenleving de biologische sekse invult, gebaseerd op maatschappelijke opvattingen over wat vrouwen, mannen, jongens en meisjes zouden moeten zijn. Gender komt niet louter biologisch tot uiting maar komt, in tegenstelling tot sekse, ook tot uiting in de taal. De opvattingen en ideeën over hoe vrouwen en mannen zich horen te gedragen of wat ze moeten doen, worden namelijk duidelijk in de taal die we gebruiken wanneer we over mensen spreken of schrijven. Vaak wordt ook onterecht aangenomen dat mannen en vrouwen vaste eigenschappen bezitten, terwijl gender een sociaal construct is dat zich gedurende iemands leven kan ontwikkelen.

Genderstereotypen zijn verzamelingen van traditionele opvattingen over hoe mannen en vrouwen zich horen te gedragen. Ze onderscheiden typisch vrouwelijke gedragspatronen en kenmerken van typisch mannelijke gedragspatronen en kenmerken (Mayes & Valentine, 1979). Burgess en Borgida (1999) delen genderstereotypen op in die van descriptieve en prescriptieve aard. Descriptieve stereotypen omvatten overtuigingen over de eigenschappen, rollen en gedragingen die mannen en vrouwen kenmerken. Burgess en Borgida (1999) argumenteren dat dat type door iedereen gebruikt wordt om om te kunnen gaan met de constante stroom van informatie en die te kunnen ordenen. Prescriptieve stereotypen daarentegen zijn overtuigingen over de eigenschappen, rollen en gedragingen die mannen en vrouwen zouden moeten bezitten. In plaats van sociale informatie te ordenen, dienen die om ongelijkheden in stand te houden. Ellemers (2018) benadrukt dat genderstereotypen de verschillen

tussen mannen en vrouwen uitvergroten en een ongenueanceerd en gesimplificeerd beeld van de werkelijkheid schetsen. Daarnaast kunnen zowel mannen als vrouwen het doelwit van genderstereotypen zijn en worden ze er beiden door beïnvloed.

Willeke en Sanders (1978) classificeerden genderstereotypering op basis van hun onderzoek naar lesmateriaal in de Duitstalige cultuur in vier categorieën: *exclusion*, *subordination*, *distortion* en *degradation*. *Exclusion* omvat het weglaten van vrouwelijke personages in teksten in leerboeken, wat resulteert in de onvoldoende vertegenwoordiging van vrouwen in lesmateriaal. *Subordination* uit zich in het beperken van vrouwelijke personages tot lagere niveaus van sociaal aanzien ten opzichte van mannen. Zo werden zij in het onderzoek van Willeke en Sanders (1978) enkel in de beroepen van serveerster en verkoopster gepresenteerd en in tegenstelling tot de mannen nooit in autoritaire beroepen of beroepen die, volgens Willeke en Sanders, succes weerspiegelen. Bij *distortion* worden bepaalde karaktereigenschappen uitsluitend toegeschreven aan een persoon op basis van geslacht. Zo argumenteerden ze dat "(...) men are characterized as active, independent, strong, intelligent, and logical. Women are passive, dependent, emotional, and illogical; their physical appearance is stressed" (Willeke & Sanders, 1978, p.63). Tot slot omvat *degradation* negatieve veralgemeningen over vrouwen, die zich uiteten in neerbuigende of vijandige generalisaties ten opzichte van vrouwen. Zo zouden vrouwen bijvoorbeeld te veel praten en continu bezig zijn met hun uiterlijk.

1.1.3 De sociale leertheorie

De sociale leertheorie suggereert dat mensen niet alleen leren door eigen ervaringen, maar ook door het observeren van anderen. Dat proces, ook wel modelleren genoemd, biedt een relevant theoretisch kader om te begrijpen hoe genderrollen via schoolboeken overgedragen kunnen worden (Bandura, 1971).

Bandura (1971) wijst erop dat het zien van voorbeelden belangrijk is voor hoe mensen in hun dagelijks leven leren aangezien dat veel van wat mensen doen, ze leren van anderen. Volgens de sociale leertheorie vervullen modellerende invloeden, zoals schoolboeken, vooral een informatieve rol. Ze helpen mensen afzonderlijke voorbeelden van gedragscomponenten te organiseren tot nieuwe gedragspatronen. Bandura onderscheidt drie manieren waarop modellerende invloeden informatie kunnen overdragen en mentale voorstellingen kunnen oproepen, namelijk door fysieke demonstraties, beeldende representaties of verbale beschrijvingen. Daarnaast argumenteert hij dat modellerende invloeden veranderingen in gedragspatronen stimuleren. Hij stelt dat "In homogeneous cultures, where all models display similar modes of response, imitative behavior may undergo little or no change across successive models." (Bandura, 1971, p.11), en benadrukt daarmee het belang van diversiteit in modellerende invloeden.

Toegepast op de concrete context van voorbeeldzinnen in schoolboeken, zouden leerlingen volgens de sociale leertheorie mentale concepten kunnen verwerven van het geobserveerd gedrag van mannen en vrouwen via voorbeeldzinnen die beschrijvingen van personages en hun eigenschappen bevatten (verbale beschrijvingen). Daarnaast kunnen ze die concepten vormen via illustraties of foto's die genderrollen visueel representeren (beeldende representaties). Zo brengen ze gendergerelateerde informatie over en kunnen schoolboeken een krachtige bron van modellerende invloed zijn. Het is dan ook belangrijk dat die een diverse representatie van gender bevatten aangezien diversiteit in die modellen gedragsinnovatie zou kunnen stimuleren.

1.2 Genderrepresentatie in de verscheidene media

De media, in al haar verschijningsvormen, spelen een belangrijke rol in de constructie van genderstereotypen (Ward & Grower, 2020). Er werd dan ook reeds een veelheid aan wetenschappelijk onderzoek naar genderstereotypering in de diverse mediakanalen uitgevoerd.

Hieronder volgt een uiteenzetting van de diverse aspecten van genderrepresentatie en de patronen die voorgaand wetenschappelijk onderzoek over de verschillende media heen reeds blootlegden. De resultaten van de aangehaalde onderzoeken dienen te worden gezien in het licht van enkele belangrijke kanttekeningen. Ten eerste betreft de grote meerderheid van de aangehaalde onderzoeken inhoudsanalyses die in kaart brengen hoe gender gerepresenteerd wordt in diverse media, zoals reclame, televisieprogramma's, films en videogames in een door de onderzoekers genomen steekproef. Hoewel de bepaalde trends over media en steekproeven heen blijken, kunnen de bevindingen niet toegepast worden op andere onderzoeken vanwege een gebrek aan representativiteit. Ten tweede tonen de aangehaalde studies patronen in de representatie van gender en zijn beschrijvend van aard. Daarbij is het cruciaal te benadrukken dat die geen verklarende aard hebben en uitspraken doen over de vraag of de media de stereotypen aandrijven of dat de stereotypen in de realiteit de representatie in de media beïnvloeden. Tot slot dateren enkele onderzoeken van een aantal jaren geleden. Desondanks bieden ze waardevolle inzichten voor het vaststellen van trends over tijd en illustreren ze de blijvendheid van enkele genderstereotypen.

1.2.1 Representatie van activiteit en passiviteit

Volgens Davidson (1981) is de associatie tussen mannen en activiteit en vrouwen en passiviteit een diepgeworteld en persistent stereotype in onze samenleving. De scheiding tussen actief en passief impliceert volgens hem dan ook de toewijzing van bepaalde eigenschappen. Zo wordt de activiteit van mannen ook in verband gebracht met eigenschappen als competitiviteit, agressie, gebrek aan remmingen, zelfvertrouwen en dominantie. Vrouwelijke passiviteit daarentegen, veronderstelt niet-competitief gedrag, onderdanigheid, terughoudendheid, verlegenheid en zelfbewustzijn. Kortenhaus en Demarest (1993) onderzochten de evolutie van genderrepresentatie in prentenboeken tussen 1940 en 1980 en spitsten zich onder andere toe op de activiteiten die mannen en vrouwen hierin vertoonden. Hiervoor werden activiteiten opgedeeld in enerzijds instrumentele onafhankelijke activiteiten en anderzijds passieve afhankelijke activiteiten. Ze constateerden dat mannen die eerste categorie domineerden en energievul vertoond werden, terwijl vrouwen juist de tweede categorie oververtegenwoordigden en kalme vertoonden. In het materiaal voor 1960 waren er zelfs amper instanties te vinden waarin vrouwen instrumentele activiteiten en mannen passieve activiteiten uitvoerden. Meer recent onderzoek naar de representatie van mannelijke en vrouwelijke personages in 81 kinderboeken richtte zich ook onder andere op dit stereotype. Wanneer personages deel uitmaakten van een dynamisch en bewogen verhaal en ze daarin controle en eigenaarschap hadden over de loop van hun verhaal werden ze als actief gecodeerd. De studie constateerde dat mannen vaker in actieve termen en minder vaak met passieve termen omschreven werden dan vrouwen (Pownall & Heflick, 2023).

1.2.2 Representatie van fysiek uiterlijk

Verscheidene onderzoeken naar de representatie van gender in de media tonen een consistente en overmatige focus op het uiterlijk van vrouwelijke personages (Baker & Raney, 2007 ; Gerding & Signorielli, 2013 ; Smith et al., ca 2014; Rousseau et al., 2018).

De inhoudsanalyse van Baker en Raney (2007) naar de stereotypering van superhelden in geanimeerde programma's voor kinderen, stelde vast dat vrouwelijke superhelden als meer aantrekkelijk neergezet werden en zich meer zorgen maakten over hun uiterlijk dan hun mannelijke tegenhangers. Ook

Gerding en Signorielli (2013) constateerden dat vrouwen zich vaker zorgen maken over en aandacht krijgen vanwege hun uiterlijk, terwijl mannen doorgaans zelfs geen opmerkingen krijgen over hun uiterlijk in Amerikaanse televisieprogramma's voor tweens.

Het gaat echter verder dan enkel geportretteerd worden als zich zorgen maken over hun uiterlijk. Een transnationale inhoudsanalyse van populaire films met als doelpubliek zestienjarigen of jongere jongeren toonde ook drastische verschillen aan in verband met deze variabele. Smith et al. (ca. 2014) namen in hun onderzoek waar dat vrouwen dubbel zo vaak als dun, in onthullende kledij of gedeeltelijk of volledig naakt geportretteerd werden als mannen. Bovendien toonde hun analyse aan dat vrouwen vaker opmerkingen over hun fysiek uiterlijk krijgen dan mannen. In hun data liep dat contrast zelfs op tot vijf keer zo vaak als mannen. Daarnaast constateerden ze nauwelijks een verschil in de mate waarin tieners in vergelijking met volwassen vrouwen in onthullende of verleidelijke kledij geportretteerd werden. Het aandeel van vrouwelijke tieners overtrof dat van de vrouwelijke volwassenen. Bij mannen daarentegen was het contrast tussen tieners en volwassenen ook klein, maar keerde de verdeling zich juist om en werden volwassen mannen vaker in onthullende of verleidelijke kledij voorgesteld dan de mannelijke tieners.

Soortgelijke bevindingen concludeerden ook Rousseau et al. (2018), die een kwantitatieve inhoudsanalyse van populaire tv-programma's bij Vlaamse jongeren van 10 tot en met 13 jaar uitvoerden. Daarbij keken ze onder andere specifiek naar de aanwezigheid van seksuele en uiterlijk-gerelateerde content en stelden ze vast dat vrouwen vaker als seksueel aantrekkelijk werden geportretteerd dan mannen.

1.2.3 Contextuele representaties

De analyse van reclames en kinderboeken toont een herkenbaar patroon van genderrepresentatie aan, waarbij vrouwen vaker in huishoudelijke contexten gepresenteerd worden dan mannen (Eisend, 2009 ; Pownall & Heflick, 2023).

Eisend (2009) onderzocht in zijn meta-analyse van 64 onafhankelijke inhoudsanalyses naar genderrollen in reclame onder andere de mate waarin beide genders in een huiselijke omgeving of op het werk gepresenteerd werden. Hieruit bleek dat voor vrouwen de kans 3,5 keer zo groot was als die van mannen om in een huishoudelijke context gerepresenteerd te worden. Daarnaast werd er in kaart gebracht met welke producten de genders geassocieerd werden in de reclames. Ook in die categorie was de kans voor vrouwen 2 keer zo groot als die voor mannen om geassocieerd te worden met huishoudelijke producten, die producten gerelateerd aan het lichaam, het huis en voedsel omvatten.

De resultaten van onderzoek van Pownall en Heflick (2023) naar genderrepresentatie in kinderboeken lagen in lijn met voornoemde bevindingen. Ze vonden dat de vrouwelijke personages in de Little Miss boeken vooral betrokken waren bij huishoudelijk werk of activiteiten waarin ze zorgden voor anderen. De mannelijke personages, in de variant Mr. Men, werden dan weer als avontuurlijk neergezet.

Lauzen et al. (2008) onderzochten de sociale rollen die door vrouwelijke en mannelijke personages bekleed werden in 124 Amerikaanse comedy-, drama- en realityprogramma's in 2005 en 2006. Daarbij keken ze onder andere naar de representatie van beide genders in interpersoonlijke rollen. De toekenning daarvan gebeurde wanneer een personage daadwerkelijk handelde in familiale, romantische of vriendschappelijke contexten in de programma's. Ze namen een significant grotere representatie van vrouwen in interpersoonlijke rollen en dus in familiale, romantische en vriendschappelijke contexten waar. Ook in onderzoek bij cartoons voor kinderen werd waargenomen dat vrouwen zich vaker als romantisch voordoen dan mannen (Leaper et al., 2002).

1.2.4 Representatie van beroepsrollen

De representatie van zowel mannen als vrouwen in diverse beroepsrollen en het vermijden van stereotiepe representaties is belangrijk. Eerder onderzoek dat zich focuste op Amerikaanse reclames toont bijvoorbeeld aan dat blootstelling aan stereotiepe reclames de interesse van vrouwen in zowel academische als beroepsdomeinen waar ze het risico lopen om negatief gestereotypeerd te worden, kan verminderen. Bovendien toont dit onderzoek aan dat vrouwen net meer interesse hebben voor domeinen waarin ze immuun zijn voor stereotypen. Vrouwen werden dus niet alleen aangezet om mannelijk gedomineerde domeinen te vermijden, maar zelfs om actief op zoek te gaan naar gebieden zonder negatieve stereotypen (Davies et al., 2002).

Willeke en Sanders (1978) vonden in hun studie op Duitstalig schoolmateriaal geen representatie van vrouwen in autoritaire beroepen. Vrouwen werden enkel in de beroepen van serveerster en verkoopster gepresenteerd en voornamelijk beperkt tot hun rol als vriendin, verloofde, echtgenote, huisvrouw of moeder, waarbij het belang van hun familiale relaties benadrukt wordt. Mannen werden echter in verscheidene beroepen met verschillende plaatsen op de sociale ladder gepresenteerd, zoals hotelbediende, politieagent, professor, zakenman, enzovoort. De meer recente studie van Matthes et al. (2016), die zich baseerde op de representatie van reclames wereldwijd, constateerde echter andere bevindingen. Ten eerste ondervonden ze dat er cross-sectionele verschillen waren in de mate waarin mannen en vrouwen in werkomgevingen in vergelijking met thuissituaties gepresenteerd werden. In zeven van de dertien landen namen ze waar dat vrouwen vaker in de thuisomgeving vertoond werden. Een tweede opvallend punt was echter dat er, buiten in Japan, geen significante verbanden tussen de status van een beroep en gender gevonden werden. Mannen werden dus niet significant vaker in, de door hen gestelde, hogere beroepen geplaatst.

De bevindingen van Matthes et al. (2016) worden evenwel genuanceerd door onderzoek van Guichot-Reina en De La Torre-Sierra (2023) en Smith et al. (ca. 2014). Guichot-Reina en De La Torre-Sierra (2023) toonden aan dat er een nog steeds een traditionele en ongelijkwaardige representatie van mannen en vrouwen bestond in Spaanse schoolboeken die gebruikt worden in wiskundelessen op de basisschool. Ze constateerden een mannelijke bias in de beroepswereld aangezien in slechts 31% van de beroepscontexten vrouwen vertegenwoordigd werden. Daarnaast stelden ze een ondervertegenwoordiging van vrouwelijke personages als referentiepunt voor leerlingen, vooral in STEM-vakken, vast. Ook Smith et al. (ca. 2014) stelden een ondervertegenwoordiging van vrouwen in STEM-gerelateerde beroepen vast in hun transnationale analyse van populaire personages in films uitgebracht tussen 2010 en 2013. Bij beroepen in de natuurwetenschappen werd per zeven mannen slechts één vrouw in de sector genoemd en voor computerwetenschappen en de technologische sector was de genderverhouding één vrouw per vijf mannen. Daarnaast hadden mannen in hun data tien keer zoveel kans als vrouwen om als ingenieur gepresenteerd te worden. Het is echter belangrijk om die verhoudingen met de nodige voorzichtigheid te interpreteren en die niet te generaliseren naar ruimere contexten. De auteurs hebben die namelijk niet statistisch getest vanwege het kwalitatieve karakter van hun beroepsprofielen.

1.2.5 Representatie van emoties

Hoewel eerdere studies (Leaper et al., 2002 ; Baker & Raney, 2007) stereotypen over emoties bevestigen, wijst een recentere analyse (Martin, 2017) op een positieve evolutie in deze representaties. Leaper et al. (2002) constateerden op basis van een inhoudsanalyse van 36 afleveringen van 10 verschillende cartoons voor kinderen dat vrouwen vaker de emotie van angst vertoonden. Mannen daarentegen toonden vaker fysieke agressie. Ook Baker en Raney (2007) toonden aan dat mannelijke superhelden personages significant vaker boosheid vertoonden dan de vrouwelijke en dat vrouwen significant als emotioneler werden voorgesteld.

Meer recent onderzoek naar de vertoning van de basisemoties bij personages in kinderprogramma's toont echter tegenstrijdige bevindingen aan. Hoewel Martin (2017) ook constateerde dat mannen vaker woede dan vrouwen vertoonden, namen ze meer niet-stereotyperend gedrag betreffende emoties bij de genders waar dan stereotiep gedrag. Naast de emotie woede, vertoonden mannen namelijk ook vaker geluk, verdriet en angst dan vrouwen. Die bevindingen, die een positieve evolutie lijken te weerspiegelen, worden echter opnieuw genuanceerd door de bevindingen van Pownall en Heflick (2023). Zij stelden juist een prominente aanwezigheid van emotionele expressie vast in vrouwelijke kinderverhalen, die zich onthulden in frequente huilbuien bij de vrouwelijke personages in de boeken.

1.2.6 Representatie van afhankelijkheid en autonomie

Onderzoek naar genderrepresentatie toonde ook reeds trends aan in de mate van onderdanigheid en onafhankelijkheid waarin mannen en vrouwen gepresenteerd worden. Enerzijds toonde Gilpatric (2010), in een inhoudsanalyse van Amerikaanse actiefilms tussen 1991 en 2005, aan dat gewelddadige vrouwelijke actie-personages in 58,6% van de gevallen in een onderdanige rol ten opzichte van de mannelijke helden geplaatst werden. Daarbij assisteren ze de mannelijke held of worden ze erdoor beschermd. Slechts 15,3% werd als een *main heroine* weergegeven, wat omvat dat die enerzijds als een sterk en bekwaam persoon gerepresenteerd werd, maar ook als de leider in het verhaal. Gelijkaardige bevindingen in reclame laten zien dat vrouwen ook daar vaker in afhankelijke rollen worden neergezet (Eisend, 2009). Naast de representatie in huiselijke en werkcontexten, bracht Eisend (2009) in zijn meta-analyse naar genderrollen in reclame ook de mate waarin beide genders in afhankelijke of autonome rollen werden gerepresenteerd in kaart. Een significant contrast tussen mannen en vrouwen werd geconstateerd waarbij de kans voor vrouwen om in een afhankelijke rol gepresenteerd te worden vier keer zo groot was als die kans voor mannen. Naast contrasten in de contextuele en emotionele representatie van gender, toonden Leaper et al. (2002) ook aan dat vrouwelijke personages in kinderprogramma's zich vaker als ondersteunend gedragen dan mannen.

In onderzoek van Salami en Ghajarieh (2015) naar de genderrepresentatie in Iraanse schoolboeken werden vrouwen vaker afgebeeld in zorgzame en huiselijke rollen en in beroepen waarin hun zorgende aard centraal staat. Hoewel het hier gaat om een diepgaande discoursanalyse en men voorzichtig moet zijn met het trekken van brede conclusies, is het contrast met hun mannelijke echtgenoot opvallend. Waar vrouwen getypeerd werden door hun verzorgende en ondersteunende aard, werden hun mannelijke tegenhangers eerder neergezet als ongeïnteresseerd.

1.2.7 Representatie van risicogedrag

Eerder genoemd onderzoek van Davidson (1981) associeerde mannen met een gebrek aan remmingen en vrouwen juist met terughoudendheid wat de vraag oproept of mannen ook vaker in risicogedrag gerepresenteerd worden in media. Sadza et al. (2023) voerden een kwantitatieve inhoudsanalyse van populaire *video on demand* programma's en onderzochten de representatie van risicovol gezondheidsgedrag, waaronder alcohol-, tabak- en drugsgebruik, daarin. Ze constateerden dat voornamelijk mannen zich bezighielden met de verschillende risicogedragingen. Die bevindingen zijn in lijn met de bevindingen van eerder onderzoek naar de vertoning van risicogedrag in populaire realityprogramma's op MTV tussen 2004 en 2011. Ook daar werden mannen vaker geassocieerd met alcoholgebruik dan vrouwen (Flynn et al., 2015).

1.2.8 Conclusie

Hoewel de resultaten van genoemde inhoudsanalyses altijd afhankelijk zijn van hun specifieke steekproeven, tonen de besproken onderzoeken consistente patronen in genderrepresentatie over de verschillende media heen aan en suggereren ze dat de verscheidene media doordrongen zijn van genderstereotypen. Het is van belang om de impact van dergelijke representaties op individuen te begrijpen, met name voor adolescenten die zich in een cruciale fase voor identiteitsvorming bevinden (Camfield et al., 2025).

1.3 Invloed van genderstereotypen op adolescenten

De adolescentie, die ongeveer de leeftijd van tien tot negentien jaar omvat (World Health Organization, s.d.), is een periode waarin de identiteitsontwikkeling centraal staat. Jongeren maken in deze levensfase zowel cognitieve en emotionele als sociale veranderingen mee. Op cognitief en emotioneel vlak beginnen jongeren hun eigen waarden te verkennen en ontwikkelen ze eigen morele principes en een kritisch denkvermogen. Op sociaal vlak verschuiven vriendschappen die eerder gebaseerd waren op gedeelde activiteiten naar relaties die draaien om gedeelde waarden. Daarnaast trekken maatschappelijke en sociale kwesties ook nu meer de aandacht ten opzichte van in de vorige levensfasen. Tot slot ontdekken adolescenten vaak nieuwe interesses en talenten via de middelbare school en kunnen die activiteiten bijdragen tot een positief zelfbeeld (Camfield et al., 2025).

Die aanzienlijke veranderingen en identiteitsontwikkeling die plaatsvinden tijdens de adolescentie worden echter beïnvloed door genderstereotypen. Perry en Pauletti (2011) concludeerden dat genderstereotypen de manier waarop adolescenten de mate van mannelijkheid of vrouwelijkheid van anderen en zichzelf beoordelen, beïnvloeden. Die beoordelingen, zowel die van zichzelf als van leeftijdsgenoten, kunnen leiden tot negatieve gevolgen voor adolescenten. Enerzijds lopen jongeren die als genderatypisch bestempeld worden een groter risico op seksuele intimidatie en agressie, anderzijds hebben jongeren die zich als afwijkend van de gendernormen beschouwen vaak een lager zelfbeeld.

Ellemers (2018) beaamt de invloed van genderstereotypen op het zelfbeeld en kaart ook de invloed ervan op de ambities van adolescenten aan. Genderstereotypen sturen de levensdoelen die mensen nastreven en bepalen mee welke resultaten als succesvol gewaardeerd worden. Hierdoor kunnen ze invloed uitoefenen op het vermogen van individuen om goed te presteren en kunnen ze de aspiraties van individuen om zich op een bepaald domein te richten, ondermijnen.

Ward en Grower (2020) trachtten een beter beeld te krijgen van de invloed van media op de ontwikkeling van genderstereotypen bij kinderen en adolescenten en de invloed van die stereotypen op de mentale gezondheid van jongeren. Daarvoor stelden ze een literatuuroverzicht op van studies tussen 2000 en 2020. Hoewel ze de invloed van onder andere printmedia op gender overtuigingen erkennen, focussen ze zich in hun review voornamelijk op onderzoek naar de invloeden van televisie, film, muziekvideo's en videogames. Ten eerste concludeerden ze dat media een significante rol spelen in het aanleren van genderstereotypen, ten tweede benadrukken ze de schadelijke gevolgen die traditionele gendernormen kunnen hebben op het welzijn van zowel meisjes als jongens. Adolescente vrouwen die traditionele vrouwelijkheidsideologieën omarmen, die passiviteit, zorgzaamheid en schoonheid representeren, ervaren vaker symptomen van depressie en angst en een lager zelfbeeld. Daarnaast wordt de acceptatie en internalisatie van die ideologieën ook gekoppeld aan een verminderde seksuele autonomie en een grotere kans op het ontwikkelen van eetstoornissen. Tot slot kan het stereotype dat een focus op uiterlijk als incompatibel wordt ervaren met andere kenmerken en kwaliteiten, zoals intelligentie, leiden tot een lager competentiegevoel en een lager academisch zelfvertrouwen. Een grotere kans op een negatieve mentale gezondheid, depressie en middelengebruik zijn dan weer negatieve implicaties die een strikte naleving van traditionele rollen bij mannen teweeg kunnen brengen.

Verder zorgt het nauwgezet volgen van die rollen voor een verhoogde neiging tot het stellen van risicovol gedrag zoals alcohol- en drugsgebruik, te hard rijden en onveilig seksueel gedrag bij mannen (Ward & Grower, 2020).

De hierboven beschreven invloeden van genderstereotypen op zowel de identiteitsontwikkeling als het welzijn van adolescenten onderstrepen het belang van onderzoek naar de representatie van gender in diverse contexten, waaronder schoolboeken gezien hun centrale rol in de opvoeding van jongeren.

1.4 Genderrepresentatie in schoolboeken

Kinderen van vijf tot en met achttien jaar zijn leerplichtig in België. Hoewel er ook voldaan kan worden aan die leerplicht door individueel of collectief huisonderwijs te volgen, gaan de meeste kinderen in Vlaanderen naar een erkende school (Vlaamse overheid, s.d.). In het schooljaar 2023-2024 werden 5774 verklaringen van huisonderwijs ingediend voor kinderen van het basis- en secundair onderwijs (Onderwijsinspectie Vlaanderen, 2025), terwijl er ruim 1,2 miljoen kinderen ingeschreven waren in het basis- en secundair onderwijs van erkende scholen (Statistiek Vlaanderen, 2024). De meeste kinderen brengen gemiddeld 32 tot 36 uur per week door binnen de schoolmuren (Vlaamse overheid, s.d.). Rekening houdend met dat praktisch aandeel van school in jongeren hun leven, is het dan ook aannemelijk om te stellen dat de middelbare school een centrale rol speelt in onder andere de sociale ontwikkeling van adolescenten (Camfield et al., 2025).

Fuchs en Bock (2018) benadrukken het belang van leerboeken. Hoewel digitale alternatieven alsmaar meer hun intrede maken, blijven leerboeken een cruciaal, al dan niet het belangrijkste, medium voor scholen. Schoolboeken richten zich bovendien niet alleen expliciet op het overbrengen van kennis, maar ook van waarden en subjectiviteit (Macgilchrist, 2017). Ze zouden ook onderliggende normen en waarden over de wereld bevatten en verankeren (Fuchs & Bock, 2018) en zo de aankomende generatie ideeën meegeven over hoe de wereld werkt en wat belangrijk en wenselijk is (Macgilchrist, 2017). Van Dijk (2000) suggereert ook dat schoolmiddelen verder gaan dan enkel het overdragen van feitelijke kennis en stelt dat ze ook ideologisch gedreven doelen volgen. Hij stelt dat onderwijs "aims to teach and inculcate 'the right things', including the 'right' ideologies in the first place." (p. 187) en onderstreept daarmee de niet neutrale rol van schoolboeken en andere leermiddelen in het onderwijsstelsel.

In de culturele rol van schoolboeken, waarin ze sociale houdingen en waarden via personages kunnen overbrengen, zitten ook vaak genderspecifieke stereotypen verwerkt. Daarbij worden de toegeschreven persoonlijkheidskenmerken, activiteiten en sociale functies gebaseerd op basis van het gender van het personage (Willeke & Sanders, 1978). Cheng en Ghajarieh (2009) concludeerden ook dat schoolboeken een oneerlijk beeld van gender geven. De gendergerelateerde discoursen in schoolboeken die ze onderzochten, ondersteunden en versterkten namelijk bepaalde ideeën over gender. Die bevindingen baseerden zij op een kritische discoursanalyse van leraar-leerlingen interacties, leerling-leerling interacties en schoolboeken die gebruikt worden om leerlingen Engels als tweede taal aan te leren.

Talrijke studies die de inhoud van schoolboeken analyseerden, stelden patronen van ongelijke representatie en traditionele rolverdelingen tussen vrouwen en mannen vast. Onderstaande secties zullen bevindingen van diverse onderzoeken bespreken, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen studies die schoolboeken besturen die voor en na het jaar 2000 uitgegeven werden. Met dat onderscheid wordt getracht de evolutie, of het gebrek daaraan, in de representatie van gender in schoolboeken duidelijk te maken. Dezelfde indeling wordt bovendien ook gehanteerd in de inhoudsanalyse.

1.4.1 Genderrepresentatie in schoolboeken uitgegeven voor 2000

Hellinger (1980) onderzocht het voorkomen van seksisme in drie Engelse schoolboeken die in Duitse scholen gebruikt worden bij vijftien tot zestien jarigen. Ten eerste constateerde hij dat de meerderheid van de vrouwen anoniem of als moeders gepresenteerd werden. Slechts 7,8% van de vrouwen werden met hun volledige naam en zonder verwijzing naar een mannelijke partner gerepresenteerd. Opvallend genoeg ging het in die instanties voornamelijk over kinderen en adolescenten en niet over volwassen vrouwen. De drie schoolboeken bevatten slechts één geval waarin een vrouw vernoemd werd met een professionele titel erbij. Daarnaast observeerde hij dat de educatieve of professionele status van vrouwen weinig voorkwamen in de boeken, terwijl mannen gelinkt worden aan een variatie aan onderwijs- en beroepsmogelijkheden. Waar vrouwen beperkt werden tot beroepen als serveerster, kantoorbediende, verpleegster, dienstmeisje en huisvrouw, voerden mannen de, volgens hem, meer interessante en veeleisende jobs zoals bankier, ingenieur, wetenschapper of ontdekkingsreiziger uit. In de 131 geselecteerde teksten werden slechts zes vrouwen met een hogere opleiding genoemd, waarvan slechts twee hun hogere status door eigen inspanningen verkregen. De overige vier werden in geërfde sociale statussen, zoals koningin, gepresenteerd die niet noodzakelijk correleren met hoge intellectuele vaardigheden. Hellinger (1980) concludeerde op basis van diens bevindingen dat vrouwen als passief en niet intellectueel neergezet werden.

Porreca (1984) onderzocht de mate van seksisme in Engels als tweede taal schoolboeken. De studie baseerde zich op de destijds door onderwijsinstellingen vijftien meest aangekochte boeken, gepubliceerd tussen 1971 en 1982. Porreca (1984) spitste zich onder andere toe op de afgebeelde beroepsrollen bij beide genders, zowel in de afbeeldingen als tekst, en gebruikte bijvoeglijke naamwoorden voor mannen en vrouwen. Ze concludeerde dat vrouwen minder in beroepsrollen gerepresenteerd werden en dat beroepsrollen waarin vrouwen afgebeeld werden, vaak beperkt werden tot de traditionele entertainment- en dienstenfuncties zoals serveerster, verpleegster, secretaresse en actrice. Bij mannen daarentegen was president het meest frequente beroep. Daarnaast merkte ze ook contrasten op bij de gebruikte bijvoeglijke naamwoorden bij mannen en vrouwen. Bij vrouwen legde die de nadruk op vrouwen hun emoties, fysieke aantrekkelijkheid en het huwelijk en terwijl die zich bij mannen op hun prestige, intelligentie en educatieve opleidingen richtten.

Cawyer et al. (1994) analyseerde inleidende communicatieboeken voor het hoger onderwijs op genderstereotypen in zowel de teksten als afbeeldingen. Hun kwantitatieve inhoudsanalyse toonde aan dat zowel mannen als vrouwen meer op traditionele en conventionele manieren gepresenteerd werden. Hoewel ze ook een verschil in actieve weergave van mannen (43,16%) en vrouwen (32,22%) ondervonden, kon dat resultaat niet significant verklaard worden. Op basis van hun bevindingen constateerden ze, met de nodige voorzichtigheid, dat vrouwen en mannen in het kader daarvan gelijk geportretteerd leken te worden.

Schoolboeken voor het aanleren van de Engelse taal waren opnieuw het onderzoeksobject bij Sakita (1995), die zich toespitste op dat soort schoolboeken in Japan. Opnieuw werden de beroepen en gebruikte bijvoeglijke naamwoorden bij mannen en vrouwen onder de loep genomen. Daarnaast legde Sakita (1995) tevens de focus op de activiteiten en onderwerpen die met mannen en vrouwen geassocieerd werden. Sakita (1995) stelde gelijkaardige bevindingen vast als Porreca (1984) met betrekking tot beroepen. Ook in dit onderzoek werden vrouwen minder in beroepsrollen gerepresenteerd dan mannen en opnieuw werd vastgesteld dat de beroepen bij vrouwen zich voornamelijk beperkten tot ondersteunende banen. Vrouwen werden ook hier beperkt tot jobs als verpleegster, therapeut, secretaresse, assistente en leerkracht terwijl mannen in meer uiteenlopende banen gerepresenteerd werden. Net als bij Porreca (1984) werden bijvoeglijke naamwoorden met betrekking op het fysieke uiterlijk vaker bij vrouwen gebruikt. Echter, in tegenstelling tot Porreca's bevindingen, werden bijvoeglijke naamwoorden met betrekking tot intelligentie en educatie ook net

vaker bij vrouwen gebruikt. Sakita (1995) nuanceerde die cijfers echter door nauw naar die teksten te gaan kijken en ondervond een onderscheid in de manier waarop bijvoeglijke naamwoorden over intelligentie en educatie bij mannen en vrouwen gebruikt werden. Bij mannen werden die bijvoeglijke naamwoorden op een directe wijze gebruikt en als een beschrijving van een zelfstandig naamwoord, bijvoorbeeld "He must be a very wise man to do such a thing". Bij vrouwen insinueert Sakita (1995) dat de bijvoeglijke naamwoorden niet noodzakelijkerwijs eerlijk gebruikt werden doordat ze gecombineerd werden met andere bijvoeglijke naamwoorden of zelfstandige naamwoorden. Voorbeelden als "She may be clever, but she is too selfish" of "The girl is both beautiful and intelligent" illustreren dat intellectuele capaciteiten bij vrouwen als secundair werden gepresenteerd. Tot slot constateert Sakita (1995) dat sport een door mannen gedomineerd onderwerp is. Zorgtaken, die de zorg voor baby's, kinderen of huisdieren omvatten, huishoudelijk werk en klagen zijn activiteiten die uitsluitend aan vrouwen werden toegeschreven.

Bestaand onderzoek naar genderrepresentatie in schoolboeken richtte zich voornamelijk op vrouwen. Hoewel de representatie van mannen sinds 1980 vaker in onderzoek werd opgenomen, merkten Evans en Davies (2000) deze lacune op. Hun onderzoek spitst zich daarom toe op de representatie van mannen in dertien boeken bestemd voor het eerste, derde en vijfde leerjaar. Mannen werden over het algemeen significant vaker als agressief, argumentatief en competitief gepresenteerd dan vrouwen. Alsook constateerden Evans en Davies (2000) dat mannen significant minder afhankelijk, emotioneel expressief, passief en gevoelig voorgesteld werden dan vrouwen.

Onderzoek naar de evolutie van genderrepresentatie in Engelse schoolboeken in Hong Kong stelde vast dat, hoewel er reeds positieve veranderingen merkbaar waren, er nog veel ruimte voor verbetering was. Lee en Collins (2008) vergeleken Engelse schoolboeken voor en na 1997 met elkaar en constateerden geen significante veranderingen in de voorstelling van vrouwen in huiselijke omgevingen. Daarnaast concludeerden ze dat vrouwen nog steeds voornamelijk met activiteiten geassocieerd worden waarin ze een zwakkere en meer passieve rol spelen dan mannen. Ze constateerden een instandhouding van de traditionele beroepen die met vrouwen en mannen in verband gebracht werden. Daarbij werden vrouwen voornamelijk geassocieerd met beroepen zoals secretaresse, receptioniste, modeontwerpster en dienstmeisje en mannen met meer variërende functies gaande van crimineel en bouwvakker tot functies als wetenschapper, uitvinder of filmregisseur en fysiek veeleisende banen. Tot slot concludeerden ze dat vrouwen in beide tijdperiodes nog veelvuldig geportretteerd werden als huisvrouwen die huishoudelijke taken uitvoeren.

1.4.2 Genderrepresentatie in schoolboeken uitgegeven na 2000

Lee en Collins (2009), die eerder ook Engelse boeken in Hong Kong bestudeerden, analyseerden ook Engelse leerboeken in Australië. Hun bevindingen baseerden ze op tien boeken uitgegeven tussen 1998 en 2005, bestemd voor het secundair onderwijs of voor Engels als tweede taal. Ook hier constateerden ze een instandhouding van traditionele beroepen die met mannen en vrouwen geassocieerd worden. Wat betreft huishoudelijke rollen, werden zowel mannen als vrouwen afgebeeld in hun traditionele rol als moeder en vader. In de afbeeldingen in de schoolboeken, werden vrouwen opnieuw vaker in huishoudelijke taken en als zorgende voor kinderen geportretteerd, terwijl mannen meer actief en sportief afgebeeld werden.

Sovič en Hus (2015) gooiden het over een andere boeg en onderzochten genderrepresentatie in Engelse leerboeken voor zesjarigen in Slovenië. Gezien de afwezigheid van tekst, analyseerden ze namelijk de afbeeldingen. In de drie boeken, afkomstig van drie verschillende toonaangevende uitgeverijen die ze analyseerden, werden vrouwen voornamelijk in rustige en sociaal goedgekeurde rollen voorgesteld, terwijl mannen actiever geportretteerd werden. Vrouwelijke personages werden bijvoorbeeld al spelend met poppen of al kokend afgebeeld.

Maciel (2018) focuste zich in haar onderzoek specifiek op de representatie van vrouwen in leer materiaal Nederlands voor anderstaligen, bestaande uit zowel tekstboeken als audio- en videomateriaal. Maciel (2018) constateerde dat de meest voorkomende representatie van een vrouw, op vlak van huishoudelijk werk en zorg voor kinderen, die van een vrouw is die een relatie, werk en co-ouderschap combineert. Daarnaast observeerde ze een breed scala aan representaties van vrouwen, zoals ongetrouwde, kinderloze of gescheiden vrouwen, maar ook vrouwen in tweeverdienersgezinnen die het merendeel van het huishoudelijk werk op zich nemen. Op basis van haar analyses concludeerde Maciel (2018) dat de traditionele rolverdeling, waarbij de man gaat werken en de vrouw huishoudelijk werk verricht, geen ondersteuning vond in het onderzochte leer materiaal. Wat betreft vrijetijdsbesteding, interesses en hobby's werd opgemerkt dat vrouwen die zelden in huis uitvoerden. Het vaakst werden vrouwen hun vrije tijd buitenshuis ingevuld door activiteiten zoals reizen, bezoeken aan theaters of bioscopen of bijeenkomsten met vrienden bij cafés of bars, enzovoort. De studie beperkte zich echter tot de representatie van vrouwen en lieten mannen grotendeels buiten beschouwing, waardoor een vergelijkende component ontbreekt.

Ruiz-Cecilia et al. (2021) bestudeerden de representatie van genderrollen in leerboeken gebruikt voor het aanleren van Engels als vreemde taal op Spaanse middelbare scholen. Hun corpus bestond uit twee sets leerboeken uit 2013 en 2014, telkens bestaande uit een leesboek en een werkboek. Ze focusten zich onder andere op de recreatieve activiteiten, het risicogedrag en beroepen die met mannen en vrouwen geassocieerd werden en constateerden interessante contrasten. Wat betreft recreatieve activiteiten, werden vrouwen voornamelijk in relatie tot mode of winkelen gerepresenteerd terwijl mannen net vaker in sportieve contexten werden afgebeeld. Op vlak van risicogedrag, werden mannen vaak voorgesteld als avonturiers of risiconemers terwijl vrouwelijke personages net in minder gevaarlijke en zachtere activiteiten zouden participeren, zoals vrijwilligerswerk, bloggen en fotografie. Tot slot concludeerden Ruiz-Cecilia et al. (2021) dat vrouwen in de lager geplaatste of minder prestigieuze functies gerepresenteerd werden dan mannen. Geanalyseerde teksten hadden het bijvoorbeeld over mannelijke uitvinders, kunstenaars, mariene biologen en astronauten, zonder enige vrouwelijke tegenhangers te vermelden. Vrouwen daarentegen werden vooral afgebeeld in beroepen die doorgaans met een lagere hiërarchische positie geassocieerd worden, zoals die van docent, receptionist of assistent.

Het eerder vermeld onderzoek van Guichot-Reina en De La Torre-Sierra (2023) toonde ook een nog steeds traditionele en ongelijkwaardige representatie van mannen en vrouwen in Spaanse schoolboeken. Daarvoor analyseerden ze zes wiskundeboeken, gepubliceerd tussen 2013 en 2019. Ze constateerde een mannelijke bias in de beroepswereld aangezien in slechts 31% van de beroepscontexten vrouwen vertegenwoordigd werden. Bovendien werden mannelijke personages in de boeken vaker in hogere beroepsrollen, zoals bazen, directeurs of presidenten, geportretteerd dan vrouwen. Tot slot stelden ze een ondervertegenwoordiging van vrouwelijke personages als referentiepunt voor leerlingen, vooral in STEM-vakken, vast.

1.5 Conclusie en onderzoeksvragen

De literatuurstudie erkende de adolescentie als een belangrijke periode die zowel veranderingen op cognitief, emotioneel en sociaal vlak met zich meebrengt (Camfield et al., 2025). Binnen die context oefent een stereotiepe representatie van gender in de media een negatieve invloed uit op het zelfbeeld (Perry & Pauletti, 2011 ; Ellemers, 2018) en het welzijn van adolescenten (Ward & Grower, 2020). In diezelfde lijn zijn ook schoolboeken, nog steeds een cruciaal medium voor scholen (Fuchs & Bock, 2018), niet immuun voor het reproduceren van dergelijke stereotypen (Willeke & Sanders, 1978 ; Cheng & Ghajarieh, 2009).

Ondanks de veelheid aan onderzoek naar genderrepresentatie in de diverse media, blijven schoolboeken relatief onderbelicht in vergelijking met media zoals televisie, radio en reclame. Studies

naar genderstereotypen in schoolboeken werden bovendien ook in andere landen en culturele omgevingen uitgevoerd waardoor de representativiteit ervan voor schoolboeken in Vlaamse context beperkt is. Daarnaast focusten de meeste studies zich op genderstereotypering in schoolboeken voor vreemde talen, zoals Engels als tweede taal en Engels als vreemde taal en niet op genderstereotypering in leerboeken voor individuen hun moedertaal. Vandaar is er maar weinig onderzoek beschikbaar dat zich specifiek richt op Nederlandstalige schoolboeken. Tot slot ontbreekt vaak een longitudinale focus binnen deze context, waardoor er nog maar weinig bekend is over de evolutie van genderrepresentatie over langere tijdsperiodes.

De relevantie van genderrepresentatie in schoolboeken en de vastgestelde lacunes in de bestaande literatuur, vormen een directe aanleiding voor deze masterproef waarin getracht wordt de representatie en de evolutie van gender in Nederlandstalige schoolboeken in kaart te brengen. Meer bepaald staat in dit onderzoek de volgende vraag centraal: “Hoe evolueerde de representatie van gender in talige voorbeeldzinnen in Nederlandstalige schoolboeken in het secundair onderwijs tussen 1985-1999 en 2000-2015?”

Om die centrale vraag grondig te kunnen beantwoorden werden, op basis van de bevindingen en lacunes in de literatuurstudie, deelvragen geformuleerd. Zo wordt getracht de diverse aspecten van genderrepresentatie in Nederlandstalige leerboeken voor het secundair onderwijs te belichten.

Ten eerste toont de literatuur een associatie van vrouwen met passiviteit en mannen met activiteit (Kortenhaus & Demarest, 1993 ; Pownall & Heflick, 2023). Deze deelvraag onderzoekt of dit stereotype zich ook uit en of en hoe dat patroon verschoven is in het geselecteerde corpus.

DV 1: Hoe evolueerde de passieve weergave van gender in talige voorbeeldzinnen tussen de twee onderzochte periodes?

Ten tweede identificeerde voorgaand onderzoek een disproportionele focus op het uiterlijk van vrouwen (Baker & Raney, 2007 ; Gerding & Signorielli, 2013 ; Smith et al., ca 2014; Rousseau et al., 2018). De tweede deelvraag tracht te analyseren hoe die focus zich manifesteert en ontwikkelt in de geselecteerde Nederlandstalige schoolboeken.

DV 2: Hoe evolueerde de vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk gerelateerd aan mannen en vrouwen tussen de twee onderzochte periodes?

Daarnaast toonden eerdere studies een patroon aan waarin vrouwen consistent vaker in huishoudelijke contexten geportretteerd worden dan mannen (Eisend, 2009 ; Pownall & Heflick, 2023). Deelvraag drie dient ertoe te bepalen of die contextuele stereotypen aanwezig zijn in het bestudeerde materiaal en of en hoe die evolueerden.

DV 3: Hoe evolueerden de contexten waarin mannen en vrouwen weergegeven worden tussen de twee onderzochte periodes?

De literatuur suggereert een brede aanwezigheid van traditionele beroepsrollen in de media (Willeke & Sanders, 1978 ; Guichot-Reina & De La Torre-Sierra, 2023). De bevindingen over de mate van evolutie zijn echter niet eenduidig. Waar Matthes et al. (2016) voorzichtige positieve verschuivingen rapporteerden, toonden Guichot-Reina en De La Torre-Sierra (2023) en Smith et al. (ca. 2014) de hardnekkigheid van dit stereotype aan in hun resultaten. Deelvraag vier beoogt te analyseren welke tendens zich voordoet in de representatie van beroepen in het geselecteerde corpus.

DV 4: Hoe evolueerden de beroepen waarin mannen en vrouwen weergegeven worden tussen de twee onderzochte periodes?

Ook op vlak van emoties bestond er in de literatuur geen eenduidigheid over de toegeschreven emoties bij mannen en vrouwen. Hoewel resultaten van eerdere studies (Leaper et al., 2002 ; Baker & Raney, 2007) mannen als agressiever en bozer en vrouwen angstig en over het algemeen emotioneler bestempelden, wees Martin (2017) op een positieve evolutie van die stereotiepe representaties. Het is relevant om te analyseren welk patroon zich manifesteert in dit onderzoek.

DV 5: Hoe evolueerden de vermelding van en het type emoties die aan elk gender toegeschreven worden tussen de twee onderzochte periodes?

Deelvraag zes bouwt verder op de bevindingen van Gilpatric (2010) en Eisend (2009) en onderzoekt of vrouwen ook in dit corpus als meer afhankelijk dan mannen geportretteerd worden.

DV 6: Hoe evolueerde de toegeschreven rollen van mannen en vrouwen tussen de twee onderzochte periodes?

Hoewel activiteiten in bestaand onderzoek niet altijd als een consistente variabele werd geanalyseerd, suggereert de literatuur wel dat mannen vaker geassocieerd worden met sport (Ruiz-Cecilia et al., 2021 ; Lee & Collins, 2009 ; Sakita, 1995). Vrouwen daarentegen werden vaker aan zorgende (Lee & Collins, 2009 ; Sakita, 1995) en huishoudelijke (Lee & Collins, 2009) activiteiten gekoppeld. Deelvraag zeven richt zich op de representatie en evolutie van dergelijke activiteit-gerelateerde stereotypen binnen dit corpus.

DV 7: Hoe evolueerden de activiteiten die aan elk gender gekoppeld worden tussen de twee onderzochte periodes?

Tot slot suggereert onderzoek dat mannen vaker in relatie tot risicogedrag, met name alcohol-, tabak- en drugsgebruik, geassocieerd worden (Sadza et al., 2023 ; Flynn et al., 2015) in verscheidene televisiegenres. De laatste deelvraag vult een lacune op door dit stereotype in schoolboeken te onderzoeken.

DV 8: Hoe evolueerde het voorkomen van elk gender in relatie tot alcohol-, tabak- en drugsgebruik tussen de twee onderzochte periodes?

De gedetailleerde deelvragen zullen de verschuivingen van genderrepresentatie op diverse vlakken in kaart brengen. Door de resultaten per variabele doorheen de tijd te onderzoeken, tracht dit onderzoek een genuanceerd inzicht te verkrijgen in de evolutie van genderstereotypen in schoolboeken.

2. Methodologie

2.1 Doelstellingen

Het doel van deze masterproef is om een beeld te schetsen over hoe mannen en vrouwen gepresenteerd worden in schoolboeken. Daarnaast beoogt dit onderzoek ook te beschrijven hoe die representatie van gender evolueerde tussen 1985-1999 en 2000-2015. Om dat te verwezenlijken werden de diverse aspecten van genderrepresentatie, zoals gespecificeerd in de deelonderzoeksvragen, geoperationaliseerd tot meetbare variabelen.

2.2 Onderzoeksopzet

Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen werd een kwantitatieve inhoudsanalyse van talige voorbeeldzinnen uit schoolboeken, bestemd voor het vierde, vijfde en zesde middelbaar uitgevoerd. In het onderzoek werden trends in de representatie van gender in die zinnen doorheen twee periodes, namelijk 1985 tot 1999 en 2000 tot 2015 onderzocht. De kwantitatieve opzet van dit onderzoek laat toe om de verschillende tendensen te kwantificeren en numeriek te analyseren. De daaropvolgende statistische analyse, die in RStudio uitgevoerd werd, kan gebruikt worden om verbanden tussen verschillende variabelen vast te stellen (Sahu, 2013).

2.2.1 Sampling en dataverzameling

De data voor dit onderzoek werd uit elf boeken verzameld. Tabel 1 geeft een gedetailleerd overzicht van de gebruikte boeken en de bijbehorende data. Zes van de boeken waren afkomstig uit de eerste tijdsperiode (1985-1999) en resulteerden in 313 bruikbare voorbeeldzinnen. De overige vijf boeken werden in de tweede tijdsperiode (2000-2015) gepubliceerd en leverden 302 bruikbare voorbeeldzinnen aan.

De geselecteerde boeken werden uitgegeven door drie verschillende uitgeverijen, namelijk Plantyn, Pelckmans en De Sikkel. De Sikkel werd vanaf 2001 overgenomen door De Boeck (Burki, 2023). Elk van de uitgeverijen werd in beide onderzochte tijdsperiodes vertegenwoordigd. Plantyn leverde 179 zinnen (103 uit de eerste periode en 76 uit de tweede periode), Pelckmans leverde 248 zinnen (139 uit de eerste periode en 109 uit de tweede periode) en De Sikkel, later De Boeck, leverde 188 zinnen (71 uit de eerste periode en 117 uit de tweede periode) aan de dataverzameling.

Dit onderzoek focust op de representatie van gender in schoolboeken voor het vak Nederlands, bestemd voor het vierde, vijfde en zesde middelbaar. In totaal werden er vier boeken gebruikt die bestemd waren voor het vierde jaar en telkens drie die bestemd waren voor het vijfde en zesde jaar van het secundair onderwijs. Van één boek werd enkel de derde graad van het secundair onderwijs gespecificeerd en dat kan dus betrekking hebben op het vijfde of zesde jaar. De dataselectie gebeurde niet met specifieke aandacht voor de bedoelde opleidingsvorm. Uit een retrospectieve categorisering bleek dat drie van de boeken bestemd waren voor het beroepssecundair onderwijs, zes voor het technisch secundair onderwijs en bij twee boeken werd de opleidingsvorm niet gespecificeerd.

Tabel 1

Overzicht van Nederlandstalige schoolboeken met vermelding van publicatiejaar, uitgeverij, aantal geselecteerde zinnen en onderwijstype

Titel	Publicatiejaar	Uitgeverij	Aantal zinnen	Onderwijsniveau
<i>Taalprikkel 4.</i>	1985	De Sikkel	27	5/6BSO
<i>Taalstap 6b: nederlands voor het beroepsonderwijs</i>	1986	Pelckmans	82	6BSO
<i>Variaties. 4</i>	1992	Plantyn	103	4TSO
<i>Techmo-taal. 5: Nederlands voor het eerste jaar van de derde graad TSO</i>	1995	De Sikkel	29	5TSO
<i>Techmo-taal. 6: Nederlands voor het tweede jaar van de derde graad TSO</i>	1996	De Sikkel	15	6TSO
<i>Nieuwe taalstap. 4 : Nederlands voor het beroepssecundair onderwijs</i>	1996	Pelckmans	57	4BSO
<i>Taalkracht tien. 6: Nederlands voor het zesde jaar van het secundair onderwijs</i>	2000	De Sikkel	50	6 ¹
<i>Vitaal Nederlands. 4</i>	2004	Plantyn	76	4 ¹
<i>Markant Nederlands. T5. B-richting</i>	2007	Pelckmans	53	5TSO
<i>Focus. 4T</i>	2013	De Boeck	67	4TSO
<i>Frappant Nederlands. T5</i>	2014	Pelckmans	56	5TSO

¹ Noot. Het onderwijsniveau van die schoolboeken werd niet verder gespecificeerd in de bron.

In elk van de geselecteerde boeken werd uitsluitend gezocht naar voorbeeldzinnen waarin personen voorkwamen van wie het gender helder en eenduidig weergegeven werd. Die indicatie gebeurde op basis van persoonlijke voornaamwoorden en verwante vormen zoals *hij*, *zij*, *hem* en *haar*. Maar ook zinnen waarin typische eigennamen die aan een gender toe te wijzen zijn aanwezig waren, zoals *Els* of *Jan* en geen andere indicatie van het gender gegeven werd, werden opgenomen in de data. Wanneer een zin enkel een eigenaam zonder verdere specificatie over het gender bevatte en die eigenaam zelf geen eenduidige indicatie over het gender kon geven, zoals *Chris*, werd de desbetreffende zin niet opgenomen in de dataverzameling.

De dataverzameling bevat ook, onder andere, samengestelde zinnen waarin meerdere mensen van hetzelfde of een verschillend gender genoemd werden. Bij die zinnen werd de procedure gehanteerd om de zin meermaals in de data op te nemen, met elke keer de focus op het andere individu in de zin. Op die manier werd de specifieke representatie van elk individu in de zin gecodeerd in plaats van de zin in zijn geheel. De zin "Als voogd heeft hij lange tijd de financiën en de goederen van zijn neefje begeren/beheren.", werd bijvoorbeeld twee keer in de dataverzameling opgenomen en een keer gecodeerd met de focus op *hij* en een keer met de focus op *het neefje*. Daarnaast werden ook zinnen

over homogeen mannelijke of vrouwelijke groepen opgenomen. In tegenstelling tot de samengestelde zinnen telde een dergelijke groep wel als één observatie in de data.

2.2.2 Operationalisering van de variabelen en codering

De twee onafhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn gender en periode. Gender verwijst naar de representatie van de personen in de voorbeeldzinnen en had *man* en *vrouw* als mogelijke waarden. Zoals eerder vermeld, gebeurde de indicatie van gender op basis van persoonlijke voornaamwoorden en verwante vormen en typische eigennamen die aan een gender toe te wijzen zijn. Periode geeft de tijdspanne aan waarin de voorbeeldzinnen gepubliceerd werden en werd gecategoriseerd door de publicatiedatum toe te wijzen aan één van de twee vooraf bepaalde periodes: 1985-1999 en 2000-2015.

De centrale onderzoeksvraag peilt naar de evolutie van genderrepresentatie in voorbeeldzinnen. Die genderrepresentatie werd geoperationaliseerd aan de hand van acht afhankelijke variabelen die direct aansluiten bij de deelonderzoeksvragen: *passieve weergave*, *vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk*, *context van de weergave*, *type beroep*, *vermelding en type van de toegeschreven emotie*, *toegeschreven rol*, *uitgevoerde activiteiten* en *voorkomen van alcohol-, tabak- en drugsgebruik*. Voor de analyse van de verzamelde voorbeeldzinnen werd een coderingsschema opgesteld (zie bijlage A). Daarin werden de acht afhankelijke variabelen opgenomen. Per variabele werden de mogelijke categorieën en een uitleg bij elke categorie gespecificeerd en waar relevant of nodig ter verduidelijking ook voorbeelden.

Elke voorbeeldzin werd voor de verschillende variabelen tot één categorie toegewezen op basis van de beschrijvingen uit het coderingsschema. In dit onderzoek werd de codering door één persoon uitgevoerd. Hoewel er geen formele toetsing van intercodeurbetrouwbaarheid plaatsvond, fungeerde het coderingsschema als nauwkeurige leidraad om de consistentie van de categorisering van de voorbeeldzinnen te waarborgen. De toegekende codes werden vervolgens gebruikt om trends in de zinnen te identificeren, die daarna kwantitatief geanalyseerd werden. De volgende secties bespreken de verschillende variabelen, de bijbehorende categorieën en de gehanteerde beslissingsregels voor de codering.

2.2.2.1 Passieve weergave

De variabele *passieve weergave* categoriseert de mate van handelingsmogelijkheid die de *focuspersoon* bezit in de zin. De variabele kent twee categorieën: *actief* en *passief*. De toewijzing aan de categorie *actief* gebeurde wanneer de *focuspersoon* expliciet een actie uitvoerde en dus handelt in de zin. Een toewijzing aan de categorie *passief* gebeurde wanneer de *focuspersoon* beïnvloed werd door de actie van een andere actor in de zin of wanneer die een actie onderging. Ook zinnen waarin de *focuspersoon* gekarakteriseerd werd door een eigenschap en louter een staat van zijn innam, werden tot de *passieve* categorie gerekend. Tot slot vielen zinnen waaruit dwang of een verplichting ten opzichte van de *focuspersoon* bleek, ook onder de *passieve* categorie. Om die categorisaties te illustreren, volgen enkele voorbeelden uit het corpus. De zin “Karen heeft een nieuwe tafel gekocht.” is een voorbeeld van een *actieve* codering, aangezien zij een handelende persoon is die een actie uitvoert. Voorbeelden van *passieve coderingen* zijn “Hij lijdt aan amnestie.”, aangezien hij de amnestie ondergaat, en “Ze bevindt zich sinds gisterenavond op de materniteit, maar ze is nog niet bevallen.”, waarbij de zin focust op de staat van zijn van de vrouw.

2.2.2.2 De vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk

Eerst werd louter de vermelding van fysiek uiterlijk geanalyseerd en wanneer die vastgesteld werd, werd geanalyseerd hoe het fysiek uiterlijk beschreven werd. Elke zin werd als *ja* of *nee*

gecategoriseerd betreffende de vermelding van fysiek uiterlijk. Zinnen vielen onder *nee* wanneer die geen expliciete noch impliciete verwijzingen naar fysiek uiterlijke kenmerken bevatten. Bij een toekenning van *ja*, werd het fysiek uiterlijk van de *focuspersoon* in de zin vermeld. Die vermelding kon op drie manieren tot uiting komen, namelijk via een directe beschrijving, een indirecte beschrijving of een impliciet oordeel. Die drie manieren fungeerden ook als de categorieën voor de specificatie van fysiek uiterlijk.

Een zin werd aan de categorie *directe beschrijving* toegewezen wanneer die een expliciete en directe omschrijving van het fysieke uiterlijk van de *focuspersoon* bevatte. Zinnen met louter een vermelding van een lichaamsdeel vallen hier niet onder. Wanneer zinnen echter een lichaamsdeel vermeldden en er een beschrijvende component aan gekoppeld werd, behoorde die wel tot deze categorie. De zin “Haar beide knieën worden geopereerd.” werd dus geëxcludeerd, terwijl de zin “Sanne had haar twee knieën geschaafd.” wel tot deze categorie behoort. De categorie *indirecte beschrijving* omvat zinnen die indirect naar het fysiek uiterlijk van de *focuspersoon* verwijzen via bijvoorbeeld kledij, stijl of een algemene indruk. Ook leeftijds aanduidingen zoals *jong*, *oud*, *meisje* en *jongen* werden hieronder gerekend. Meer algemene woorden die, weliswaar minder eenduidig, een indicatie geven van de leeftijd van de *focuspersoon* zoals *vrouw*, *man* en *kerel* werden niet gecodeerd als een *indirecte beschrijving*. Daarnaast vielen zinnen met de vermelding van specifieke beroepen die sterk geassocieerd worden met specifieke en herkenbare kledij of uniformen, zoals politieagent of verpleegster, ook onder deze categorie. Zinnen vielen onder de categorie *impliciet oordeel* wanneer de zin een oordeel, zowel positief als negatief, bevatte dat sterk gerelateerd was aan het fysieke uiterlijk. Zinnen onder deze categorie drukten dus meningen uit over het fysiek uiterlijk van de *focuspersoon*, bijvoorbeeld “Dat meisje mag er best zijn!”.

2.2.2.3 Toegeschreven context

De toegeschreven context werd onderverdeeld in elf categorieën: *professionele context*, *recreatieve context*, *sociale context*, *romantische context*, *juridische context*, *gezondheidscontext*, *financiële context*, *huishoudelijke context*, *familiale context*, *educatieve context* en *technologische context*. Zinnen waarvan de context op basis van de beschikbare info in de zin niet of nauwelijks kon worden afgeleid, werden als *NA* gecodeerd en niet opgenomen in de analyses van deze variabele.

De categorie *professionele context* werd toegekend wanneer een zin betrekking had op werk, carrièremogelijkheden en taken en verantwoordelijkheden die kaderen binnen een job. Ook onderwijspersoneel, zoals leerkrachten en directeurs, behoort tot deze categorie. Binnen de categorie *recreatieve context* vallen zinnen die handelen over vrijetijdsactiviteiten, waarbij de sociale interactie niet als het hoofddoel van de handeling gepresenteerd wordt. Dat kan zich uiten in verschillende vormen zoals hobby's of het deelnemen of bijwonen van culturele evenementen. Zinnen vielen onder de *sociale context* wanneer die sociale interacties bevatten of de *focuspersoon* in sociale evenementen plaatste. Ook wanneer de *focuspersoon* zich inzette voor een goed doel of vrijwilligerswerk, behoorde die tot deze categorie. De categorie *romantische context* omvatte zinnen die betrekking hadden op daten, verliefdheid, huwelijken en intieme relaties. Zinnen waarin de *focuspersoon* omschreven werd als een romantische partner vielen hieronder. De categorie *juridische context* bevatte dan weer de zinnen die kaderden binnen wetgeving, juridische zaken, rechtszittingen, illegale activiteiten enzovoort. Zinnen behoorden tot de *gezondheidscontext* wanneer ze de fysieke of mentale gezondheid van de *focuspersoon* betroffen of onderwerpen omvatten zoals ziekte, medische behandelingen, handicaps, enzovoort. De categorie *financiële context* omvatte zinnen waarin de nadruk lag op geldelijke en economische aspecten. Dat kan in de vorm van onder andere financiële beslissingen, inkomen en uitgaven, investeringen en schulden. Zinnen die kaderden binnen huishoudelijke taken zoals schoonmaken, koken en reparaties of verbouwingen aan de eigen woning vielen onder de categorie *huishoudelijke context*. Een zin werd toegewezen aan de categorie *familiale context* indien die betrekking had op het gezinsleven van de *focuspersoon* of diens familieleden. Ook wanneer de zin zich focuste op een ouderlijke rol van de

focuspersoon, door die te benoemen als *vader* of *moeder*, behoorde die tot deze categorie. Zinnen die betrekking hadden op school, studies, leren en onderwijs in zijn geheel, behoren tot de categorie *educatieve context*. Tot slot werd een zin toegewezen aan de categorie *technologische context* wanneer die betrekking had op technologie, digitale platformen, sociale media en andere technologische innovaties.

Zinnen die potentieel in meerdere categorieën konden vallen, werden gecodeerd op basis van de primaire focus van de zin. De *professionele context* werd daarbij als overkoepelend beschouwd. Zinnen over beroepen werden daardoor altijd gecodeerd als *professionele context*. Ook beroepen zoals dokter of leerkracht, die een link hebben met de *gezondheidscontext* of *educatieve context*, werden dus tot de *professionele context* geteld.

2.2.2.4 Type beroep

Indien een zin tot de categorie *professionele context* behoorde bij de toegeschreven context, werd die, in de mate van het mogelijke, verder gespecificeerd in één van de subcategorieën: *administratief, arbeid, creatief, leidinggevend, STEM, wetshandhaving, zorgberoepen*. Wanneer de zin onvoldoende informatie bevatte om het beroep verder te specificeren, werd die niet opgenomen in de analyses van deze variabele.

Ten eerste werden beroepen gerelateerd aan administratieve taken, zoals secretariële werkzaamheden, data-invoer en kantoorbeheer tot de categorie *administratief* gerekend. De categorie *arbeid* omvatte beroepen waarbij fysieke inspanning centraal staat om goederen te produceren of diensten te verlenen. Beroepen gerelateerd aan kunst, schrijven, muziek enzovoort behoorden dan weer tot de categorie *creatief*. Beroepen met management- of toezichhoudende verantwoordelijken en zelfstandigen behoorden tot de *leidinggevende*-categorie. Daarnaast behoorden beroepen in de sectoren wetenschap, technologie, bouwkunde en wiskunde tot de *STEM*-categorie. Beroepen die zich bezighouden met de handhaving van de wet en de openbare orde behoorden tot de categorie *wetshandhaving*. Tot slot omvatte de categorie *zorgberoepen* beroepen in de gezondheidszorg en sociale sector.

Voor de codering van leerkrachten werd een specifieke beslissingsregel gehanteerd om nuance aan te brengen in hun professionele context. Wanneer het vakgebied van een leerkracht gespecificeerd werd in een zin, werd de leerkracht onder de bijhorende beroeps categorie gecodeerd. Daardoor werd de zin “De leraar legde de werking van de machine uit.”, tot de *STEM*-categorie gerekend. Wanneer het vakgebied van een leerkracht echter niet gespecificeerd werd en de leerkracht in een machtsverhouding tot de leerlingen gepresenteerd werd, werd de zin als *leidinggevend* gecodeerd aangezien de *focuspersoon* autoriteit en verantwoordelijkheid uitstraalt. De zin “De lerares vond dat hun gedrag de laatste tijd heel wat te wensen liet.” is daar een voorbeeld van.

2.2.2.5 De vermelding en het type van de toegeschreven emotie

Eenzijds werd louter de *vermelding van emoties* in kaart gebracht, anderzijds werd ook het *type emotie* geanalyseerd. Bij de vermelding van emotie werd elke zin als *ja* of *nee* gecodeerd. Wanneer de emotie van de *focuspersoon* expliciet vermeld werd, zoals “Mark is boos op iedereen.” of impliciet door het gedrag of de houding van de *focuspersoon* tot uiting kwam, zoals “Cindy betaalde de rekening met tegenzin.”, werd die als *ja* gecategoriseerd. Ook wanneer de *focuspersoon* een actie uitvoerde die voortkwam uit een emotionele toestand, werd die als *ja* gecategoriseerd. Daarbij gaat het over acties zoals huilen, klagen en protesteren. Hoewel het gevoel niet expliciet benoemd wordt, geven dergelijke gevallen wel sterke aanwijzingen over gevoelens die geuit of ervaren worden.

Indien een zin als *ja* gecodeerd werd bij de weergave van emoties, werd ook het type emotie geanalyseerd. De variabele type emotie valt uiteen in twee categorieën die gebaseerd zijn op de

stereotypische representatie van emoties in de literatuur: *zachte emoties* en *harde emoties*. *Harde emoties* omvatten krachtige en agressieve emoties die traditioneel geassocieerd worden met mannen zoals woede, haat, wraakzucht, irritatie, enzovoort. *Zachte emoties* daarentegen zijn milder en kwetsbaarder en worden traditioneel geassocieerd met vrouwen. Voorbeelden daarvan zijn verdriet, lijden, angst, schaamte, enzovoort.

2.2.2.6 De toegeschreven rol

De *toegeschreven rol* categoriseert de mate van onafhankelijkheid en de aard van de interactie van de *focuspersoon* en valt uiteen in vier categorieën: *leidend*, *onafhankelijk*, *ondersteunend* en *afhankelijk*.

Een persoon werd als *leidend* gecategoriseerd wanneer die zelf acties initieerde, beslissingen nam of anderen bijstuurde. De categorie *onafhankelijk* omvatte zinnen waarin de *focuspersoon* zelfstandig handelde, zonder direct te interageren met anderen. Ook zinnen die een inherente eigenschap van een persoon beschreven, zonder beïnvloed te worden door het oordeel van andere actoren, werden als *onafhankelijk* gecodeerd. Een *focuspersoon* werd als *ondersteunend* gecodeerd wanneer die anderen hielp, bijdroeg aan groepsinspanningen of instructies opvolgde in het belang van een groter gedeeld doel. Tot slot werd de *focuspersoon* in de *afhankelijke* categorie geplaatst wanneer die direct beïnvloed werd door de acties van anderen, er sprake was van een gebrek aan autonomie en wanneer de zin een beschrijving van de persoon bevatte die afhankelijk is van de interpretatie van de spreker of het oordeel van de spreker bevat. Ter verduidelijking, in de zin “Hij verplichtte haar alles netjes op te ruimen.”, werd *hij* als *leidend* gecategoriseerd en *haar* als *afhankelijk*, aangezien hier een duidelijk gebrek aan autonomie is. In de zin “Jans vader zat op het terras van een cafétje.” werd Jans vader als *onafhankelijk* gecategoriseerd en in de zin “Hij is een opperbeste kerel en wil nu graag een handje helpen.” werd *hij* als *ondersteunend* gecategoriseerd vanwege de expliciete intentie om te helpen.

2.2.2.7 De uitgevoerde activiteiten

Deze variabele richt zich op de activiteiten die door de *focuspersoon* werden uitgevoerd en is onderverdeeld in volgende categorieën: *beschrijvend*, *communicatie*, *economisch*, *emotioneel*, *intellectueel*, *recreatief*, *sociaal*, *wetsovertreding* en *fysiek*.

Wanneer de *focuspersoon* beschreven werd aan de hand van een persoonskenmerk of algemene eigenschap, zonder het uitvoeren van een concrete activiteit, behoorde die tot de *beschrijvende* categorie. De categorie *communicatie* bevat zinnen waarin de *focuspersoon* activiteiten met betrekking tot het uitwisselen van informatie, op zowel een verbale als non-verbale manier, uitvoert. Voorbeelden van zulke activiteiten zijn spreken, luisteren en schrijven. De categorie *economisch* betreft activiteiten betreffende economische transacties en werk. Wanneer de *focuspersoon* een activiteit zoals het ervaren, uiten van of reageren op emoties uitvoerde, werd die zin toegewezen tot de categorie *emotioneel*. De categorie *intellectueel* omvat activiteiten die betrekking hebben op denkprocessen en mentale inspanningen zoals leren, analyseren, begrijpen, plannen en onderzoeken. De categorie *recreatief* omvat zinnen waarin de activiteit primair gericht is op ontspanning en vrijetijdsbesteding van de *focuspersoon*. De categorie *sociaal* omvat activiteiten gerelateerd aan interacties met anderen, voorbeelden zijn samenwerken en concurreren maar ook conflicten behoren tot deze categorie. De categorie *wetsovertreding* bevat zinnen met activiteiten of situaties die direct betrekking hebben op het overtreden van de wet en het plegen van misdaden. Tot slot omvat de categorie *fysiek* activiteiten die betrekking hebben op lichamelijke handelingen en sportieve activiteiten.

De categorie *fysiek* werd verder gespecificeerd in twee subcategorieën om een onderscheid te maken tussen enerzijds *sportieve fysieke activiteiten* en anderzijds *overige fysieke activiteiten*. Zinnen

waarbij de fysieke activiteit primair gericht is op lichamelijke inspanning en vaardigheid en er sprake is van competitie en/of het verbeteren van prestaties vallen onder de categorie *sport*. De *overige* categorie bestaat daarentegen uit zinnen die niet primair gericht zijn op competitie of het verbeteren van sportieve prestaties. Deze categorie omvat alledaagse bewegingen of fysieke inspanningen die een ander doel dienen. Voorbeelden hiervan zijn eten, helpen met tillen en fietsen als transportmiddel.

2.2.2.8 Het voorkomen van alcohol-, tabak- en drugsgebruik

Deze variabele registreert zinnen waarin alcohol-, tabak- en drugsgebruik direct genoemd worden in relatie tot de *focuspersoon*. Deze categorie omvatte ook zinnen met de expliciete vermelding van merknamen van alcoholische of de andere genoemde producten, zoals *Duvel*. Wanneer geen van die criteria aanwezig waren, werd de zin als *nee* gecodeerd. Wanneer personen louter in de context van een café of een fuif geplaatst werden en er geen expliciete vermelding was van een alcoholconsumptie, werd de zin alsook als *nee* gecodeerd. Zo behoorde de zin “Jans vader zat op het terras van een cafétje.” tot de *nee*-categorie en werd in de zin “Hij dronk een pintje en de broers dronken een cola.” *hij* als *ja* gecategoriseerd. *De broers* die echter cola dronken, werden als aparte entiteit in de data opgenomen en behoorden voor deze variabele tot de *nee*-categorie.

2.2.3 Analyse van de data

De verzamelde en gecodeerde data werden geanalyseerd in RStudio. De analyse bestond uit verschillende stappen, gericht op het beantwoorden van de deelonderzoeksvragen. Alvorens het uitvoeren van de analyses werd de data gecontroleerd op consistentie en volledigheid. Een belangrijk onderscheid diende nog gemaakt te worden tussen cellen waar een bepaalde variabele niet aanwezig was en werkelijk ontbrekende gegevens. Het is belangrijk dat de waarde NA (Not Available) uitsluitend gebruikt werd voor data die ontbrak en niet voor situaties waarin een variabele niet van toepassing was tijdens een weergave test. Dat onderscheid hielp latere verwarring door RStudio te voorkomen.

Om het verband tussen gender en de afhankelijke variabelen te onderzoeken, werden diverse bivariate statistische analyses uitgevoerd. Om te onderzoeken of verbanden statistisch significant waren, werd in eerste instantie de Chi-kwadraattoets uitgevoerd. Wanneer de data die toets echter minder goed toeliet, door bijvoorbeeld te kleine celfrequenties, werd de Fisher's Exact Test uitgevoerd. Daarnaast werd de effectgrootte onderzocht om inzicht te verkrijgen in de sterkte en richting van het verband. Voor afhankelijke variabelen met twee uitkomstmogelijkheden, werd de odds ratio (OR) van de Fisher's Exact Test gerapporteerd. Wanneer de afhankelijke variabele meer dan twee categorieën had, werd de Cramer's V berekend als maat van associatie.

Om de effecten van zowel gender als periode op elke afhankelijke variabele te onderzoeken, werd geopteerd om logistische regressiemodellen uit te voeren. De specifieke tests die daarvoor uitgevoerd werden, hingen af van de aard van de afhankelijke variabelen. Voor binaire variabelen werd een multivariaat logistisch regressiemodel uitgevoerd en voor de ordinale variabelen een ordinale logistische regressie. Bij nominale variabelen werd een multinomiaal logistisch regressiemodel geschat en werd geopteerd om elke uitkomst te contrasteren met een vooraf bepaalde referentiecategorie. In de interpretatie van de effectgroottes bij deze modellen werd de estimate, die oorspronkelijk weergegeven werd in de log-odds ratio, telkens omgezet naar odds ratio om de interpreteerbaarheid van die gegevens te bevorderen.

Voor de regressieanalyses werd de vuistregel van minimaal tien observaties per onafhankelijke variabele in acht genomen. Die houdt in dat de kleinste categorie van de afhankelijke variabele ten minste tien waarnemingen per onafhankelijke variabele of predictor moet bevatten. Indien een categorie van een afhankelijke variabele daar niet aan voldoet, kunnen de schattingen van het model namelijk

onbetrouwbaar worden (Concato, 1993). Wanneer een variabele in het complexere model, met gender, periode en interactieterm, niet voldeed aan deze vuistregel, werd het eenvoudigere model zonder interactieterm uitgevoerd. Wanneer een variabele in het eenvoudigere model ook niet voldeed aan deze vuistregel, werd er geen logistische regressieanalyse uitgevoerd.

Voor elke afhankelijke variabele werd, indien de kleinste categorie voldeed aan de vuistregel, een model zonder en een model met interactieterm uitgevoerd. Zo werd getracht om zowel de hoofdeffecten van gender en periode te meten, als te bekijken of het effect van gender significant tussen de periodes verandert. Enkel wanneer de interactieterm in het complexere model significant bleek, werd dit model gebruikt en besproken in de resultaten. Wanneer de interactie-termen niet significant waren, werd geopteerd voor het eenvoudiger model in de analyse van de resultaten. De significantiedrempel voor al de statistische toetsen werd vastgelegd op $p < 0,05$.

3. Onderzoeksresultaten

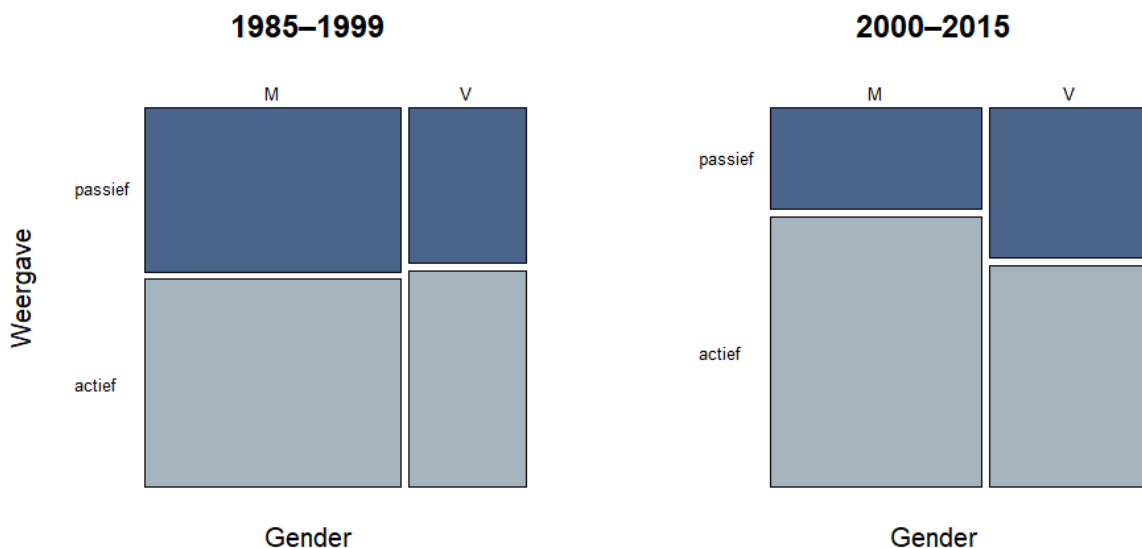
3.1 Passieve weergave

De variabele passieve weergave omvat twee categorieën: actief en passief. In de totale dataset werden 38,4% van de zinnen passief gecodeerd en 61,6% als actief. Over beide periodes heen, werden vrouwen in 41% van de vrouwelijke zinnen passief en 59% actief gerepresenteerd. Mannen werden passief gepresenteerd in 36,8% van mannelijke zinnen en actief in 63,2% van hun zinnen. De resultaten van de bivariate analyses toonden aan dat er geen statistisch significant verband bestaat tussen gender en de mate van passieve weergave ($p = .304$). De effectgrootte is bovendien ook zeer klein. De berekende OR bedraagt 1,20, wat betekent dat de odds om passief gepresenteerd te worden met een factor 1,20 stijgen voor vrouwen in vergelijking met mannen (zie bijlage B, output B1).

Figuur 1 geeft de actieve en passieve verdeling per gender per periode aan. De breedte van de plot is proportioneel aan het totale aantal weergaven voor mannen en vrouwen in die periode. De hoogte van de vlakken reflecteert het relatieve aandeel van mannen en vrouwen in de actieve of passieve weergave. In de periode 1985-1999 werden mannen in 44,2% van de voorbeeldzinnen passief weergegeven, tegenover 55,8% als actief. Voor vrouwen in dezelfde tijdsperiode valt op dat het passieve aandeel enigszins kleiner is, met 41,8% van de vrouwen passief en 58,2% actief weergegeven. Een vergelijking met de periode 2000-2015 toont een opvallende verschuiving. In tegenstelling tot de afname van passief weergegeven mannen bleef het percentage passief weergegeven vrouwen relatief stabiel. De actieve representatie van mannen steeg naar 72,5% terwijl de passieve weergave daalde naar 27,5%. Voor vrouwen is het verschil minder uitgesproken en werden 59,5% actief gerepresenteerd en 40,5% passief gerepresenteerd in deze periode.

Figuur 1

Proportionele verdeling actieve en passieve weergave per gender per periode

Zoals weergegeven in tabel 2, stelde de multivariate test geen significant effect van gender op de mate van passieve weergave vast ($p = .697$). Wel werd een significant effect van periode vastgesteld ($p < .001$). De odds voor mannen om passief weergegeven te worden daalden in de periode 2000-2015 met een factor $\approx 0,479$ in vergelijking met 1985-1999, wat wijst op een eerder grote daling in passieve representatie van mannen in 2000-2015. Voor vrouwen was de daling echter aanzienlijk minder uitgesproken. Die bevinding wordt bevestigd door het marginale interactie-effect van gender en periode op de mate van passieve weergave ($p = .052$), zoals te zien in figuur 2. Die suggereert dat het effect van gender op de passieve weergave door de periodes heen wijzigt. De marginaal positieve interactieterm ($OR \approx 1,97$) toont aan dat de daling in de geschatte kans op passieve weergave voor mannen in de periode 2000-2015 sterker is dan voor vrouwen in vergelijking met de periode 1985-1999. De kans op passieve weergave voor mannen daalde tussen de twee periodes, terwijl die voor vrouwen ongeveer stabiel bleef.

Tabel 2

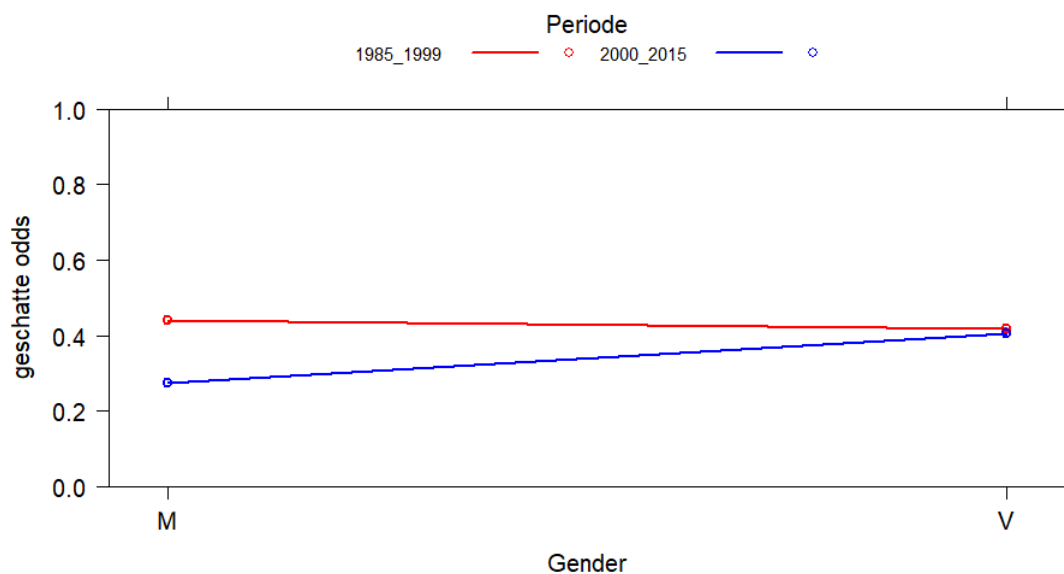
Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel met interactie tussen gender en periode op de passieve representatie

	Estimate	Std.Error	z value	Pr(> z)
Intercept	-0.23361	0.13733	-1.701	0.088921 .
Gender: vrouw	-0.09586	0.24656	-0.389	0.697423
Periode: 2000-2015	-0.73652	0.21955	-3.355	0.000794 ***
GenderV:Periode2000_2015	0.67958	0.34903	1.947	0.051529 .

Signif. codes: . $p < 0.1$; * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Figuur 2

Effectplot van het interactie-effect tussen gender en periode op de geschatte odds op passieve weergave

3.2 Vermelding en specificatie van fysiek uiterlijk

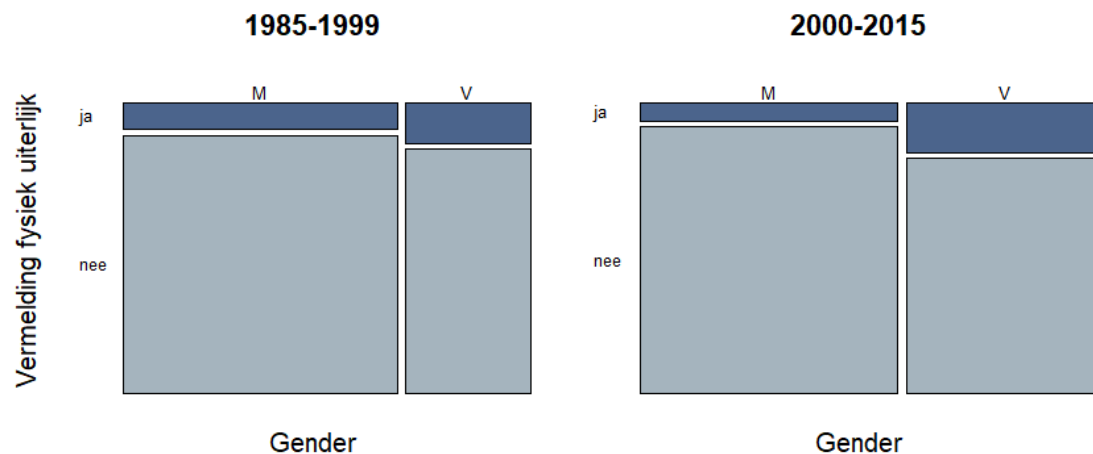
3.2.1 Vermelding fysiek uiterlijk

Over de gehele dataset vermeldde 11% van de zinnen het fysiek uiterlijk van de focuspersoon. Over beide periodes heen, werd in 16% van de vrouwelijke zinnen het fysiek uiterlijk vermeld. Bij mannen was dat het geval in 8% van de zinnen. De bivariate tests bevestigden een statistisch significant verband tussen gender en de vermelding van fysiek uiterlijk ($p = .003$) (zie bijlage B, output B2). De berekende OR bedraagt 2,20 en betekent dat de odds op een vermelding van het fysiek uiterlijk met een factor 2,20 stijgen voor vrouwen in vergelijking met mannen.

Figuur 3 illustreert dat het fysiek uiterlijk van vrouwen ook in de afzonderlijke periodes vaker vermeld werd dan dat van mannen. In de periode 1985-1999 werd het fysiek uiterlijk in 9,3% van de geanalyseerde zinnen over mannen en in 14,3% van de geanalyseerde zinnen over vrouwen genoemd. In 2000-2015 daalde dat cijfer voor mannen naar 6,4%, terwijl het net steeg naar 17,6% voor vrouwen waardoor de kloof tussen mannen en vrouwen hierin groter werd.

Figuur 3

Vermelding van fysiek uiterlijk per gender per periode

Na controle voor periode bij de multivariate analyse, bleef de significante invloed van gender op de vermelding van fysiek uiterlijk bestaan ($p = .002$), zoals weergegeven in tabel 3. De odds op een vermelding van het fysiek uiterlijk stijgen met een factor ≈ 2.22 voor vrouwen in vergelijking met mannen, wat duidt op een middelgroot verband. De multivariate analyse stelde geen significant effect van periode op de vermelding van fysiek uiterlijk ($p = .814$) vast. Hoewel het aantal vrouwen waarvan het fysiek uiterlijk werd beschreven steeg tussen beide periodes, was de interactieterm evenmin significant ($p = .230$), wat suggereert dat er onvoldoende bewijs is om te concluderen dat de vermelding fysiek uiterlijk significant afhangt van de periode en andersom (zie bijlage B, output B3).

Tabel 3

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel zonder interactie tussen gender en periode op de vermelding van fysiek uiterlijk

	Estimate	Std.Error	z value	Pr(> z)
Intercept	-2.41129	0.21849	-11.036	< 2e-16 ***
Gender: vrouw	0.79956	0.26173	3.055	0.00225 **
Periode: 2000-2015	-0.06146	0.26149	-0.235	0.81417

Signif. codes: . p < 0.1; * p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

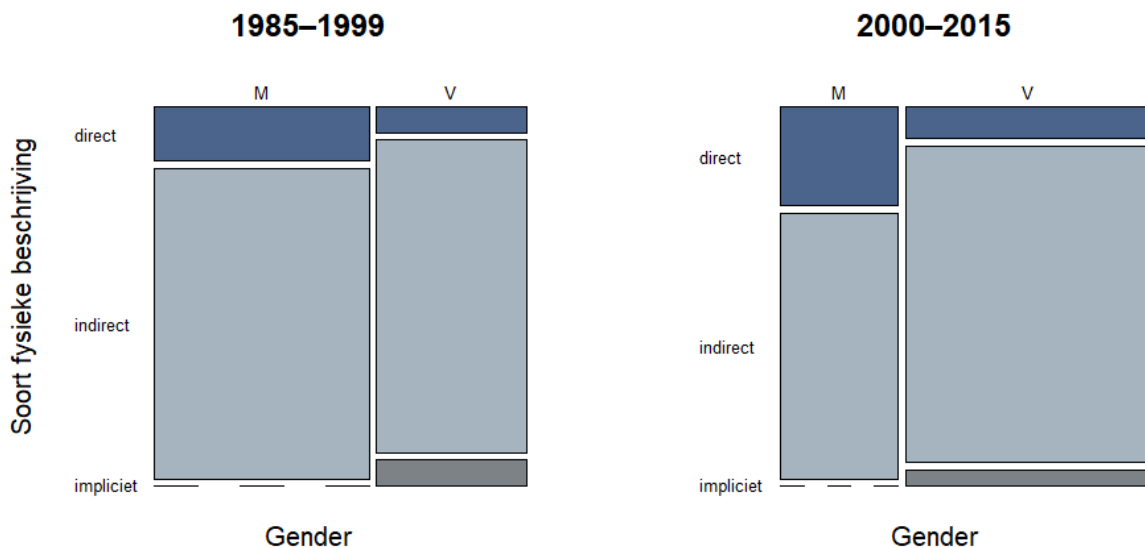
3.2.2 Specificatie fysiek uiterlijk

Het fysiek uiterlijk van beide genders werd in het totaal het vaakst op een indirecte manier beschreven. Dat was van toepassing op 80,6% van de mannelijke zinnen en 86,5% van de vrouwelijke zinnen waarin het fysiek uiterlijk vermeld werd. Het is relevant om te vermelden dat het fysieke uiterlijk van mannen in geen van de zinnen impliciet beschreven werd terwijl dat bij vrouwen wel het geval was in van de zinnen 5,4%. Mannen hun fysiek uiterlijk werd wel vaker op een directe manier beschreven (19,4%) dan dat van vrouwen (8,1%). Hoewel het resultaat van de Cramer's V (0,222) indiceert dat er over de gehele data een klein verband is tussen gender en de specificatie van het fysiek uiterlijk, werd dat verband niet statistisch significant verklaard ($p = .175$) (zie bijlage B, output B4 en B5).

Figuur 4 illustreert de specificatie van fysiek uiterlijk per gender voor beide tijdspannes. Tussen beide tijdspannes steeg het aantal directe beschrijvingen bij mannen van 15% naar 27%, terwijl die stijging bij de vrouwen van 7,1% naar 8,7% ging en minder uitgesproken was.

Figuur 4

Specificatie van fysiek uiterlijk per gender per periode

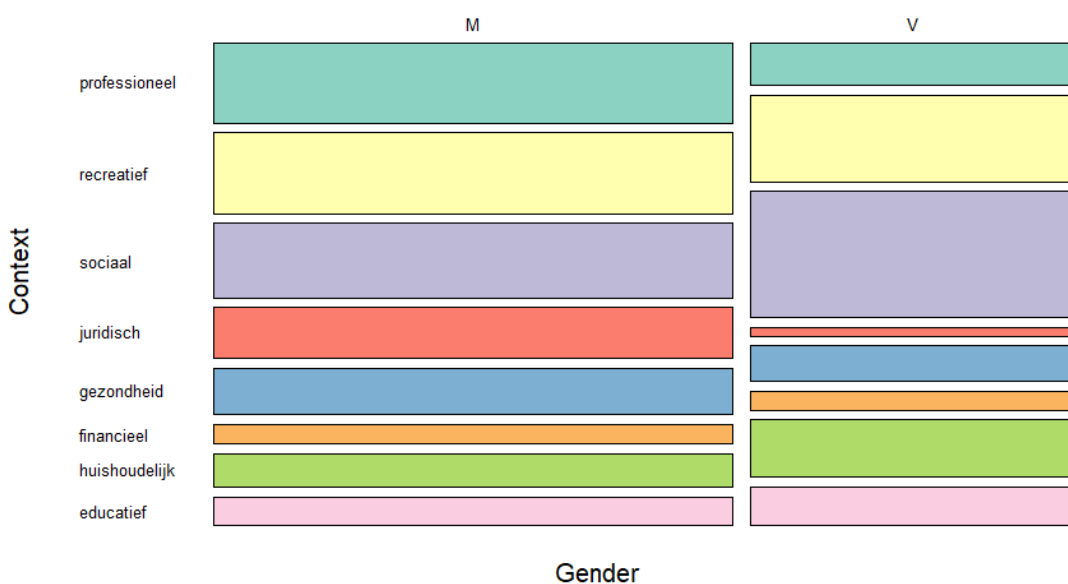
Vanwege een te laag aantal observaties, met name in de directe (n = 9) en impliciete (n = 2) categorie, kon er geen betrouwbaar multinomiaal logistisch regressiemodel voor deze variabele uitgevoerd worden.

3.3 Toegeschreven context

Omdat enkele oorspronkelijke categorieën van de toegeschreven context te weinig observaties bevatten om betrouwbare multivariate analyses mogelijk te maken, werd ervoor gekozen om enkele categorieën van deze variabele samen te voegen. De categorie technologisch (n = 12) werd bij de categorie recreatief gevoegd, daar de zinnen onder die categorie voornamelijk betrekking hadden op vrijetijdsbesteding en persoonlijke bezigheden met technologie, zoals het gebruik van een computer voor ontspanning. De categorie romantisch (n = 18) werd bij de categorie sociaal gevoegd aangezien romantische interacties een specifieke vorm van sociale relatie zijn. Tot slot werd de categorie familiaal (n = 33) bij de categorie huishoudelijk geteld omdat contexten met betrekking tot familiebanden verbonden zijn met de thuissfeer die ook voorop staat bij de categorie huishoudelijk. De variabele context bevat voor de analyse dus acht categorieën.

De totale verdeling van rollen per gender wordt in figuur 5 weergegeven. Die toont aanzienlijke verschillen voor de professionele, sociale, juridische, huishoudelijke en educatieve context wat betreft het gender. In totaal werden vrouwen (9,2%) vaker in een educatieve context geplaatst dan mannen (6,8%). Hetzelfde geldt voor de sociale context, al is daar de kloof tussen vrouwen (30,6%) en mannen (18%) wel groter. Mannen (12,2%) staan vaker gerepresenteerd in juridische contexten dan vrouwen (2%), waarbij het lage aandeel bij vrouwen opvallend is. Wat betreft huishoudelijke context is eveneens te zien dat vrouwen (13,4%) vaker in die context geplaatst worden dan mannen (8%). Het verband tussen gender en context ($p < .001$) werd statistisch significant bevestigd. De Cramer's V bedraagt 0,264 en duidt op een klein tot middelgroot verband tussen gender en de context waarin ze gerepresenteerd worden (zie bijlage B, output B6 en B7).

Figuur 5
Totale proportionele verdeling van context per gender

Tabel 4 geeft een gedetailleerd overzicht van de verdeling van context per gender per periode en toont enkele opvallende verschuivingen van de representatie in bepaalde contexten voor mannen en vrouwen tussen de twee tijdsperiodes. In de professionele context stijgt het aandeel bij mannen net van 16,7% naar 22,4%, terwijl dat van vrouwen een kleine daling ondergaat van 10,8% naar 9,7%. In de juridische context is het opmerkelijk dat de vertegenwoordiging van mannen daalde van 14,9% naar 9,1% en die van vrouwen net (licht) toenam van 1,2% naar 2,7%. Ook bij de financiële context wordt een duidelijk afwijkende trend waargenomen, aangezien het aandeel van mannen in die context van 7,7% naar 1,4% kelderde, terwijl dat bij vrouwen relatief stabiel bleef.

Tabel 4

Verdeling van toegeschreven context per gender per periode

Categorieën	Verdeling 1985-1999		Verdeling 2000-2015	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Professionele context	16,7% (28)	10,8% (9)	22,4% (32)	9,7% (11)
Recreatieve context	11,3% (19)	12% (10)	29,4% (42)	27,4% (31)
Sociale context	19,7% (33)	33,7% (28)	16,1% (23)	28,3% (32)
Juridische context	14,9% (25)	1,2% (1)	9,1% (13)	2,7% (3)
Gezondheidscontext	13,1% (22)	10,8% (9)	9,1% (13)	7,1% (8)
Financiële context	7,7% (13)	4,8% (4)	1,4% (2)	4,4% (5)
Huishoudelijke context	8,3% (14)	14,5% (12)	7,7% (11)	13,3% (15)
Educatieve context	8,3% (14)	12% (10)	4,9% (7)	7,1% (8)

Noot. De percentages zijn afgerond op één decimaal waardoor de totalen per kolom licht kunnen afwijken van een totaal van 100%.

In het multivariaat multinomiaal logistisch regressiemodel werd de categorie sociaal als referentie genomen. Alle odds worden afgezet tegen die referentiecategorie. In het model zonder interactie hebben zowel de variabele gender als periode significante effecten op de kans op een representatie in een bepaalde context (tabel 5). De odds op de representatie in een recreatieve context ten opzichte van de sociale context is significant groter in de periode 2000-2015 dan in 1985-1999 ($p < .001$, OR ≈ 3) en duidt op een groot verband, na een correctie van gender. Daarnaast heeft gender ook een significant effect op de representatie in gezondheidscontexten ($p = .029$) en juridische ($p < .001$), professionele ($p < .001$) en recreatieve contexten ($p = .035$) wanneer de variabele periode gecontroleerd is. De odds van vrouwen dalen met een factor $\approx 0,46$ voor representatie in een gezondheidscontext, met een factor $\approx 0,10$ voor representatie in een juridische context, met een factor $\approx 0,30$ voor representatie in een professionele context en met een factor $\approx 0,55$ voor representatie in een recreatieve context in vergelijking met mannen en de sociale context.

Tabel 5

Multivariaat multinomiaal logistisch regressiemodel zonder interactie tussen gender en periode op toegeschreven context

	Estimate	Std.Error	z value	Pr(> z)
Intercept (educatief)	-0.8537546	0.2889143	-2.9550	0.0031262**
Intercept (financieel)	-1.0802823	0.3223072	-3.3517	0.0008031 ***
Intercept (gezondheid)	-0.3950726	0.2517592	-1.5692	0.1165901
Intercept (huishoudelijk)	-0.8505042	0.2803227	-3.0340	0.0024132 **
Intercept (juridisch)	-0.3210636	0.2552497	-1.2578	0.2084492
Intercept (professioneel)	-0.1105609	0.2320537	-0.4764	0.6337571
Intercept (recreatief)	-0.5137690	0.2498907	-2.0560	0.0397849 *
Periode 2000-2015 (educatief)	-0.3439357	0.3809286	-0.9029	0.3665856
Periode 2000-2015 (financieel)	-0.7228659	0.4896560	-1.4763	0.1398706
Periode 2000-2015 (gezondheid)	-0.1936602	0.3425685	-0.5653	0.5718573
Periode 2000-2015 (huishoudelijk)	0.1041570	0.3365187	0.3095	0.7569312
Periode 2000-2015 (juridisch)	-0.1712217	0.3789360	-0.4518	0.6513781
Periode 2000-2015 (professioneel)	0.3918182	0.2986249	1.3121	0.1894949
Periode 2000-2015 (recreatief)	1.0992202	0.2916481	3.7690	0.0001639 ***
Gender vrouw (educatief)	-0.1813298	0.3741820	-0.4846	0.6279578
Gender vrouw (financieel)	-0.4955306	0.4648074	-1.0661	0.2863790
Gender vrouw (gezondheid)	-0.7673308	0.3516779	-2.1819	0.0291159*
Gender vrouw (huishoudelijk)	-0.0049655	0.3366514	-0.0147	0.9882318
Gender vrouw (juridisch)	-2.2991841	0.5593659	-4.1103	3.951e-05 ***
Gender vrouw (professioneel)	-1.2160832	0.3211783	-3.7863	0.0001529 ***
Gender vrouw (recreatief)	-0.5940205	0.2814068	-2.1109	0.0347812 *

Signif. codes: . p < 0.1; * p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

Het multinomiaal model met interactie tussen periode en gender kon niet worden uitgevoerd doordat de categorie financieel (n = 24) te weinig observaties bevatte.

3.3.1 Soort beroep

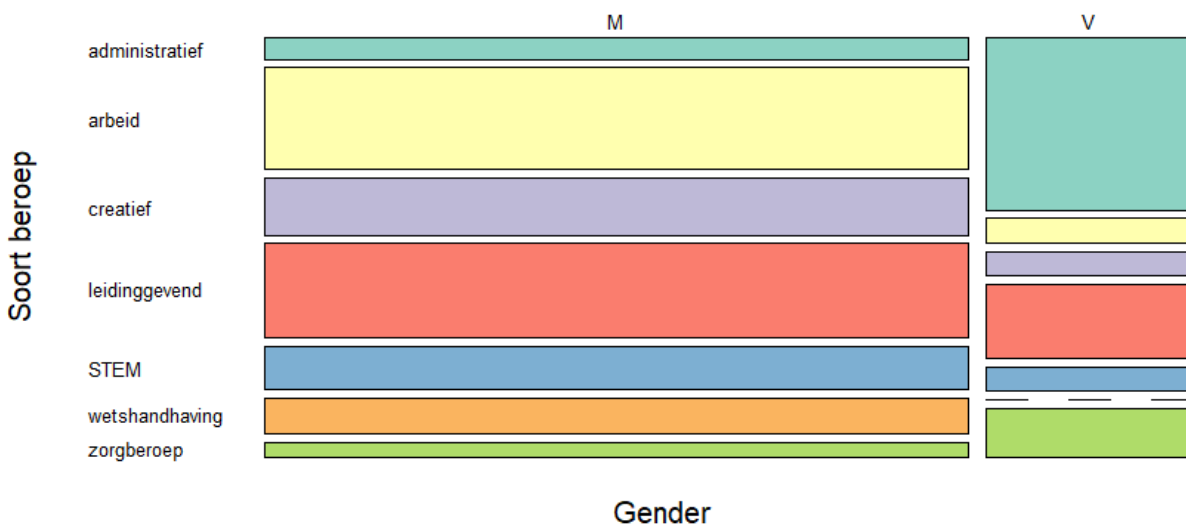
De variabele soort beroep is een verdere specificering van de categorie professioneel bij de toegeschreven context, wat resulteert in een totale steekproefomvang van 66 waarnemingen voor deze variabele. Soort beroep wordt uiteengezet in zeven, niet overlappende categorieën: administratief, arbeid, creatief, leidinggevend, STEM, wetshandhaving en zorgberoep. Figuur 6 geeft de totale verdeling van het soort beroep per gender aan. De breedte van de plot is proportioneel aan het aantal waarnemingen voor mannen en vrouwen en toont een duidelijke discrepantie in de steekproefverdeling aan. De resultaten van mannen zijn dus op een groter aantal waarnemingen gebaseerd (51 waarnemingen, 72,7% van de steekproef) dan die van vrouwen (15 waarnemingen, 27,3% van de steekproef). De hoogte van de vlakken reflecteert het relatieve aandeel van de beroepen binnen elk gender.

Figuur 6 toont ten eerste dat de beroepscategorie administratief gedomineerd wordt door vrouwen (38.9%), gezien het lage aandeel ervan bij de mannen (6,2%). Daarnaast wordt de categorie

arbeid gedomineerd door mannen (29,2%) en heeft arbeid een minimaal aandeel van 5,6% bij de vrouwen. Als laatste valt de volledige afwezigheid van vrouwen in de categorie wetshandhaving op. Er werden in de data geen vrouwen in beroepen, gerelateerd aan wetshandhaving, gerepresenteerd, terwijl die categorie 10,4% bij mannen omvat. De eerder genoemde verschillen worden ondersteund door de Fisher's Exact Test, die een statistisch significant verband tussen gender en het soort beroep ($p = .005$) aantoonde. De effectgrootte, gemeten met Cramer's V, bedraagt 0,54 en duidt op een groot verband tussen gender en het soort beroep (zie bijlage B, output B8 en B9).

Figuur 6

Totale proportionele verdeling van beroepen per gender

Tabel 6 geeft de verdeling van het soort beroep per gender en per periode weer en toont enkele opvallende verschuivingen aan. Vanwege het laag aantal observaties, worden hiervoor ook de absolute cijfers besproken. Ten eerste valt op dat vrouwen in beide tijdsperiodes vaker in administratieve functies gepresenteerd worden dan mannen en dat dat verschil enkel groter is geworden in de periode 2000-2015. Ten tweede verdwijnt de representatie van vrouwen in arbeid in 2000-2015. In 1985-1999 was hun aandeel ook reeds zeer klein, met nauwelijks één vermelding in een arbeidsgerelateerd beroep. Hierbij valt ook op te merken dat die ene vermelding een vrouw in de functie van dienstmeid positioneerde. Ten derde is in beide periodes het contrast in creatieve functies tussen mannen en vrouwen groot, waarbij mannen vaker dit soort functies bekleedden. Waar in 1985-1999 zelfs geen vrouwen in dergelijke functies gerepresenteerd werden, was dat in 2000-2015 wel één keer het geval. Vervolgens is er een opvallende verschuiving bij de leidinggevende functies, waar het aandeel van vrouwen volledig verdwijnt in 2000-2015. Echter, de drie vermeldingen van vrouwen in 1985-1999 in leidinggevende functies betroffen leerkrachten die in een leidinggevende of machtspositie ten opzichte van leerlingen stonden en dus eerder een toezichthoudende rol bekleedden. Mannen daarentegen worden in meer management gerelateerde leidinggevende functies vertegenwoordigd, zoals voorzitter, directeur of burgemeester. Daarin staan die in een machtsverhouding ten opzichte van volwassenen. In dat soort leidinggevende functies bleven vrouwen in beide periodes volledig afwezig.

Ten vijfde valt de opkomst van zorgberoepen in de periode 2000-2015 op. Beide genders worden hierin gepresenteerd. Desondanks lagen de accenten wel anders. Zo werd een vrouw namelijk als verpleegster gerepresenteerd, terwijl een man de functie van dokter bekleedde. Tot slot werd de

vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in STEM-beroepen minder gelijkwaardig in de tweede tijdperiode. Hoewel er in 1985-1999 ook maar één vrouw in deze sector gepresenteerd werd, werd er in 2000-2015 geen representatie van vrouwen hierin waargenomen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat die ene vrouwelijke vermelding gecategoriseerd als STEM de volgende zin betrof: “Volgende week houdt een Nederlandse dame (prof. Dr. Ir. Gysen) een belangrijke spreekbeurt over de opvang van jonge delinquenten.”. Gezien haar titel als professor doctor ingenieur valt ze onder die categorie. De context van de zin, waar ze een spreekbeurt geeft over de opvang van jonge delinquenten, wijst echter in de richting van eerder sociaalwetenschappelijk onderzoek. Die invulling staat in contrast met de mannelijke voorbeelden die zich beperken tot technische en wiskundige onderwerpen, zoals architectuur of wiskunde. Tot slot dient het contrast in de representatie in het aantal verschillende beroepen belicht te worden. Waar mannen representaties hadden in elke categorie, met uitzondering van zorgberoepen in 1985-1999, was de vertegenwoordiging van vrouwen beperkt tot slechts vier categorieën in 1985-1999 en in 2000-2015 zelfs slechts tot drie categorieën.

Tabel 6

Verdeling van het soort beroep per gender per periode

Categorieën	Verdeling 1985-1999		Verdeling 2000-2015	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Administratief	9,1% (2)	28,6% (2)	3,4% (1)	62,5% (5)
Arbeid	27,3% (6)	14,3% (1)	27,6% (8)	0
Creatief	9,1% (2)	0	20,7% (6)	12,5% (1)
Leidinggevend	31,1% (7)	42,9% (3)	20,7% (6)	0
STEM	13,6% (3)	14,3% (1)	10,3% (3)	0
Wetshandhaving	9,1% (2)	0	10,3% (3)	0
Zorgberoep	0	0	6,9% (2)	25% (2)

Noot. De percentages zijn afgerond op één decimaal waardoor de totalen per kolom licht kunnen afwijken van een totaal van 100%.

Vanwege een te laag aantal observaties in vrijwel alle categorieën van deze variabele, kon er geen betrouwbaar multinomiaal logistisch regressiemodel voor deze variabele uitgevoerd worden.

3.4 Vermelding en specificatie van emoties

3.4.1 Vermelding van emotie

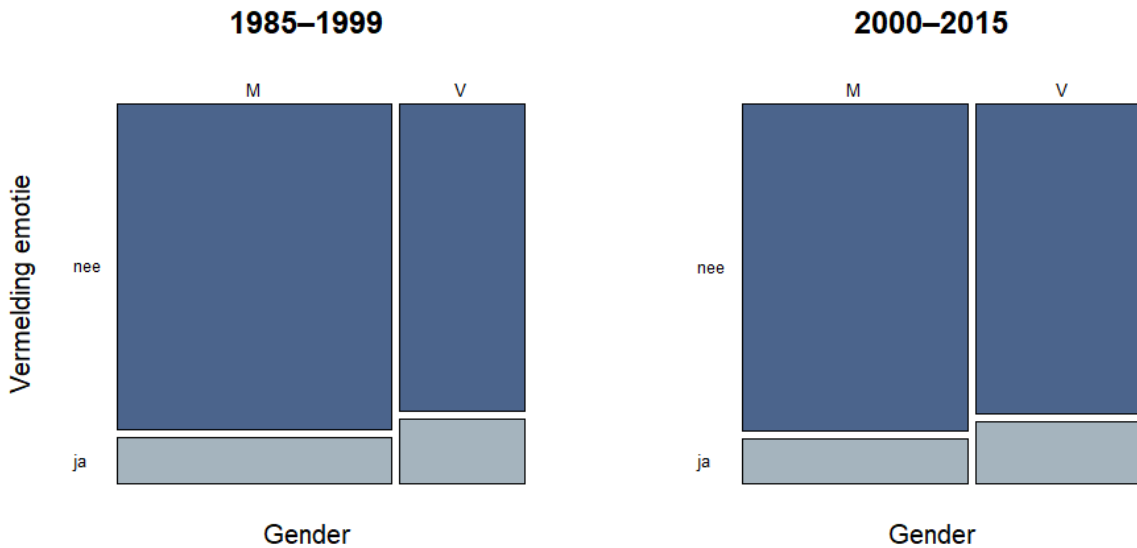
In 14,1% van alle zinnen werd een vermelding van emotie waargenomen. Over beide periodes heen, werden emoties in 17% van de vrouwelijke zinnen en 12,4% van de mannelijke zinnen vermeld. De waargenomen tendens dat emoties vaker bij vrouwen vermeld worden, werd echter niet statistisch significant ondersteund door de analyses ($p = .121$). Hoewel de odds ratio van 1,44 impliceert dat de odds op een vermelding van een emotie met een factor 1,44 stijgen voor vrouwen in vergelijking met mannen (zie bijlage B, output 10), is er onvoldoende bewijs om te concluderen dat de waargenomen verschillen niet op toeval berusten.

De vermelding van emoties kwam tevens in de afzonderlijke periodes vaker voor bij vrouwen dan bij mannen, zo is ook te zien in figuur 7. In de periode 1985-1999 werden emoties in 12,6% van de zinnen

over mannen en in 17,3% van de zinnen over vrouwen vermeld. In 2000-2015 daalden die cijfers miniem naar 12,3% voor mannen en 16,8% voor vrouwen. De kloof tussen mannen en vrouwen werd hierdoor niet groter, maar ook niet opvallend kleiner.

Figuur 7

Vermelding van emotie per gender per periode

In de multivariate analyse bleken zowel gender ($p = .114$) als periode geen significant effect ($p = .893$) te hebben op de odds op een vermelding van emotie. Tot slot werd er ook geen significante interactie tussen gender en periode vastgesteld ($p = .977$) (zie bijlage B, output B11 en B12).

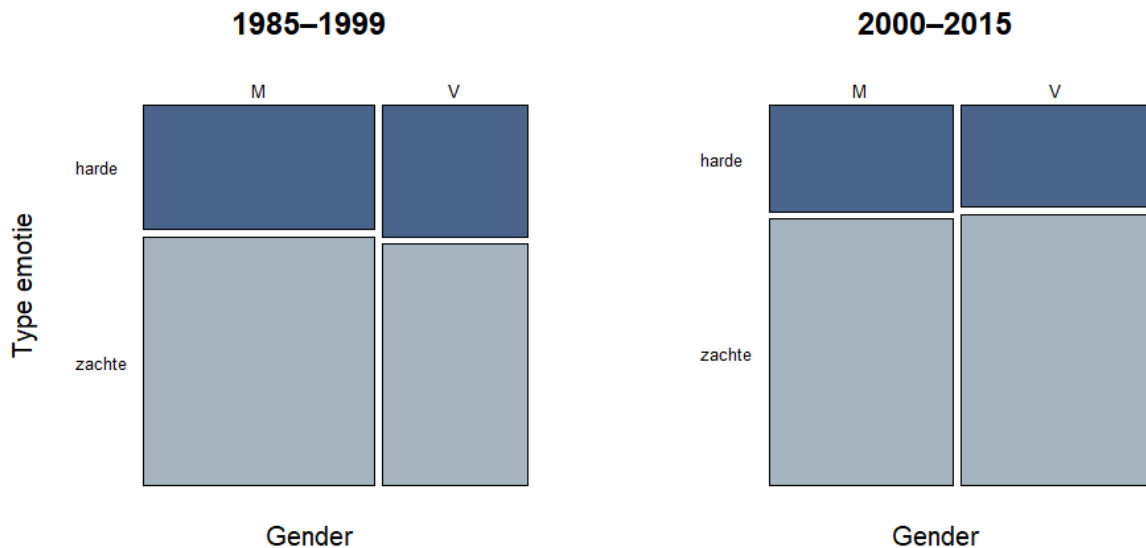
3.4.2 Specificatie van emotie

Van alle zinnen die een emotie vermeldden, ging het in 31% van de zinnen over harde emoties en in 69% over zachte emoties. Zowel mannen als vrouwen werden in het totaal vaker in relatie tot zachte emoties gepresenteerd dan in relatie tot harde. 31,25% van de zinnen met een vermelding van emotie bij mannen betrof harde emoties en 68,75% zachte emoties. Bij vrouwen bevatte 30,8% van de zinnen over emotie harde emoties en 69,2% zachte emoties. De resultaten van de bivariate analyses toonden geen significant verband tussen gender en het type emotie aan ($p = 1$). De berekende odds ratio is 1,02 en is bovendien ook zeer klein, wat de afwezigheid van een significant verband onderstreept (zie bijlage B, output B13).

Figuur 8 representeert de verdeling van het soort emotie per gender per periode. Ten eerste valt op dat de verdeling van harde en zachte emoties grotendeels vergelijkbaar is voor mannen en vrouwen. Daarnaast laat de mozaïekplot zien dat er tussen 1985-1999 en 2000-2015 een lichte toename is in het voorkomen van zachte emoties. Bij zowel mannen als vrouwen stijgt het aandeel zachte emoties tussen de twee periodes. Logischerwijs gaat die stijging gepaard met een afname van harde emoties tussen de periodes aangezien een zin die emotie bevat slechts tot één van beide categorieën kan behoren. Bij mannen stijgt het aandeel zachte emoties van 66,7% naar 71,4%. Bij vrouwen vond een stijging van 64,7% naar 72,7% plaats.

Figuur 8

Specificatie van emotie per gender per periode

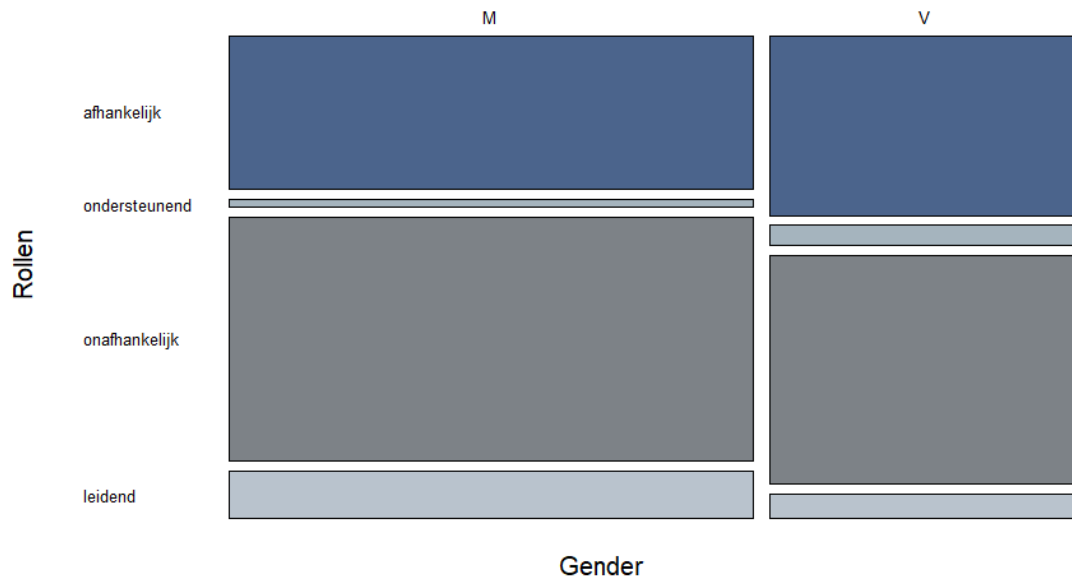

De multivariate analyse bevestigde dat noch gender ($p = .976$), noch periode ($p = .534$) een significante invloed hadden op de odds op het type emotie (zie bijlage B, output B14). Vanwege te weinig frequenties bij de harde emoties ($n = 27$), werd het model met interactieterm niet uitgevoerd.

3.5 Toegeschreven rollen

Figuur 9 toont de proportionele verdeling van rollen per gender in het geheel. Over het geheel genomen blijkt dat vrouwen vaker in afhankelijke (39,7%) en ondersteunende (4,4%) rollen geplaatst werden dan mannen (33,9% en 1,8%). Mannen werden vaker leidende (10,4%) en onafhankelijke rollen (53,9%) toegekend dan vrouwen (5,2% en 50,7%).

De bivariate analyse wijst op een significant verband tussen de toegeschreven rollen en gender en impliceert dat de waargenomen verschillen waarschijnlijk niet op toeval berusten ($p = .024$). De Cramer's V bedraagt 0,124 en duidt op een relatief klein maar zichtbaar verband (bijlage B, output B15 en B16).

Figuur 9*Totale proportionele verdeling van rollen per gender*

Tabel 7 toont de verdeling van rollen per gender per emotie en figuur 10 illustreert de evolutie daarvan. Wanneer gekeken wordt naar de verdeling van rollen per periode, valt op dat het aandeel van onafhankelijke rollen voor zowel mannen (van 52,1% naar 56,1%) als vrouwen (van 41,8% naar 57,3%) toenam. Daarnaast daalde bij beide genders het aandeel afhankelijke rollen. Bij mannen daalde die van 38,1% naar 28,7%, bij vrouwen van 44,9% naar 35,9%. Bij beide genders komen de ondersteunende rollen beduidend minder voor, al is het aandeel daarvan wel groter bij vrouwen dan bij mannen, zowel in 1985-1999 (5,1% bij vrouwen en 1,4% bij mannen) als in 2000-2015 (3,8% bij vrouwen en 2,3% bij mannen). Meest opvallend is echter de evolutie van leidende rollen. Bij mannen steeg dat aandeel van 8,4% naar 12,9%, terwijl het bij vrouwen net daalde van 8,2% naar 3,1%. Hoewel mannen en vrouwen in 1985-1999 op een gelijkmatig niveau startten, vergrootte de kloof opvallend in 2000-2015.

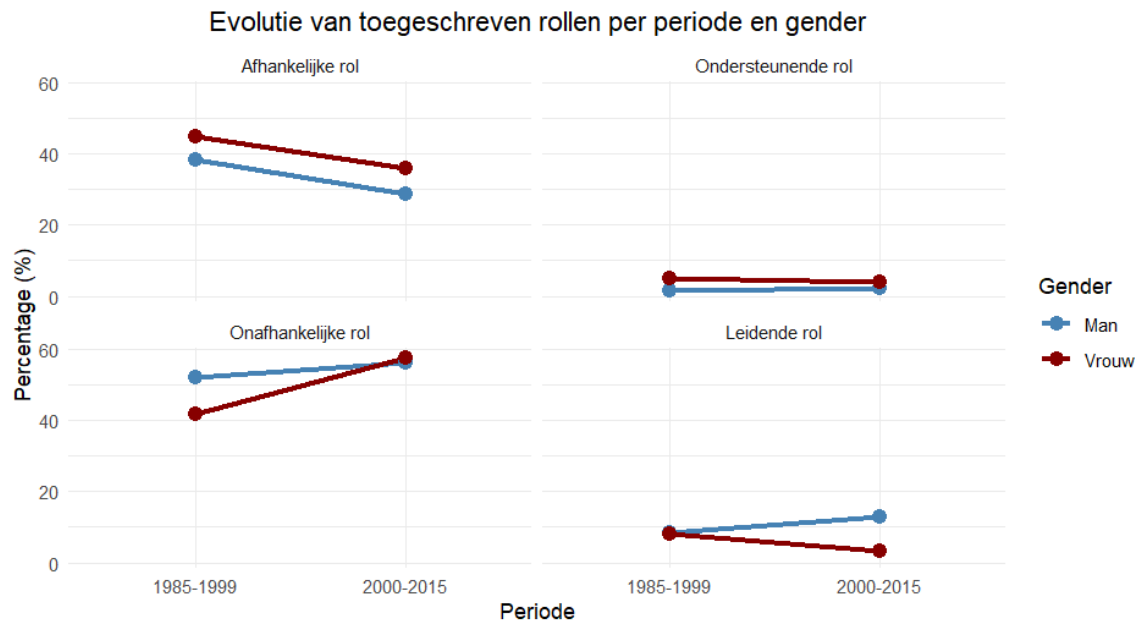
Tabel 7*Proportionele verdeling van rollen per gender per periode*

Categorieën	Verdeling 1985-1999		Verdeling 2000-2015	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Afhankelijke rol	38,1% (82)	44,9% (44)	28,7% (49)	35,9% (47)
Ondersteunende rol	1,4% (3)	5,1% (5)	2,3% (4)	3,8% (5)
Onafhankelijke rol	52,1% (112)	41,8% (41)	56,1% (96)	57,3% (75)
Leidende rol	8,4% (18)	8,2% (8)	12,9% (22)	3,1% (4)

Noot. De percentages zijn afgerond op één decimaal waardoor de totalen per kolom licht kunnen afwijken van een totaal van 100%.

Figuur 10

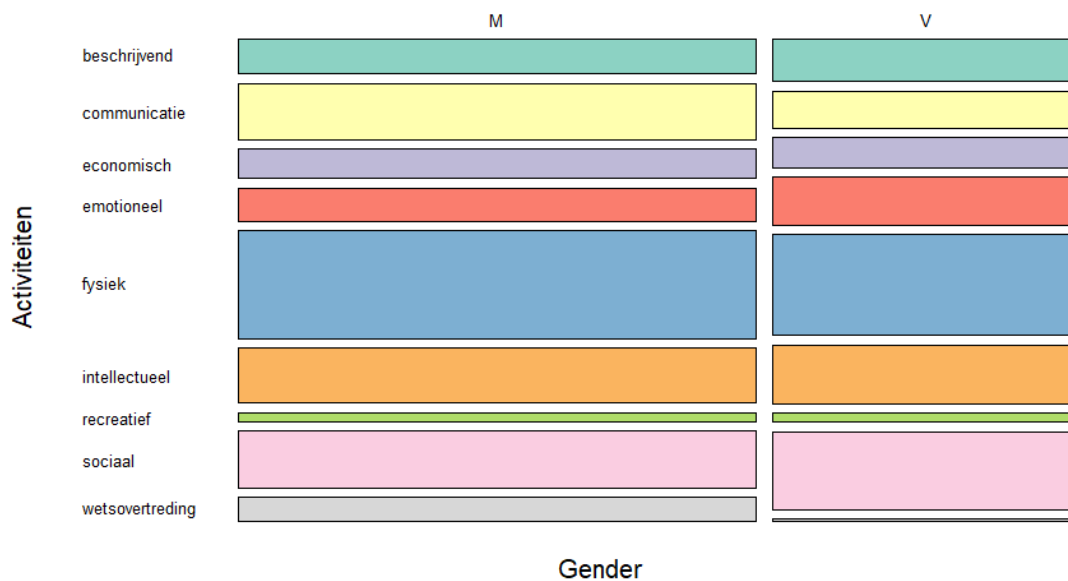
Evolutie van toegeschreven rollen per periode en per gender

Vanwege een te laag aantal observaties, met name in de ondersteunende categorie ($n = 17$), kon er geen betrouwbaar multinomiaal logistisch regressiemodel voor deze variabele worden uitgevoerd.

3.6 Toegeschreven activiteiten

De totale verdeling van activiteiten per gender toont een overwegend gelijke verdeling van activiteiten bij mannen en vrouwen voor de meeste categorieën (figuur 11). Opmerkelijk is echter het verschil voor de categorie wetsovertreding. Bij mannen wordt hier een aanzienlijk groter aandeel gerapporteerd (5,7%), terwijl die categorie nauwelijks voorkomt bij vrouwen (0,4%). De bivariate analyse nam een statistisch significant verband tussen gender en de toegeschreven activiteiten waar ($p = .016$). De Cramer's V bedraagt 0,175 en duidt op een eerder klein verband, wat in lijn ligt met de observaties op basis van de mozaïekplot (zie bijlage B, output B17 en B18).

Figuur 11*Proportionele verdeling van activiteiten per gender*

Tabel 8 toont enkele opvallende verschuivingen wat betreft de toegeschreven activiteiten per gender tussen 1985-1999 en 2000-2015. Hoewel mannen (8,4%) en vrouwen (8,2%) in 1985-1999 even vaak geassocieerd werden met beschrijvende aspecten, nam dit voor vrouwen licht toe in 2000-2015 tot 12,2% terwijl dit voor mannen stabiel bleef (8,8%). Daarnaast vond voor beide genders een stijging plaats wat betreft communicatieve activiteiten tussen beide periodes. De representaties van mannen en vrouwen in economische activiteiten bleven relatief stabiel. Een interessante trend is echter de omkering in dominantie. In 1985-1999 werden mannen (7,9%) vaker dan vrouwen (6,1%) in economische activiteiten gepresenteerd. In 2000-2015 keerde dit om en was dit vaker bij vrouwen (8,4%) dan mannen (6,4%). Op vlak van emotioneel gerelateerde activiteiten startten mannen (10,2%) en vrouwen (12,2%) op een meer gelijkwaardige verdeling. De kloof vergrootte echter in 2000-2015 waar vrouwen in 11,5% van de zinnen emotioneel gerelateerde activiteiten uitvoerden en mannen in 5,3% van de zinnen.

Fysieke activiteiten nemen bij beide genders een groot aandeel van de zinnen in. In 1985-1999 werden mannen in 21,4% van hun zinnen geassocieerd met fysieke activiteiten en was dit voor vrouwen meer met 26,5%. In de meer recente periode steeg het aandeel van mannen naar 33,3% terwijl dat van vrouwen net daalde tot 23,7%. Hierdoor werden mannen net vaker in relatie tot fysieke activiteiten gerepresenteerd en vergrootte de kloof tussen mannen en vrouwen ten opzichte van 1985-1999. Tot slot, domineerden vrouwen duidelijk de sociale activiteiten in de eerste periode (24,5%) ten opzichte van mannen (14,9%). Dat aandeel van vrouwen daalde in 2000-2015 tot 15,3% waardoor het verschil met mannen (12,9%) aanzienlijk kleiner werd.

Tabel 8*Proportionele verdeling van activiteiten per gender per periode*

Categorieën	Verdeling 1985-1999		Verdeling 2000-2015	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Beschrijvend	8,4% (18)	8,2% (8)	8,8% (15)	12,2% (16)
Communicatie	13% (28)	7,1% (7)	15,20% (26)	10,7% (14)
Economisch	7,9% (17)	6,1% (6)	6,4% (11)	8,4% (11)
Emotioneel	10,2% (22)	12,2% (12)	5,3% (9)	11,5% (15)
Fysiek	21,4% (46)	26,5% (26)	33,3% (57)	23,7% (31)
Intellectueel	14,9% (32)	14,3% (14)	11,7% (20)	14,5% (19)
Recreatief	2,8% (6)	1,0% (1)	1,8% (3)	3,1% (4)
Sociaal	14,9% (32)	24,5% (24)	12,9% (22)	15,3% (20)
Wetsovertreding	6,5% (14)	0	4,7% (8)	0,8% (1)

Noot. De percentages zijn afgerond op één decimaal waardoor de totalen per kolom licht kunnen afwijken van een totaal van 100%.

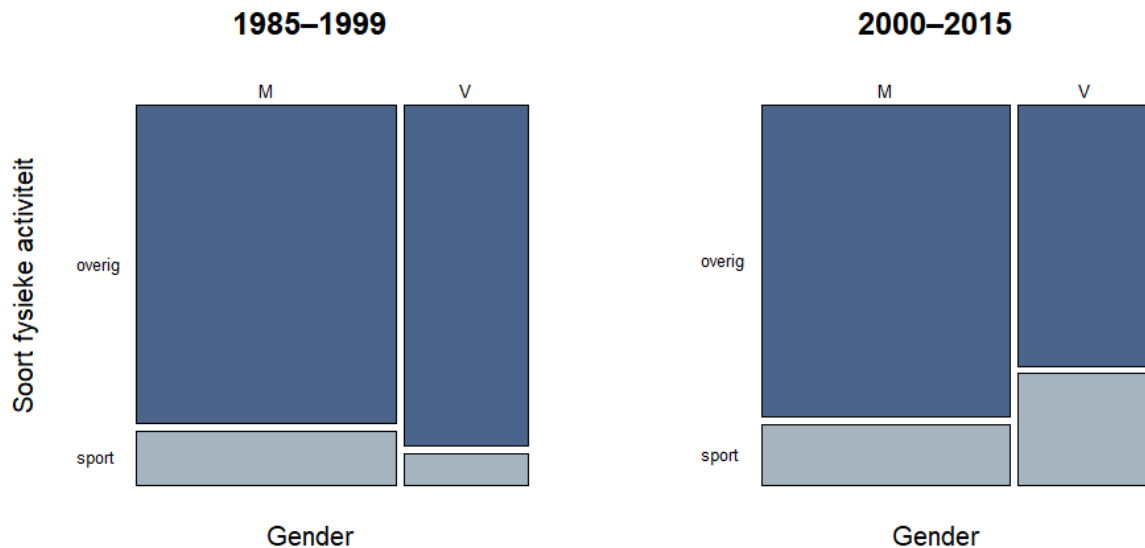
Omdat de categorie recreatief te weinig observaties ($n = 14$) bevatte, kon er voor deze variabele geen multinomiaal logistisch regressiemodel uitgevoerd worden.

3.6.1 Soort fysieke activiteit

De variabele soort fysieke activiteit is een verdere specificering van de categorie fysiek bij de variabele activiteit, wat resulteert in een totale steekproefomvang van 156 voor deze variabele. Over de gehele dataset, betrof 15,5% van de mannelijke zinnen over fysieke activiteiten effectief sportieve activiteiten. Voor vrouwen lag dat aandeel hoger en op 20,8%. De resultaten van de bivariate analyses toonden geen statistisch significant verband tussen gender en het soort fysieke activiteit aan ($p = .503$), ondanks de berekende odds ratio die suggereert dat de odds van vrouwen om in een sportieve activiteit gerepresenteerd te worden met een factor 1,42 stijgen in vergelijking met mannen (zie bijlage B, output B19). Figuur 12 representeert de verdeling van de soort fysieke activiteit per gender per periode. Opvallend is dat het aandeel van sportieve activiteiten bij vrouwen net toeneemt van 8,70% naar 30% tussen 1985-1999 en 2000-2015, terwijl dat van mannen eerder stabiel bleef (14,58% en 16,36%).

Figuur 12

Specificatie van fysieke activiteit per gender per periode

De multivariate analyse bevestigde dat noch gender ($p = .438$), noch periode ($p = .173$) een significante invloed hadden op het soort fysieke activiteit (zie bijlage B, output B20). Vanwege een te laag aantal observaties in de categorie sport ($n = 27$) kon het model met interactieterm niet uitgevoerd worden.

3.7 Alcohol-, tabak- en drugsgebruik

Bij de variabele alcohol-, tabak- en drugsgebruik is het zeer opvallend dat de vermeldingen hiervan niet in de vrouwelijke voorbeeldzinnen werden waargenomen. Zowel in voorbeeldzinnen van 1985-1999 als 2000-2015 werden vrouwen niet gekoppeld aan alcohol-, tabak- en drugsgebruik. Bij mannen was dat soort representatie wel aanwezig. Tussen beide tijdsperiodes vond ook een lichte stijging van 2,3% naar 4,7% plaats. De Fisher Exact Test toonde aan dat het verband tussen gender en de vermelding van alcohol-, tabak- en drugsgebruik statistisch significant is ($p = .003$). De berekende odds ratio was 0, wat een logisch gevolg is vanwege de complete scheiding in data, en duidt op een groot effect. Op basis van deze data bestaat er geen kans op de vermelding van alcohol-, tabak- en drugsgebruik bij vrouwen, vergeleken met mannen (bijlage B, output B21). Vanwege de complete scheiding in data, werd geen multivariate analyse uitgevoerd voor deze variabele.

4. Discussie

Vanwege de cruciale rol die schoolboeken spelen in de vorming van jongeren en genderstereotypen een negatieve invloed kunnen hebben op hun ontwikkeling, is het van belang om te onderzoeken hoe gender in Nederlandstalige schoolboeken wordt weergegeven. Deze studie had daarom als doel de evolutie van genderrepresentatie in talige voorbeeldzinnen in Nederlandstalige schoolboeken in het secundair onderwijs tussen 1985-1999 en 2000-2015 in kaart te brengen. Daarvoor werd een kwantitatieve inhoudsanalyse op 615 zinnen uit boeken van 3 verschillende uitgeverijen, namelijk Plantyn, Pelckmans en De Sikkel, later De Boeck, uitgevoerd. In die analyse lag de nadruk op de actieve en passieve weergave van beide genders, de weergave van fysiek uiterlijk, emoties en risicogedrag bij beide genders en de beroepen, activiteiten en contexten waar mannen en vrouwen geassocieerd mee worden.

4.1 Reflectie over de resultaten en het theoretisch kader

De eerste onderzoeksvraag richtte zich op de passieve weergave van beide genders en de evolutie daarvan. Verscheidene studies, zowel op schoolboeken als op andere media, onderzochten dit stereotype en stelden vast dat vrouwen vaker dan mannen geassocieerd worden met passiviteit. Die bevindingen werden waargenomen in onderzoeken op media uitgebracht zowel voor als na het jaar 2000, waardoor een positieve evolutie op dit vlak lijkt uit te blijven (Kortenhaus & Demarest, 1993 ; Cawyer et al., 1994 ; Evans & Davies, 2000 ; Lee & Collins, 2008 ; Lee & Collins, 2009 ; Sovič & Hus, 2015 ; Pownall & Heflick, 2023). Hoewel de resultaten deels overeenkomen met de bevindingen van de literatuur, presenteert dit onderzoek ook nuances met betrekking tot de invloed van de periode. Ondanks dat vrouwen in het totaal in dit onderzoek wel vaker passief weergegeven werden dan mannen, kon dat verschil niet statistisch verklaard worden. Bovendien was dat verschil niet merkbaar in de zinnen van 1985-1999. Daarin stonden mannen en vrouwen namelijk op gelijke voet en namen mannen zelfs licht de bovenhand, wat betreft de passieve weergave. In de zinnen van 2000-2015 draaide die verdeling zich echter niet alleen om, maar vergrootte die ook. Vrouwen werden daarin ongeveer even passief weergegeven als in de vorige periode, terwijl de passieve weergave van mannen sterk daalde. Die beschrijvende statistiek werd onderbouwd door een significant hoofdeffect van periode en een marginaal significante interactieterm die indiceert dat het effect van gender op de passieve weergave doorheen de tijd veranderde. De afwezigheid van een verschil tussen de passieve weergave van mannen en vrouwen in de eerste periode en de vergrootte kloof tussen mannen en vrouwen in de tweede periode, zijn een onverwachte bevinding in vergelijking met de literatuur die over het algemeen een hogere passiviteit bij de representatie van vrouwen rapporteerde.

In de tweede onderzoeksvraag stond het fysiek uiterlijk van beide genders centraal. Enerzijds werd louter de vermelding ervan in kaart gebracht, anderzijds werd ook de manier waarop het fysiek uiterlijk beschreven werd geanalyseerd. Hoewel nog maar weinig onderzoek werd uitgevoerd naar dat tweede, toonde diverse onderzoeken in beeldmedia een consistente en overmatige focus op het uiterlijk van vrouwelijke personages (Baker & Raney, 2007 ; Gerding & Signorielli, 2013 ; Smith et al., ca 2014 ; Rousseau et al., 2018). Onderzoek dat zich meer specifiek richtte op schoolboeken vonden soortgelijke resultaten en concludeerden dat de bijvoeglijke naamwoorden gebruikt bij vrouwen zich vaker om hun fysiek uiterlijk buigen dan die gebruikt bij mannen (Porreca, 1984 ; Sakita, 1995). De bevindingen van dit onderzoek repliceren de algemene tendens dat het fysiek uiterlijk vaker bij vrouwen dan bij mannen vermeld wordt. Enerzijds werd het fysiek uiterlijk van vrouwen in het totaal significant vaker vermeld dan dat van mannen, waarbij vrouwen hun odds op een vermelding van hun uiterlijk met een factor 2.22 stijgen ten opzichte van mannen. Anderzijds werd ook waargenomen dat de vermelding van het fysiek

uiterlijk bij vrouwen steeg tussen 1985-1999 en 2000-2015, terwijl die van mannen daalde. Dat zorgt voor een toenemende kloof tussen mannen en vrouwen tussen beide tijdsperiodes.

Een aspect dat minder prominent aanwezig is in de bestaande literatuur over genderrepresentatie, betreft de manier waarop het fysiek uiterlijk van mannen en vrouwen beschreven werd. Uit de analyse bleek dat het fysiek uiterlijk van zowel mannen als vrouwen het vaakst op een indirecte manier beschreven werd, zowel in het totaal als in de afzonderlijke periodes. Daarnaast werd ook in de gehele data als in de afzonderlijke periodes het fysiek uiterlijk van mannen vaker direct beschreven dan dat vrouwen. Tot slot werd het fysiek uiterlijk van mannen niet impliciet beschreven, terwijl dat bij vrouwen wel het geval was.

De derde onderzoeksvraag richtte zich op de weergave van mannen en vrouwen in bepaalde contexten. De resultaten bevestigden dat gender significant gerelateerd is aan de context waarin ze gerepresenteerd werden. Concreet toonde de analyse aan dat de odds van mannen om in gezondheidsgerelateerde, juridische, professionele en recreatieve contexten gerepresenteerd te worden, significant hoger zijn dan die voor vrouwen. De bevindingen bevestigen de verwachting dat vrouwen minder vaak in beroeps- of professionele contexten gepresenteerd worden dan mannen, wat in lijn is met eerder onderzoek van Hellinger (1980), Porreca (1984), Sakita (1995) en Guichot-Reina en De La Torre-Sierra (2023). Onderzoeken, zowel die gericht op de diverse mediakanalen (Eisend, 2009 ; Pownall & Heflick, 2023) als specifiek op schoolboeken (Hellinger, 1980 ; Lee & Collins, 2008 ; Lee & Collins, 2009), namen vrouwen consistent vaker waar in huishoudelijke contexten dan mannen. Hoewel dat verband in dit onderzoek niet significant verklaard werd, werden vrouwen wel, zowel in de gehele dataset als in de afzonderlijke periodes, vaker in huishoudelijke contexten gepresenteerd dan mannen en leunt dit resultaat aan bij de literatuur.

De representatie van mannen en vrouwen in verschillende beroeps categorieën werd in de vierde onderzoeksvraag ondergebracht. De bevindingen van dit onderzoek liggen in lijn met de bestaande literatuur die mannen in meer uiteenlopende en variërende functies waarnam (Hellinger, 1980 ; Sakita, 1995 ; Lee & Collins, 2008). Vrouwen werden namelijk in een beperkt aantal verschillende beroeps categorieën gepresenteerd, terwijl mannen in vrijwel alle beroeps categorieën aanwezig waren. De analyses bevestigden een groot significant verband tussen het soort beroep en gender en toonden mannen vaker in arbeidsgerichte en wetshandhavende beroepen, terwijl vrouwen de bovenhand namen in de administratieve functies. Daarnaast onthulden de resultaten enkele opvallende temporele verschuivingen. Zo werd de overmatige representatie van vrouwen in administratieve functies versterkt in 2000-2015 en nam de, reeds minimale, aanwezigheid van vrouwen in zuiver leidinggevende, STEM-gerelateerde en arbeidsgerichte beroepen helemaal af in 2000-2015. Het stereotype waarbij vrouwen meer in ondersteunende en mannen meer in autoritaire beroepen gerepresenteerd worden, werd daardoor zowel in de eerste als tweede periode waargenomen en bevestigd.

De vijfde onderzoeksvraag boog zich over de vermelding en specificatie van emoties bij mannen en vrouwen. De bevindingen van dit onderzoek tonen de verwachte tendens dat de emoties van vrouwen vaker vermeld werden dan die van mannen, wat in lijn is met eerdere onderzoeken van Porreca (1984) en Evans en Davies (2000). Hoewel dat verband niet statistisch significant ondersteund werd en het verschil tussen mannen en vrouwen niet al te groot is, is het wel terug te vinden in zowel de gehele dataset als in de afzonderlijke periodes. In tegenstelling tot eerdere onderzoeken die mannen als agressiever en bozer dan vrouwen waarnamen (Leaper et al., 2002), toonde de analyses een miniem verschil in het soort emoties die bij mannen en vrouwen vermeld werden. Mannen en vrouwen werden in deze dataset, zowel in het geheel als in de afzonderlijke periodes, ongeveer even vaak met zachte of harde gevoelens geassocieerd. Hoewel de beschrijvende statistiek met betrekking tot de vermelding van emotie overeenkomt met de literatuur, presenteren de analyses nuances met betrekking tot het soort emotie, waarin de vrouwen en mannen weinig verschillen. De data in dit onderzoek leunen daardoor wel toe naar het stereotype van een emotionelere vrouw, maar niet naar dat van de boze en agressieve man.

De zesde onderzoeksvraag focuste zich op de afhankelijkheid en onafhankelijkheid waarin beide genders geportretteerd worden. De analyse nam een significant verband waar tussen de verdeling van rollen en gender en staat in lijn met eerder onderzoek dat vrouwen enerzijds in meer afhankelijke rollen (Eisend, 2009 ; Gilpatric, 2010) en anderzijds in meer ondersteunende rollen (Leaper et al., 2002) waarnam. De analyse onthulde bovendien opvallende verschuivingen. Hoewel de kloof tussen mannen en vrouwen in onafhankelijke rollen aanzienlijk kleiner werd, nam de kloof in leidende rollen juist toe. Waar de representatie van mannen en vrouwen in leidende rollen in 1985-1999 eerder gelijk was, nam het aandeel van vrouwen daarin sterk af in 2000-2015 terwijl het aandeel van mannen steeg.

In de zevende onderzoeksvraag stonden de activiteiten waarin beide genders gepresenteerd werden centraal. De analyses toonden een klein significant verband aan tussen gender en de uitgevoerde activiteiten. Een opvallend grote discrepantie in de categorie wetsovertreding werd waargenomen. Mannen werden aanzienlijk vaker met zulke activiteiten geassocieerd dan vrouwen die er nauwelijks in terug te vinden waren. Die bevinding is ook in lijn met eerder onderzoek van Ruiz-Cecilia et al. (2021), dat stelde dat mannen vaker als risiconemers bestempeld worden dan vrouwen. Daarnaast onthulden de resultaten enkele opvallende verschuivingen tussen 1985-1999 en 2000-2015. De analyse toonde een toename in de kloof in algemene fysieke activiteiten, waarbij dat soort activiteiten bij mannen steeg en bij vrouwen juist daalde in 2000-2015. Ook de kloof in emotioneel gerelateerde activiteiten vergrootte in de meer recente periode. Mannen werden in 2000-2015 namelijk minder vaak geassocieerd met emotionele activiteiten ten opzichte van 1985-1999, terwijl de representatie van vrouwen in beide periodes op een gelijk niveau bleef. Daarnaast nam de representatie van vrouwen in sociale activiteiten aanzienlijk af tussen de twee periodes, waardoor de kloof tussen mannen en vrouwen op dit vlak verkleinde. Op het vlak van het soort fysieke activiteiten presenteert dit onderzoek resultaten die niet direct stroken met de bevindingen van eerder onderzoek van Sakita (1995), Lee en Collins (2009) en Ruiz-Cecilia et al. (2021). Die concludeerden namelijk elk dat sport vaker geassocieerd werd met mannen dan vrouwen. Hoewel de analyse van deze data dat stereotype in 1985-1999 beaamden, verdween de kloof tussen mannen en vrouwen op dat vlak en werden vrouwen zelfs vaker in sportieve activiteiten gepresenteerd dan mannen in 2000-2015.

De laatste onderzoeksvraag betrof de associatie van mannen en vrouwen met risicogedrag, met name alcohol-, tabak- en drugsgebruik. De bevindingen van dit onderzoek liggen in lijn met de verwachtingen, op basis van de beperkte literatuur met betrekking tot deze variabele. Sadza et al. (2023) rapporteerden dat mannen vaker geassocieerd werden tot voornoemd risicogedrag in televisieprogramma's. Ook Ruiz-Cecilia et al. (2021) analyseerden risicogedrag bij beide genders en concludeerden dat mannen, in de door hun geanalyseerde leerboeken, vaker voorgesteld werden als avonturiers en risiconemers. De analyses van deze masterproef toonden een significant verband tussen gender en alcohol-, tabak- en drugsgebruik en vonden zelfs geen enkele associatie terug tussen vrouwen en alcohol-, tabak- en drugsgebruik, terwijl dat voor mannen wel het geval was. Op basis van die analyses sluit dit onderzoek zich dus aan bij voornoemde studies.

Hoewel de resultaten van de verschillende variabelen, met uitzondering van die met betrekking op de representatie van emoties en sportieve activiteiten, in lijn liggen met die van de literatuur, stroken ze niet met de toegenomen maatschappelijke aandacht voor gendergelijkheid in de tweede onderzoeksperiode¹. Gezien die vergrootte maatschappelijke aandacht, werd een positieve evolutie verwacht waarbij mannen en vrouwen meer gelijk of even vaak werden weergegeven in de verschillende categorieën van de variabelen. Desondanks was dat niet het geval en sloot de representatie van mannen

¹ Die verhoogde maatschappelijke aandacht kwam onder andere tot uiting in verscheidene invloedrijke gebeurtenissen zoals de wereldvrouwenconferentie in Peking in 1995 en de oprichting van het Federaal Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen in 2002. Ook de verdere institutionalisering van genderstudies in het hoger onderwijs, met de intentie tot reguliere masteropleidingen vanaf 2006-2007, benadrukt dat gendergelijkheid zowel hoog op de maatschappelijke agenda als hoog op de beleidsagenda stond (Michielsens, 2005).

en vrouwen bij het merendeel van de verschillende variabelen nog steeds aan bij de stereotiepe weerspiegelingen.

4.2 Beperkingen van dit onderzoek

Elk onderzoek kent zijn grenzen en ook deze masterproef vormt daar geen uitzondering op. Onderstaande sectie bespreekt de belangrijkste beperkingen van deze masterproef en doet suggesties voor vervolgonderzoek.

De gekozen methode, die een kwantitatieve inhoudsanalyse betrof, bleek geschikt om de evolutie van genderrepresentatie in voorbeeldzinnen systematisch te meten en kwantificeren. De aanpak maakte het mogelijk om potentiële evoluties over de twee periodes te signaleren en in kaart te brengen. Aan de hand van acht deelonderzoeksvragen, werd getracht een omvattend en genuanceerd beeld te schetsen en zo de diverse aspecten van genderstereotypering te belichten. De deelonderzoeksvragen werden geoperationaliseerd tot meetbare variabelen die elk uiteenvielen in meerdere potentiële categorieën. Die uitgebreide operationalisering fungeerde echter als een tweesnijdend zwaard aangezien de hoeveelheid data niet altijd voldoende bleek te zijn voor voornoemde gedetailleerdheid. De relatief beperkte frequenties van bepaalde categorieën leidde tot een zekere verwatering van de data. Daardoor konden niet alle gewenste statistische analyses, met name de multinomiale regressie-modellen met interactieterm, uitgevoerd worden. Tijdens de analyses werden sommige categorieën bovendien samengenomen, zodat de variabele zich nog kon ontlenen voor specifieke statistische testen, waardoor een deel van de gewenste nuance verloren ging.

Daarnaast bestudeerde deze masterproef de evolutie van genderrepresentatie over twee brede periodes, namelijk 1985-1999 en 2000-2015. Hoewel deze indeling het mogelijk maakte om trends tussen generaties te vergelijken, kan de omvang van die periodes een zekere nuance in de data doen vervagen. Het zou interessant zijn om de evolutie te analyseren aan de hand van een kleiner en specifiek tijdsvenster. Een analyse met de focus op de evolutie na de invoering van een specifieke beleidswijziging of per decennium, zou een beeld kunnen schetsen over de invloed ervan.

Een andere overweging betreft de subjectiviteit van de codering. Hoewel het codeerschema specifiek en nauwkeurig werd vastgelegd en toegepast, bevatte de dataset onvermijdelijk ook zinnen met ambigüiteit. Bij die zinnen lag de uiteindelijke keuze bij de onderzoeker, wat een zekere mate van subjectiviteit in de data kan introduceren. Daarnaast werd de intercodeursbetrouwbaarheid, die een objectieve maatstaf voor inconsistentie kon bieden, niet getest. Om die subjectiviteit te minimaliseren en de robuustheid van de resultaten te vergroten, zou toekomstig onderzoek meerdere onafhankelijke codeurs kunnen inzetten.

Ook is het belangrijk te vermelden dat, hoewel de data 615 voorbeeldzinnen van drie toonaangevende uitgeverijen, die een significant deel van de markt innemen, omvat, de generaliseerbaarheid naar andere schoolboeken of educatieve materialen beperkt blijft. Het opzet van dit onderzoek was ook niet om de genderrepresentatie van het gehele onderwijslandschap in kaart te brengen. Wel trachtte het te beschrijven hoe de representatie van gender evolueerde tussen 1985-1999 en 2000-2015 in het geanalyseerd materiaal. In de data werden mannen ook meer vertegenwoordigd dan vrouwen. Hoewel alle analyses met relatieve frequenties werden uitgevoerd, zijn de uitspraken over de representatie van vrouwen daardoor minder robuust dan die over de mannen. Eenzelfde opzet met een grotere steekproef is wenselijk om de betrouwbaarheid en robuustheid van de resultaten te vergroten.

4.3 Praktische en theoretische implicaties

De beperkingen van dit onderzoek bieden tegelijkertijd waardevolle aanknopingspunten en interessante inzichten voor toekomstige studies. Zoals reeds aangehaald was dit onderzoek kwantitatief van aard en analyseerde het diverse variabelen. Hoewel er een initiële interesse was om analyses te maken afhankelijk van het gender van de auteur(s), viel het buiten het bestek van deze masterproef om daarop in te gaan. Een volgend onderzoek zou een blik kunnen werpen op het, al dan niet onbestaand, verband tussen genderrepresentatie en het gender van de auteur(s).

Daarnaast zou een additief kwalitatief luik een dieper inzicht kunnen bieden in de mechanismen achter de geobserveerde patronen. Een kritische discoursanalyse van specifieke fragmenten zou bijvoorbeeld de onderliggende ideologieën kunnen blootleggen. Daarnaast is het interessant om de percepties van leerlingen over genderrepresentatie in schoolboeken te onderzoeken. Toekomstig onderzoek zou die percepties kunnen exploreren aan de hand van bijvoorbeeld diepte-interviews of enquêtes.

Deze studie is bovendien descriptief van aard en niet verklarend. De bevindingen hieruit bieden daardoor geen antwoord op de vraag of schoolboeken genderstereotypen in stand houden of dat schoolboeken eerder als spiegel fungeren voor de reeds heersende stereotypen in de maatschappij. Volgende onderzoeken zouden door middel van experimentele opzetten de invloed van voorbeeldzinnen op de perceptie van leerlingen kunnen meten en meer inzicht hierin kunnen verwerven.

Tot slot richtte dit onderzoek zich specifiek op voorbeeldzinnen uit schoolboeken voor het vierde, vijfde en zesde middelbaar. Het zou waardevol zijn om soortgelijk onderzoek, met een longitudinale focus, ook uit te voeren op materiaal voor andere onderwijsjaren om te analyseren of de gevonden trends consistent zijn over de verschillende fasen van het onderwijs.

Naast interessante onderzoeksaanbevelingen, werpt deze masterproef ook opnieuw licht op de noodzaak van een meer bewuste benadering van genderrepresentatie in schoolmateriaal. Uitgevers en auteurs spelen een belangrijke en actieve rol in de constructie daarvan. In eerste instantie dienen zij te streven naar een meer gebalanceerde en diverse representatie van gender die vooruitstreeft in plaats van een die stagneert en zelfs achteruit gaat. Dit onderzoek toont onder andere aan dat er specifieke aandacht nodig is voor de vertegenwoordiging van vrouwen in diverse beroepen. Uitgevers en auteurs staan in de positie om die representatie meer evenwichtig te maken en dienen dat aan te pakken.

Naast de makers van lesmateriaal spelen ook leerkrachten een doorslaggevende rol. Hoewel zij het bestaande materiaal gebruiken, kunnen zij de impact ervan beïnvloeden door het niet passief te gebruiken, maar erover in dialoog te gaan en er samen met leerlingen kritisch over te reflecteren.

5. Conclusie

Deze masterproef had als doel de evolutie van genderrepresentatie in Nederlandstalige schoolboeken voor het secundair onderwijs tussen 1985-1999 en 2000-2015 in kaart te brengen. De resultaten van de kwantitatieve inhoudsanalyse van 615 voorbeeldzinnen laten zien dat de dominant heersende stereotiepe representaties grotendeels behouden bleven. Hoewel er enkele positieve verschuivingen werden waargenomen, met name een verkleining van de kloof tussen mannen en vrouwen in sportieve activiteiten en in afhankelijke en onafhankelijke rollen, waren dat uitzonderingen op de algemene trend.

Traditionele stereotypen bleven in 2000-2015 hardnekkig aanwezig bij het merendeel van de variabelen. In dit corpus werden vrouwen in beide onderzochte tijdsperiodes vaker geassocieerd met passiviteit, fysiek uiterlijk en huishoudelijke en sociale contexten. Mannen daarentegen kwamen in beide periodes niet alleen vaker in professionele contexten voor, maar ook in meer gevarieerde beroepen dan vrouwen. Daarnaast werden mannen in beide periodes vaker gerepresenteerd in wetsovertredende activiteiten en juridische contexten en in relatie tot alcohol-, tabak- en drugsgebruik. Tot slot werd er een opvallende, negatieve verschuiving waargenomen in leidinggevende rollen. Waar de representatie van beide genders in 1985-1999 redelijk gelijk was, daalde het aandeel vrouwen in 2000-2015 sterk, terwijl dat van mannen toenam.

Dit onderzoek toont aan dat, ondanks de vergrote maatschappelijke aandacht, genderstereotypen in schoolboeken in 2000-2015 nog steeds hardnekkig waren. De resultaten bieden dan ook concrete aanknopingspunten voor uitgevers, auteurs en leerkrachten om kritisch te werk te gaan en zo te (blijven) streven naar een meer evenwichtige representatie van mannen en vrouwen in schoolboeken.

6. Bibliografie

6.1 Statement (Gen)AI

In overeenstemming met de gedragscode van de KU Leuven inzake verantwoord gebruik van generatieve AI-tools, heb ik voor deze masterproef gebruikgemaakt van de volgende generatieve AI-tools.

Gemini werd zowel ingezet als brainstormtool tijdens de initiële fase van het onderzoek als bij het verkennen van verschillende invalshoeken voor de categorisatie van de onderzoeksdata wanneer daar twijfel over bestond. Alsook werd Gemini gebruikt voor spelling- en grammaticacontrole van zelfgeschreven teksten. Daarnaast werd ChatPDF gebruikt als hulpmiddel voor het verkennen van relevante literatuur. Tijdens de analyses in RStudio heb ik ook Gemini geraadpleegd om foutmeldingen te verduidelijken en de werking van bepaalde R-outputs beter te begrijpen. Voor de vertaling van de samenvatting (summary) werd DeepL als hulpmiddel gebruikt.

De gegenereerde output van al deze tools werd steeds kritisch verwerkt en diende als aanvulling op mijn eigen werk en denkproces. De uiteindelijke analyse, interpretatie en formuleringen van deze masterproef zijn dan ook mijn eigen verantwoordelijkheid en werk.

6.2 Referenties

Ashmore, R. D., & Del Boca, F. K. (2015). Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping. In D. L.

Hamilton (red.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior* (pp. 1–36).

Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315668758> (Oorspronkelijk werk gepubliceerd in 1981)

Baker, K., & Raney, A. A. (2007). Equally super?: Gender-role stereotyping of superheroes in children's animated programs. *Mass Communication & Society*, 10(1), 25–41.

<https://doi.org/10.1080/15205430709337003>

Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. General Learning Press.

http://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf

Burgess, D., & Borgida, E. (1999). Who women are, who women should be: Descriptive and prescriptive gender stereotyping in sex discrimination. *Psychology Public Policy And Law*, 5(3), 665–692.

<https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.3.665>

Burki, A. (2023). *De Sikkel*. Encyclopedie van de Vlaamse Beweging.

<https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/de-sikkel>

- Camfield, C., Evans, Y. N., Otto, A. K., Radesky, J. S., & Kistin, C. J. (2025). Fifteen to seventeen years: Mid-adolescence—Redefining self. In *Dixon and Stein's Encounters with Children* (5th ed., pp. 331–346). Elsevier Inc. <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-10704-7.00022-X>
- Cawyer, C. S., Bystrom, D., Miller, J., Simonds, C., O'Brien, M., & Storey-Martin, J. (1994). Communicating gender equity: Representation and portrayal of women and men in introductory communication textbooks. *Communication Studies*, *45*(3–4), 325–331. <https://doi.org/10.1080/10510979409368432>
- Cheng, K., & Ghajarieh, A. (2009). Gendered language in the classroom. *The Journal Of Asia TEFL*, *6*(3), 27–43.
- Concato, J. (1993). The risk of determining risk with multivariable models. *Annals of Internal Medicine*, *118*(3), 201–210. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-118-3-199302010-00009>
- Davidson, L. R. (1981). Pressures and pretense: Living with gender stereotypes. *Sex Roles*, *7*(3), 331–347. <https://doi.org/10.1007/bf00287547>
- Davies, P. G., Spencer, S. J., Quinn, D. M., & Gerhardstein, R. (2002). Consuming images: How television commercials that elicit stereotype threat can restrain women. *Personality & Social Psychology Bulletin*, *28*(12), 1615–1628. <https://doi.org/10.1177/014616702237644>
- Eisend, M. (2009). A meta-analysis of gender roles in advertising. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *38*(4), 418–440. <https://doi.org/10.1007/s11747-009-0181-x>
- Ellemers, N., & Fiske, S. (2018). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, *69*(1), 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>
- Evans, L., & Davies, K. (2000). No sissy boys here: A content analysis of the representation of masculinity in elementary school reading textbooks. *Sex Roles*, *42*(3–4), 255–270. <https://doi.org/10.1023/A:1007043323906>

- Flynn, M. A., Morin, D., Park, S., & Stana, A. (2015). "Let's get this party started!": An analysis of health risk behavior on MTV reality television shows. *Journal of Health Communication, 20*(12), 1382–1390. <https://doi.org/10.1080/10810730.2015.1018608>
- Fuchs, E., & Bock, A. (2018). *The palgrave handbook of textbook studies*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-53142-1>
- Gerding, A., & Signorielli, N. (2013). Gender roles in tween television programming: A content analysis of two genres. *Sex Roles, 70*(1–2), 43–56. <https://doi.org/10.1007/s11199-013-0330-z>
- Gilpatric, K. (2010). Violent female action characters in contemporary American cinema. *Sex Roles, 62*(11–12), 734–746. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9757-7>
- Guichot-Reina, V., & De La Torre-Sierra, A. M. (2023). The representation of gender stereotypes in Spanish mathematics textbooks for elementary education. *Sexuality & Culture, 27*(4), 1481–1503. <https://doi.org/10.1007/s12119-023-10075-1>
- Hellinger, M. (1980). 'For men must work, and women must weep': Sexism in English language textbooks used in German schools. *Women Studies International Quarterly, 3*(2–3), 267–275. [https://doi.org/10.1016/s0148-0685\(80\)92323-4](https://doi.org/10.1016/s0148-0685(80)92323-4)
- Kortenhaus, C. M., & Demarest, J. (1993). Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex Roles, 28*(3–4), 219–232. <https://doi.org/10.1007/bf00299282>
- Lauzen, M. M., Dozier, D. M., & Horan, N. (2008). Constructing gender stereotypes through social roles in prime-time television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52*(2), 200–214. <https://doi.org/10.1080/08838150801991971>
- Leaper, C., Breed, L., Hoffman, L., & Perlman, C. A. (2002). Variations in the gender-stereotyped content of children's television cartoons across genres. *Journal of Applied Social Psychology, 32*(8), 1653–1662. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb02767.x>

- Lee, J. F. K., & Collins, P. (2008). Gender voices in Hong Kong English textbooks—Some past and current practices. *Sex Roles*, 59(1–2), 127–137. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9414-6>
- Lee, J. F. K., & Collins, P. (2009). Australian English-language textbooks: The gender issues. *Gender and Education*, 21(4), 353–370. <https://doi.org/10.1080/09540250802392257>
- Macgilchrist, F. (2017). Textbooks. In J. E. Richardson & J. Flowerdew (red.), *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies* (pp. 525–539). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315739342>
- Manolova Maciel, E. (2018). Vrouwenbeelden en genderrepresentatie in een leergangen Nederlands voor anderstaligen. *Neerlandica Wratislaviensia*, 27, 77–88. <https://doi.org/10.19195/8060-0716.27.7>
- Martin, R. (2017). Gender and emotion stereotypes in children’s television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(3), 499–517. <https://doi.org/10.1080/08838151.2017.1344667>
- Matthes, J., Prieler, M., & Adam, K. (2016). Gender-role portrayals in television advertising across the globe. *Sex Roles*, 75(7–8), 314–327. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0617-y>
- Mayes, S. L., & Valentine, K. B. (1979). Sex role stereotyping in Saturday morning cartoon shows. *Journal of Broadcasting*, 23(1), 41–50. <https://doi.org/10.1080/08838157909363916>
- Michielsens, M. (2005). *175 jaar vrouwen: Gelijkheid en ongelijkheid in België 1830 - 2005*. Raad van Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen.
<https://raadvandegelijkekansen.be/media/303/download?inline>
- Onderwijsinspectie Vlaanderen. (2025). *Huisonderwijs: Ontwikkelingen en resultaten 2019–2024*. Vlaamse overheid. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/75523>
- Perry, D. P., & Pauletti, R. P. (2011). Gender and adolescent development. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 61–74. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00715.x>
- Porreca, K. L. (1984). Sexism in current ESL textbooks. *TESOL Quarterly*, 18(4), 705–724.
<https://doi.org/10.2307/3586584>

- Pownall, M., & Heflick, N. (2023). Mr. active and little miss passive? The transmission and existence of gender stereotypes in children's books. *Sex Roles, 89*(11–12), 758–773.
<https://doi.org/10.1007/s11199-023-01409-2>
- Rousseau, A., Eggermont, S., Bels, A., & Van Den Bulck, H. (2018). Separating the sex from the object: conceptualizing sexualization and (sexual) objectification in Flemish preteens' popular television programs. *Journal of Children and Media, 12*(3), 346–365.
<https://doi.org/10.1080/17482798.2018.1425888>
- Ruiz-Cecilia, R., Guijarro-Ojeda, J. R., & Marín-Macías, C. (2021). Analysis of heteronormativity and gender roles in EFL textbooks. *Sustainability, 13*(1), Article 220. <https://doi.org/10.3390/su13010220>
- Sadza, A., Daalmans, S., Rozendaal, E., & Buijzen, M. (2023). Risk on demand? A quantitative content analysis of the portrayal of risky health behaviors in popular on demand content. *Health Communication, 39*(10), 2090–2099. <https://doi.org/10.1080/10410236.2023.2255762>
- Sahu, P. K. (2013). *Research methodology: A guide for researchers in agricultural science, social science and other related fields* (2013e ed.). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-81-322-1020-7>
- Sakita, T. I. (1995). Sexism in Japanese English education: A survey of EFL texts. *Women and Language, 18*(2), 5–12.
- Salami, A., & Ghajarieh, A. (2015). Culture and gender representation in Iranian school textbooks. *Sexuality & Culture, 20*(1), 69–84. <https://doi.org/10.1007/s12119-015-9310-5>
- Smith, S. L., Choueiti, M., & Pieper, K. (ca. 2014). *Gender bias without borders: An investigation of female characters in popular films across 11 countries*. Geena Davis Institute on Gender in Media, University of Southern California, Annenberg School for Communication & Journalism.
https://annenberg.usc.edu/sites/default/files/MDSCI_Gender_bias_report.pdf
- Sovič, A., & Hus, V. (2015). Gender stereotype analysis of the textbooks for young learners. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 186*, 495–501. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.080>

Statistiek Vlaanderen. (2024). *Schoolbevolking basis- en secundair onderwijs*. Vlaamse overheid.

<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/schoolbevolking-basis-en-secundair-onderwijs>

Talbot, M. (2008). Gender stereotypes: Reproduction and challenge. In J. Holmes & M. Meyerhoff (Red.), *The handbook of language and gender* (pp. 468–486). Blackwell Publishing.

<https://doi.org/10.1002/9780470756942.ch20>

Van Dijk, T. A. (2000). *Ideology: A multidisciplinary approach*. SAGE Publications Ltd.

<https://doi.org/10.4135/9781446217856>

Vlaamse overheid. (s.d.). *Huisonderwijs*.

<https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/leerplicht/leerplicht-van-5-tot-18-jaar/huisonderwijs>

Vlaamse overheid. (s.d.). *Schooljaar, schoolweek en schooldag in het secundair onderwijs*.

<https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/wat-mag-en-moet-op-school/afspraken-op-school/schooljaar-schoolweek-schooldag-secundair-onderwijs>

Ward, L. M., & Grower, P. (2020). Media and the development of gender role stereotypes. *Annual Review of Developmental Psychology*, 2(1), 177–199.

<https://doi.org/10.1146/annurev-devpsych-051120-010630>

Willeke, A. B., & Sanders, R. H. (1978). Walter ist intelligent und Brigitte ist blond: Dealing with sex bias in language texts. *Die Unterrichtspraxis*, 11(2), 60–65. <https://doi.org/10.2307/3529212>

World Health Organization. (s.d.). *Adolescent health*.

<https://www.who.int/health-topics/adolescent-health>

7. Bijlagen

Bijlage A: Coderingschema

Variabele	Categorieën	Omschrijving
Actieve versus passieve weergave	<i>Actief</i>	Focuspersoon voert actie uit, is de handelende persoon.
	<i>Passief</i>	Focuspersoon wordt beïnvloed door een actie, is het object van de beschrijving of ondergaat de actie in de zin. De zin benadrukt een gebrek aan vrije wil bij de focuspersoon, er is sprake van dwang. Focuspersoon wordt beschreven a.d.h.v. een eigenschap, zin focust op een staat van 'zijn', de zin constateert een kenmerk van zijn/haar persoonlijkheid.
Vermelding fysiek uiterlijk	<i>Nee</i>	De zin vermeldt het fysiek uiterlijk op geen van de drie manieren die beschreven zijn bij 'specificatie fysiek uiterlijk'.
	<i>Ja</i>	De zin vermeldt het fysiek uiterlijk op één van de drie manieren die beschreven zijn bij 'specificatie fysiek uiterlijk'.
Specificatie fysiek uiterlijk	<i>Direct</i>	De zin bevat een directe beschrijving van het fysieke uiterlijk. Louter een vermelding van een lichaamsdeel, zonder beschrijvende component valt hierbuiten (zoals "Haar beide knieën worden geopereerd"). Voorbeeld: blonde vrouw, blauwe ogen, lange man
	<i>Indirect</i>	De zin verwijst indirect naar het fysieke uiterlijk via bijvoorbeeld kleding, stijl, of een algemene indruk of de zin bevat een vermelding van een beroep dat sterk geassocieerd wordt met specifieke en herkenbare kledij of uitrusting (zoals politieagent, verpleegster/verpleger). Voorbeelden: "Na haar bezoek aan de kapper" impliceert een fysieke verandering, leeftijdsaanwijzingen zoals jong, oud, meisje en jongen.

		***De woorden <i>vrouw, man, kerel</i> worden niet gezien als leeftijds aanduidingen.
	<i>Impliciet</i>	De zin bevat een oordeel dat sterk gerelateerd is aan het fysieke uiterlijk, zonder dat het expliciet wordt beschreven. Het oordeel kan positief of negatief zijn en drukt een mening of waardering uit over hoe iemand eruitziet. Voorbeeld: "Dat meisje mag er best zijn!"
Toegeschreven context	<i>Professioneel</i>	Zinnen die betrekking hebben op werk, carrière, leiderschap, samenwerking met collega's, taken en verantwoordelijkheden binnen een job. Context van de uitoefening van een beroep of carrière. Inclusief onderwijspersoneel (leerkrachten, directeurs, enz.) in hun professionele rol.
	<i>Recreatief</i>	Bezigheden gericht op vrijetijdsbesteding, waarbij sociale interactie niet het hoofddoel van de activiteit is. Zinnen die betrekking hebben op recreatie, hobby's, entertainment, cultuur enz.
	<i>Sociaal</i>	Zinnen die betrekking hebben op vriendschappen, kennissen, sociale evenementen en algemene sociale interacties. Zich inzetten voor een goed doel en vrijwilligerswerk behoren ook tot deze categorie.
	<i>Romantisch</i>	Zinnen die betrekking hebben op romantische partners, daten, verliefdheid, huwelijken, intieme relaties.
	<i>Juridisch</i>	Zinnen met betrekking op wetgeving, juridische zaken, rechtszittingen, illegale activiteiten enz.
	<i>Gezondheid</i>	Zinnen die betrekking hebben op fysieke en mentale gezondheid: ziekte, welzijn, medische behandelingen, symptomen, handicaps en alles wat direct gerelateerd is aan de gezondheidstoestand van een persoon. Voorbeelden: overleden personen, slachtoffers van ongelukken, ...
	<i>Financieel</i>	Context van geldelijke en economische aspecten. Zinnen die betrekking hebben op geld, werk, economische onafhankelijkheid, financiële beslissingen, inkomen, uitgaven, investeringen, schulden en economische trends.
	<i>Huishoudelijk</i>	Zinnen die betrekking hebben op huishoudelijke taken.

		Voorbeelden: schoonmaken, koken, reparaties of verbouwingen aan eigen woning
	<i>Familiaal</i>	Zinnen die betrekking hebben op gezin, familieleden, zorg voor kinderen of oudere familieleden.
	<i>Educatief</i>	Zinnen die betrekking hebben op school, studie, leren, onderwijs, enz. Inclusief interacties tussen leerlingen en onderwijspersoneel die niet direct gerelateerd zijn aan het leerproces (zoals een informeel gesprek).
	<i>Technologisch</i>	Zinnen die betrekking hebben op technologie, digitale platformen, sociale media en andere technologische innovaties.
	<i>NA</i>	Zeer korte fragmentarische zinnen of zinnen die te weinig concrete details bevatten om een duidelijke context af te leiden.
Soort beroep	<i>Administratief</i>	Beroepen gerelateerd aan administratieve taken, zoals secretariële werkzaamheden, data-invoer en kantoorbeheer.
	<i>Arbeid</i>	Beroepen waarbij fysieke inspanning centraal staat (vaak in de vorm van handenarbeid) om goederen te produceren of diensten te verlenen.
	<i>Creatief</i>	Beroepen gerelateerd aan kunst, schrijven en creativiteit. Voorbeelden: zanger, kunstenaar, schrijver
	<i>Leidinggevend</i>	Beroepen met management- of toezichhoudende verantwoordelijkheden, alsook zelfstandigen.
	<i>STEM</i>	Beroepen in de sectoren: wetenschap, technologie, bouwkunde en wiskunde. Voorbeelden: wetenschappers, weerman/vrouw, ingenieur
	<i>Wetshandhaving</i>	Beroepen die zich bezighouden met de handhaving van de wet en de openbare orde. Voorbeeld: politieagent
	<i>Zorgberoep</i>	Beroepen in de gezondheidszorg en de sociale sector. Voorbeelden: verpleegkundigen, dokters, diëtisten
Vermelding emoties	<i>Ja</i>	Zinnen waarin een emotie wordt toegeschreven aan de focuspersoon.

	<i>Nee</i>	Zinnen waarin de emotie van een andere persoon dan de focuspersoon in de zin wordt beschreven, of wanneer er een emotionele sfeer hangt maar die niet direct aan de focuspersoon wordt toegeschreven.
Specificatie emoties	<i>Harde</i>	Krachtige en agressieve emoties die traditioneel geassocieerd worden met mannen. Voorbeelden: woede, haat, afkeer, frustratie, jaloezie, wraakzucht, irritatie, minachting
	<i>Zachte</i>	Mildere en meer kwetsbare emoties die traditioneel geassocieerd worden met vrouwen. Voorbeelden: verdriet, lijden, angst, schaamte, schuld, liefde, vreugde, verlangen, medelijden, verwondering
Toegeschreven rollen	<i>Afhankelijke rol</i>	De focuspersoon vertrouwt blindelings op anderen, wordt beïnvloed of wanneer een gebrek aan autonomie van de focuspersoon uit de zin blijkt. Wanneer een zin een oordeel of evaluatie van een persoon over de focuspersoon omvat.
	<i>Ondersteunende rol</i>	De focuspersoon helpt anderen of voert acties uit die bijdragen aan een groepsinspanning.
	<i>Onafhankelijke rol</i>	De focuspersoon handelt alleen en/of zelfstandig. Of zinnen waarin de focuspersoon niet direct interageert met anderen.
	<i>Leidende rol</i>	De focuspersoon initieert acties, neemt beslissingen of stuurt anderen bij.
Activiteiten	<i>Beschrijvend</i>	De zin beschrijft een (persoonlijkheids)kenmerk of het karakter van de focuspersoon in plaats van een concrete activiteit.
	<i>Communicatie</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op het uitwisselen van informatie, ideeën, of gevoelens tussen mensen. Zowel verbaal als non-verbaal: spreken, luisteren, schrijven
	<i>Economisch</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op economische transacties en werk. Voorbeeld: spullen kopen
	<i>Emotioneel</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op het ervaren, uiten of reageren op

		emoties.
	<i>Fysiek</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op lichamelijke handelingen of beweging, alsook sportieve activiteiten. Voorbeelden: werken met fysieke focus, rennen, sporten, eten, slapen
	<i>Intellectueel</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op denkprocessen, leren en mentale inspanning. Voorbeelden: cognitieve handelingen zoals analyseren, begrijpen, plannen, onderzoeken
	<i>Recreatief</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die primair gericht zijn op plezier, ontspanning, vrijetijdsbesteding. Voorbeelden: schaken, gezelschapspelletjes, film kijken
	<i>Sociaal</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit die betrekking hebben op interactie met anderen, het vormen van relaties of deelname aan sociale netwerken. Voorbeelden: samenwerken, interageren, helpen, concurreren, conflicten
	<i>Wetsovertreding</i>	De focuspersoon voert activiteiten uit of bevindt zich in gebeurtenissen of situaties die direct betrekking hebben op het overtreden van de wet en het plegen van misdaden.
Specificatie fysieke activiteit	<i>Sport</i>	Fysieke activiteiten primair gericht op lichamelijke inspanning en vaardigheid, waarbij vaak sprake is van regels, competitie en/of het verbeteren van prestaties. Zowel georganiseerde als meer informele sportieve activiteiten vallen hieronder. Voorbeelden: voetballen, basketballen, hardlopen, zwemmen, turnen, dansen, teamsporten, individuele sporten
	<i>Overig</i>	Fysieke activiteiten die niet primair gericht zijn op competitie of het verbeteren van sportieve prestaties. Zowel alledaagse bewegingen of fysieke inspanningen die onderdeel zijn van andere activiteiten (zoals werk) vallen hieronder. Voorbeelden: fietsen als transportmiddel naar het werk, eten, slapen, tuinieren, helpen met tillen
Alcohol-, tabak- of drugsgebruik	<i>Ja</i>	Expliciete vermeldingen van alcohol-, tabak- of drugsgebruik of van merknamen van voornoemde producten.

		<u>Voorbeeld:</u> “Hij dronk een pintje.”
	<i>Nee</i>	De zin omvat geen (ondubbelzinnige) vermeldingen (door het gebruik van merknamen) van alcohol-, tabak- of drugsgebruik. Louter omschrijvingen van de persoon in de context van een café of dergelijke vallen ook onder deze categorie. <u>Voorbeeld:</u> “Jans vader zat op het terras van een cafétje.”

Bijlage B: Ouput RStudio

Output B1

Fisher's Exact Test voor passieve weergave en gender

```
Fisher's Exact Test for Count Data

data:  GL$Gender and GL$ACTIEFversusPASSIEF
p-value = 0.3043
alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1
95 percent confidence interval:
 0.8433192 1.6947219
sample estimates:
odds ratio
 1.196093
```

Output B2

Fisher's Exact Test voor de vermelding van fysiek uiterlijk en gender

```
Fisher's Exact Test for Count Data

data:  GL$Gender and GL$VermeldingFysiekUiterlijk
p-value = 0.003168
alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1
95 percent confidence interval:
 1.285473 3.800588
sample estimates:
odds ratio
 2.203835
```

Output B3

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel met interactie tussen gender en periode op de vermelding van fysiek uiterlijk

```
Call:
glm(formula = VermeldingFysiekUiterlijk ~ Gender * Periode, family = "binomial",
    data = GL)
```

```
Coefficients:
                Estimate Std. Error z value Pr(>|z|)
(Intercept)      -2.2773     0.2348  -9.699  <2e-16 ***
GenderV             0.4855     0.3721   1.305   0.192
Periode2000_2015  -0.4000     0.3902  -1.025   0.305
GenderV:Periode2000_2015  0.6451     0.5370   1.201   0.230
---
```

```
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

(Dispersion parameter for binomial family taken to be 1)

Null deviance: 427.68 on 614 degrees of freedom
Residual deviance: 416.83 on 611 degrees of freedom
AIC: 424.83

Number of Fisher Scoring iterations: 5

Output B4

Fisher's Exact Test voor de specificatie van fysiek uiterlijk en gender

Fisher's Exact Test for Count Data

data: GL\$Gender and GL\$SpecificatieFysiekUiterlijk
p-value = 0.1748
alternative hypothesis: two.sided

Output B5

Associatiematen voor de specificatie van fysiek uiterlijk en gender

	X ²	df	P(> X ²)
Likelihood Ratio	4.1237	2	0.12722
Pearson	3.3564	2	0.18671

Phi-Coefficient : NA
Contingency Coeff.: 0.217
Cramer's V : 0.222

Output B6

Pearson's Chi-kwadraat toets van de toegeschreven context en gender

Pearson's Chi-squared test

data: GL\$Gender and GL\$Context_merged_final

X-squared = 35.356, df = 7, p-value = 9.586e-06

Output B7

Associatiematen voor de specificatie van de toegeschreven context en gender

	X ²	df	P(> X ²)
Likelihood Ratio	38.694	7	2.2352e-06
Pearson	35.356	7	9.5865e-06

Phi-Coefficient : NA
Contingency Coeff.: 0.255
Cramer's V : 0.264

Output B8

Fisher's Exact test voor het soort beroep en gender

```
Fisher's Exact Test for Count Data

data: GL$Gender and GL$SoortBeroep

p-value = 0.005348

alternative hypothesis: two.sided
```

Output B9

Associatiematen voor de specificatie van het soort beroep en gender

	X ²	df	P(> X ²)
Likelihood Ratio	18.173	6	0.0058135
Pearson	19.212	6	0.0038199

Phi-Coefficient : NA
Contingency Coeff.: 0.475
Cramer's V : 0.54

Output B10

Fisher's Exact Test voor de vermelding van emotie en gender

```
Fisher's Exact Test for Count Data

data: GL$Gender and GL$VermeldingEmotie

p-value = 0.1208

alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1
95 percent confidence interval:
 0.8870471 2.3417474

sample estimates:
odds ratio
 1.444447
```

Output B11

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel zonder interactie tussen gender en periode op de vermelding van emotie

Call:
glm(formula = VermeldingEmotie ~ Gender + Periode, family = "binomial",

```

data = GL)
Coefficients:
                Estimate Std. Error z value Pr(>|z|)
(Intercept)      -1.9380    0.1850 -10.473  <2e-16 ***
GenderV           0.3725    0.2358  1.579   0.114
Periode2000_2015 -0.0314    0.2339  -0.134   0.893
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
(Dispersion parameter for binomial family taken to be 1)
Null deviance: 501.36 on 614 degrees of freedom
Residual deviance: 498.89 on 612 degrees of freedom
AIC: 504.89
Number of Fisher Scoring iterations: 4

```

Output B12

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel met interactie tussen gender en periode op de vermelding van emotie

```

Call:
glm(formula = VermeldingEmotie ~ Gender * Periode, family = "binomial",
    data = GL)

```

```

Coefficients:
                Estimate Std. Error z value Pr(>|z|)
(Intercept)      -1.94061    0.20581  -9.429  <2e-16 ***
GenderV           0.37937    0.33693   1.126   0.260
Periode2000_2015 -0.02551    0.31087  -0.082   0.935
GenderV:Periode2000_2015 -0.01356    0.47163  -0.029   0.977
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
(Dispersion parameter for binomial family taken to be 1)
Null deviance: 501.36 on 614 degrees of freedom
Residual deviance: 498.89 on 611 degrees of freedom
AIC: 506.89

```

Number of Fisher Scoring iterations: 4

Output B13

Fisher's Exact Test voor de specificatie van emotie en gender

```

Fisher's Exact Test for Count Data

data:  GL$Gender and GL$TypeEmotie
p-value = 1
alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1

```

95 percent confidence interval:

0.3733276 2.8389620

sample estimates:

odds ratio

1.022468

Output B14

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel zonder interactie tussen gender en periode op de specificatie van emotie

Call:

```
glm(formula = TypeEmotie ~ Gender + Periode, family = "binomial",  
     data = GL)
```

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	z value	Pr(> z)
(Intercept)	0.66483	0.36668	1.813	0.0698 .
GenderV	-0.01443	0.47101	-0.031	0.9756
Periode2000_2015	0.29165	0.46931	0.621	0.5343

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

(Dispersion parameter for binomial family taken to be 1)

Null deviance: 107.77 on 86 degrees of freedom

Residual deviance: 107.38 on 84 degrees of freedom

(528 observations deleted due to missingness)

AIC: 113.38

Number of Fisher Scoring iterations: 4

Output B15

Pearson's Chi-squared test voor de toegeschreven rollen en gender

Pearson's Chi-squared test

data: GL\$Gender and GL\$Rollen

X-squared = 9.4748, df = 3, p-value = 0.0236

Output B16

Associatiematen voor de toegeschreven rollen en gender

	X^2	df	P(> X^2)
Likelihood Ratio	9.6446	3	0.021842
Pearson	9.4748	3	0.023601

```
Phi-Coefficient : NA
Contingency Coeff.: 0.123
Cramer's V      : 0.124
```

Output B17

Pearson's Chi-kwadraat toets van de toegeschreven activiteiten en gender

Pearson's Chi-squared test

```
data: GL$Gender and GL$Activiteiten
X-squared = 18.865, df = 8, p-value = 0.0156
```

Output B18

Associatiematen voor de specificatie van de toegeschreven activiteiten en gender

```
                X^2 df  P(> X^2)
Likelihood Ratio 22.457  8 0.0041354
Pearson          18.865  8 0.0155997
```

```
Phi-Coefficient : NA
Contingency Coeff.: 0.173
Cramer's V      : 0.175
```

Output B19

Fisher's Exact Test voor het soort fysieke activiteit en gender

Fisher's Exact Test for Count Data

```
data: GL$Gender and GL$FysiekeActiviteit
p-value = 0.5033
alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1
95 percent confidence interval:
 0.5448446 3.5969052
sample estimates:
odds ratio
 1.420821
```

Output B20

Multivariaat binomiaal logistisch regressiemodel zonder interactie tussen gender en periode op het soort fysieke activiteit

```
Call:
glm(formula = FysiekeActiviteit ~ Gender + Periode, family = "binomial",
    data = GL)
```

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	z value	Pr(> z)
(Intercept)	-2.0493	0.3941	-5.200	2e-07 ***
GenderV	0.3390	0.4373	0.775	0.438
Periode2000_2015	0.6077	0.4455	1.364	0.173

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

(Dispersion parameter for binomial family taken to be 1)

Null deviance: 143.75 on 155 degrees of freedom

Residual deviance: 141.16 on 153 degrees of freedom

(459 observations deleted due to missingness)

AIC: 147.16

Number of Fisher Scoring iterations: 4

Output B21

Fisher's Exact Test voor de vermelding van alcohol-, tabak- en drugsgebruik en gender

Fisher's Exact Test for Count Data

data: GL\$Gender and GL\$AlcoholTabakDruggebruik

p-value = 0.002744

alternative hypothesis: true odds ratio is not equal to 1

95 percent confidence interval:

0.0000000 0.5414493

sample estimates:

odds ratio

0

8. Voor leken toegankelijke samenvatting

De meeste jongeren in Vlaanderen brengen gemiddeld 32 tot 36 uur per week binnen de schoolmuren door. Hoewel digitale leermiddelen daarin alsmear meer hun intrede maken, blijven schoolboeken een cruciaal, al dan niet nog steeds belangrijkste, medium voor scholen voor het overbrengen van kennis. Schoolboeken bevatten naast die feitelijke kennis echter ook onderliggende normen en waarden, die genderspecifieke stereotypen kunnen overbrengen. Daarbij worden bepaalde persoonlijkheidskenmerken, activiteiten en rollen toegeschreven aan personages op basis van hun gender. Een evenwichtige en niet-stereotiepe representatie van mannen en vrouwen verkiest echter de voorkeur aangezien dergelijke genderstereotypen een negatieve invloed kunnen hebben op het welzijn en aspiraties van adolescenten.

Talrijke studies die de representatie van gender in media, zoals radio, televisie en reclame, analyseerden, stelden patronen van ongelijke representatie en traditionele rolverdelingen tussen vrouwen en mannen vast. Hoewel genderrepresentatie in schoolboeken steeds vaker wordt onderzocht, richten die onderzoeken zich nauwelijks op de evolutie van genderrepresentatie en op middelbare schoolboeken en nog minder op Nederlandstalige schoolboeken. Dit onderzoek richtte zich daarom op de evolutie van genderrepresentatie in Nederlandstalige schoolboeken bestemd voor de middelbare school.

Deze studie voerde een kwantitatieve inhoudsanalyse uit op een corpus van 615 talige voorbeeldzinnen uit elf verschillende schoolboeken die bestemd waren voor het vierde, vijfde en zesde middelbaar uit twee afzonderlijke periodes, namelijk 1985-1999 en 2000-2015. Deze masterproef analyseerde diverse aspecten van genderrepresentatie. Er werd gekeken naar de beroepen, rollen, activiteiten en contexten waarin mannen en vrouwen voorkwamen en naar hun relatie tot passiviteit, fysiek uiterlijk, emoties en alcohol-, tabak- en drugsgebruik.

De resultaten van dit onderzoek toonden aan dat traditionele representaties aanwezig bleven in de geanalyseerde zinnen. In beide tijdsperiodes werden in dit corpus vrouwen vaker geassocieerd met passiviteit, fysiek uiterlijk en huishoudelijke en sociale contexten. Mannen daarentegen waren oververtegenwoordigd in beroepsmatige en autoritaire contexten en werden vaker geassocieerd met alcohol-, tabak- en drugsgebruik. Een opvallende en zorgwekkende bevinding was dat de aanwezigheid van vrouwen in leidinggevende functies zelfs afnam, terwijl die van mannen toenam. Op dat vlak stagneerde de representatie in schoolboeken niet alleen, maar deed die zelfs een stap terug, wat ingaat tegen de maatschappelijke verwachting.

De bevindingen van dit onderzoek laten zien dat de dominant heersende stereotiepe genderrepresentaties grotendeels behouden bleven doordat de traditionele representaties in 2000-2015 aanwezig bleven bij het merendeel van de variabelen. Deze masterproef toont aan dat, ondanks de vergrootte maatschappelijke aandacht voor gendergelijkheid, genderstereotypen in schoolboeken ook anno 2000-2015 hardnekkig waren. Daarmee benadrukt dit onderzoek de blijvende noodzaak voor uitgevers, auteurs en leerkrachten om kritisch en bewust om te gaan met de representatie van gender in lesmateriaal.